

ग्रामज्योती

वार्षिकांक २०२०-२१

स्व. दत्तात्रय पुसदकर शिक्षण संस्था, बुधवारा, अमरावती द्वारा संचालित

स्व. दत्तात्रय पुसदकर कला महाविद्यालय

नांदगाव पेठ, ता. जि. अमरावती.

नेकद्वारा 'ब' दर्जा मानांकित

स्व. दत्तात्रय पुसदकर शिक्षण संस्था, बुधवारा, अमरावती द्वारा संचालित

स्व. दत्तात्रय पुसदकर कला महाविद्यालय

नांदगाव पेठ, ता. जि. अमरावती.

नेक तर्फे 'ब' दर्जा मानांकित

ग्रामज्योती

वार्षिकांक २०२०-२१

प्रकाशक

प्राचार्य डॉ. व्ही. डी. दर्णे

मुख्य संपादक

प्रा. विकास अडलोक

Late Dattatraya Pusadkar Arts College

Nandgaon Peth, Tq. Dist. Amravati.

Accredited 'B' Grade by NAAC

VISION

To educate, groom and inspire the rural youths to be the nationalist citizens who would strive to be equipped with highest ethical, ideological, philosophical and intellectual honesty and integrity in their private, public and professional endeavours.

MISSION

To strive to produce self reliant, promising and motivated citizens from rural area committed to contribute their worth in the endeavours of healthy Nation-Building by ensuring the sustenance and enhancement of quality culture of education in the institution.

GOALS

- To ensure credibility, dependability and transparency in various academic and administrative processes.
- To create a learner-centric environment conducive to quality education.
- To promote and motivate faculty to acquire knowledge and technological skills for making teaching and learning processes participatory.
- To evolve a feedback mechanism for students, parents and other stakeholders on quality related institutional processes.
- To evolve a healthy educational culture by organizing inter and intra institutional workshops, seminars on quality related themes.
- To ensure quality improvement by meticulously implementing and documenting various institutional activities.

OBJECTIVES

- To work for the welfare of the common people.
- To prevent atrocities against the ordinary people.
- To promote social, educational and cultural activities for the development of the members of the society.
- To create awareness among the people about superstitious beliefs.
- To conduct Youth Leadership Training Camps, Health Education Programmes, Learning Camps, Literary Meets and various other time relevant socio-cultural competitions.
- To work for the empowerment of women.
- To provide educational facilities for differently abled children.
- To conduct adult education programmes.
- To provide environmental awareness programmes.
- To provide training and industrial programmes for the youth.

* आढचे ँध्दरथान *

स्व. दत्तात्रय विठ्ठलराव पुसदकर

रा.से.यो. समन्वयक डॉ. राजेश बुरंगे यांची महाविद्यालयास सदिच्छा भेट

रा.से.यो. स्वयंसेवकांद्वारे कोवीड-१९ जनजागृती मोहिम

संविधान दिनानिमित्त आयोजित कार्यक्रम

रा.से.यो. स्वयंसेवकांद्वारे कोवीड-१९ जनजागृती मोहिम

रा.से.यो. तर्फे एड्स दिनानिमित्त आयोजित कार्यक्रम

रा.से.यो. तर्फे एड्स दिनानिमित्त आयोजित कार्यक्रमात मार्गदर्शन करताना श्री. उमेश आगरकर

मा. कुलगुरु डॉ. मुरलीधर चांदेकर आणि अधिष्ठाता डॉ. एफ. सी. रघुवंशी यांची ऑनलाईन परीक्षेदरम्यान महाविद्यालयास भेट

कोवीड-१९ दरम्यान प्रतिबंधात्मक औषधी वितरण कार्यक्रम

* आढचे प्रेरणास्थान *

स्व. श्री. सोमेश्वरजी पुसदकर

संस्थापक अध्यक्ष

स्व. दत्तात्रय पुसदकर शिक्षण संस्था, अमरावती.

माजी सदस्य, व्यवस्थापन परिषद

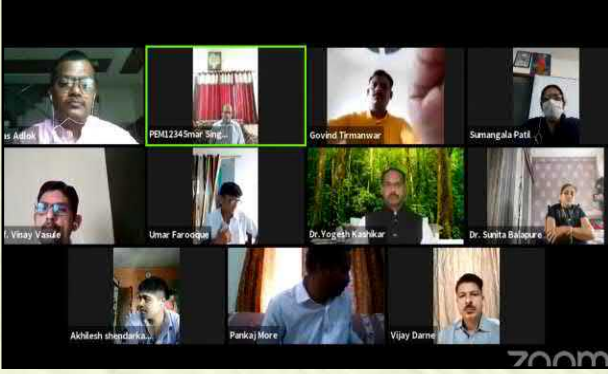
संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती.

इंग्रजी विभागातर्फे आयोजित राष्ट्रीय परिषदेत मार्गदर्शन करताना
डॉ. अमर सिंग, छिंदवाडा, म.प्र.

इंग्रजी विभागातर्फे आयोजित राष्ट्रीय परिषदेत मार्गदर्शन करताना
डॉ. योगेश काशिकर, धामनगाव रेल्वे

इंग्रजी विभागातर्फे आयोजित राष्ट्रीय परिषदेत सहभागी
विद्यार्थी, संशोधक व प्राध्यापक

इंग्रजी विभागातर्फे आयोजित राष्ट्रीय परिषदेत
अध्यक्षीय भाषण करताना प्राचार्य डॉ. व्ही. डी. दरणे

शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांसाठी आयोजित राज्यस्तरीय कार्यशाळेत
विचार व्यक्त करताना श्री. शंकर बर्गे, कनिष्ठ प्रशासन अधिकारी
सह-संचालक कार्यालय, अमरावती

शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांसाठी आयोजित राज्यस्तरीय कार्यशाळेत
अध्यक्षीय भाषण करताना श्री. रा. जा. बढे

शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांसाठी आयोजित राज्यस्तरीय कार्यशाळेत
प्रास्ताविक करताना श्री. ज्ञानेश्वर बारस्कर

६५वी आंतरराष्ट्रीय आय.एल.ए. परिषदेत सहभागी महाविद्यालयाचे
ग्रंथपाल श्री. विकास अडलोक

From the Principal's Desk

It gives me an immense pleasure that we are going to publish our Annual Magazine 'Gramjyoti' 2020-21.

Gramjyoti is itself a basket of our student's literary innovations that spreads a fragrance of the literary thoughts and poetical ideas of students in Marathi, English & Hindi.

Our institution is located in rural area we endeavour strongly to impart innovative facilities of higher education to students, so that they may seek their employment in various sectors.

Hard work of the teachers in learning and teaching process place the college students in merit rank of the university since 2002. This year by keeping the meritorious tradition we have four students in merit list of university with one gold in History.

With the adhesive support of the college management, we will ensure that the institution will become an ideal institution in future and serve the students in particular and society at large.

I would like to congratulate the Editorial Board of 'Gramjyoti' by their continuous effort it becomes ready to read. I put my sincere gratitude towards the managing body that without their sublime guidance we would not be able to complete 'Gramjyoti'.

Thank you.

Dr. V. D. Darne -
Principal

संपादक मंडल

प्रा. विकास अडलोक
मुख्य संपादक

प्रा. डॉ. पी. आर. जाधव
मराठी विभाग

प्रा. डॉ. गोविंद तिरमनवार
हिंदी विभाग

प्रा. डॉ. पंकज मोरे
इंग्रजी विभाग

विद्यार्थी संपादक मंडल

कु. काजल मनोहर
बी.ए.भाग - ३
मराठी विभाग

कु. वृषाली एस. दुबे
बी.ए.भाग - ३
हिंदी विभाग

कु. दीप्ती डी. गोबाडे
बी.ए.भाग - ३
इंग्रजी विभाग

संपादकीय.....

२०२०-२१ चा वार्षिकांक 'ग्रामज्योती' आपल्या हाती देताना आम्हाला अतिशय आनंद होत आहे. महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांच्या भावनांना शब्दबद्ध करून त्या भावना वार्षिकांकात उमटविणे आणि त्याद्वारे विद्यार्थ्यांमधील सुप्त गुणांना वाव द्यावा हा वार्षिकांक काढण्यामागचा हेतू.

वार्षिकांक म्हणजे विद्यार्थी वर्गाचे लेखन कौशल्य विकसीत करणारा उपक्रम. भाविष्यातील प्रतिभावंत लेखक, कवींच्या निर्मितीसाठीचा प्रयत्न. आपणही काहीतरी लिहू शकतो, मांडू शकतो हा आत्मविश्वास याद्वारे विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण होतो. आपल्या भावभावनांना शब्दबद्ध करून ते ग्रामज्योतीत मांडणाऱ्या प्रतिभावंताचे मनःपूर्वक अभिनंदन.

मराठी, हिंदी आणि इंग्रजी आदी भाषेतील हा वार्षिकांक वाचनीय आहे. प्राप्त झालेले सर्व साहित्य प्रकाशित करण्याचा प्रयत्न केला आहे. जागेअभावी ज्यांना स्थान मिळू शकले नाही त्यांनी नाउमेद न होता भविष्यात प्रयत्नरत राहावे.

आज समाजात वाढत चाललेल्या स्त्री-भ्रूण हत्येमुळे मानव जात फार कलंकीत होत आहे. या संदर्भातील अनेक घटना सतत पुढे येत आहेत. स्त्री-भ्रूण हत्या थांबावी, स्त्रीला समाजात मानाचे स्थान मिळावे, स्त्री ही कुटुंबाची आणि समाजाची उद्धारकर्ती आहे. म्हणून तीला फुलाप्रमाणे फुलू द्यावे, उमलू द्यावे. कळीत किंवा फुलात तीचे रुपांतर होण्याआधीच तीला कुस्कारून टाकू नये असा संदेश अनेक कथा व कवितांमधून मिळतो. आज संपूर्ण महाराष्ट्रामध्ये दुष्काळजन्य परिस्थिती आहे. प्रचंड वृक्षतोड, प्रदूषण, पाण्याचा अनिर्बंध वापर यामुळे पृथ्वीवरील जैवविविधता नष्ट होत आहे. मानवी जीवन समृद्ध व सुंदर होण्याकरिता पाणी वाचविणे तसेच वृक्षसंवर्धन करणे काळाची गरज आहे, म्हणून 'झाडे लावा, जीवन वाचवा' असा संदेश या वार्षिकांकाच्या मुखपृष्ठातून देण्यात आलेला आहे.

'ग्रामज्योती' वार्षिकांक तयार करीत असताना आमच्या संस्थेचे सचिव मा. श्री. श्रीकृष्णजी बाळापुरे, उपाध्यक्ष मा. श्री. निदानजी बारस्कर, कोषाध्यक्ष मा. श्री. ज्ञानेश्वरजी हिवसे यांचे प्रोत्साहन आणि महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. विजय ढरणे यांचे मार्गदर्शन वेळोवेळी लाभले. महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक वृंद व शिक्षकेतर कर्मचारी यांनी केलेल्या अमूल्य सहकार्यामुळेच हा अंक आकारास आला. या सर्वांचे आभार.

आमच्या सर्वांच्या प्रयत्नातून साकारलेल्या 'ग्रामज्योती' वार्षिकांकाचे आपण मनापासून स्वागत कराल, अशी आशा !

- संपादक मंडळ

ग्रामज्योती २०२०-२१

ग्रामज्योती वार्षिकांक २०२०-२१

अनुक्रमणिका

● मराठी विभाग ●

लेख

१)	प्राचीन भारतीय संस्कृती आणि पर्यावरण	कु. प्रियंका वरटकर	१
२)	स्त्री जन्मा ही तुझी कहाणी	कु. प्रियंका गायकवाड	३
३)	शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या : एक भीषण समस्या	कु. प्रतिक्षा लंगडे	५
४)	लोकसंत : गाडगेबाबा	कु. अपेक्षा तागडे	७
५)	दहशतवाद-समाजाला लागलेली किड	मनीष देहाडे	९
६)	स्त्री मुक्तीच्या आद्यप्रणेत्या सावित्रीबाई फुले	कु. शीतल कोठारे	११
७)	शेतकरी संपावर गेले तर !	मनीष देहाडे	१५
८)	ज्ञानसागर	कु. कोमल साकोरे	१९
९)	शिक्षणातील धार्मिक तत्वज्ञानाचा अंतर्भाव-आजची गरज	कु. सेजल कोठारे	२९
१०)	मुलगी ही आधार	कु. कोमल अमृतकर	३१
११)	उच्चशिक्षणात पर्यावरणशास्त्र : एक चांगला प्रयास	कु. समीक्षा सावरकर	३२
१२)	परिस्थिती स्विकारा	कु. समीक्षा लंगडे	३४
१३)	स्त्रीच्या कष्टाची जाणीव ठेवा	कु. दीपिका नांदणे	३७
१४)	हुंडा एक शाप	कु. अंजली खंडारे	३९

कविता व इतर

१)	बोल हिताचे	समीक्षा इंगळे	२
२)	चारोळी	कु. मृणालीनी भुस्कडे, कु. उज्वला बारई,	
		कु. ऋतुजा तायडे	२
३)	कविता	कु. अनिशा सोनोने	४
४)	पोशिंदा	कु. कल्याणी काळकर	४
५)	जीवन	कु. अश्विनी गवई	६
६)	प्रिये तू	कु. आदित्य सोनोने	६
७)	अमृताची जोड	महेश भांडे	६
८)	चारोळी	कु. आचल सरोदे	१०
९)	जीवन	कु. प्रतिक्षा गणोरकर	१०
१०)	शिकवण	कु. अंजली कांबळे	१२
११)	बापूच्या काठीनचं !	कु. मंदा भलावी	१२
१२)	परीक्षा	कु. पुनम कोसरे	१३
१३)	शब्द	कु. प्रतिक्षा भोपळे	१३
१४)	अभिमान	कु. पल्लवी भुरभुरे	१३
१५)	जावई	रवींद्र बेंडे	१४
१६)	चारोळी	कु. ऋतुजा अडणे	१४
१७)	वास्तव	कु. आरती वानखडे	१४
१८)	शिक्षकाची महती	कु. भारती डुकरे	१६
१९)	मैना	कु. प्रतिक्षा बावनकुळे	१६

२०)	महागाई	कु. वैष्णवी गोलाईत	१६
२१)	अडाणी	अक्षय सरदार	१७
२२)	स्वप्न	कु. वर्षा साकोरे	१७
२३)	ग्राम स्वच्छता	प्रजत महल्ले	१७
२४)	चारोळी	सौरभ बैस, प्रताप बेठे, सुरज खंडारे	१८
२५)	अपयश येत नाही	कु. दिव्या कापडे	१८
२६)	चारोळी	अखिलेश शेंदरकर	१९
२७)	नाती	कु. वैष्णवी राऊत	२०
२८)	चारोळी	कु. प्रियंका झगडे, कु. प्रियंका अग्रवाल, कु. मंजुषा ईखार	२०
२९)	पहिले प्रेम का हे असचं असतं	प्रितेश हरडे	२१
३०)	धडा	कु. ममता बनसोड	२१
३१)	मतलब	कु. साक्षी कातोरे	२२
३२)	भारतीय नारी	कु. नम्रता मेश्राम	२२
३३)	हे महात्म्यांनो	कु. प्रिया धुर्वे	२३
३४)	विजयी विरुद्ध पराभूत	कु. अश्विनी आठवले	२३
३५)	मैत्री	कु. वैशाली कोठार	२४
३६)	माझ्या वेदना	कु. कीर्ती मेश्राम	२४
३७)	सूचिचार	कु. वैशाली गजभिये	२४
३७)	प्रेमच करायचं असेल तर ...	कु. ममता बनसोड	२५
३८)	अंकगीत	कु. प्रतिका गादे	२५
३९)	प्रेम	कु. पूजा कडू	२५
४०)	आई-वडील	कु. पल्लवी वहाणे	२६
४१)	आरती मच्छरदेवाची	कु. संजीवनी सावरकर	२६
४२)	साथ	तेजस पाटील	२७
४३)	बलशाली भारत	श्रीधर देशमुख	२७
४४)	तुझ्या वाटेवर	अनिकेत नान्हे	२८
४५)	चारोळी	कु. दिव्या अडणे	२८
४६)	भ्रष्टाचार	कु. निकिता सरोदे	२८
४७)	'स्त्री' कशी ?	कु. प्रांजली ठाकरे	३०
४८)	मसालेदार पत्र	कु. दीपाली गवई	३३
४९)	हरवल्याचे निवेदन	कु. साक्षी भटकर	३३
५०)	चारोळी	कु. चंचल येवतकर	३४
५१)	बोललेले शब्द	कु. धनश्री राऊत	३५
५२)	मामाची पोरगी	अनिकेत शेंदरकर	३५
५३)	यंदाचं साल	यश सायखेडे	३६
५४)	स्त्री	कु. गौरी बनसोड	३६
५५)	मैत्री	कु. श्रुतिका गिन्हे	३७
५६)	परीक्षा	कु. दीक्षा कांबळे	३८
५७)	राहायलं नाही भाऊ आता	कु. आकांक्षा गवळी	३८
५८)	प्राजक्त	कु. ममता सोनोने	४०
५९)	जाणीव	राहुल बोरकर	४०

हिंदी विभाग

कथाएँ

१)	साहित्य का महत्व	कु. प्रतिक्षा बावनकुळे	४१
२)	माँ का महत्व	मनीष देहाडे	४२
३)	परिवार	कु. माधुरी र. जयस्वाल	४३
४)	दहेज : एक शाप	कु. वर्षा साकोरे	४५
५)	आत्मविश्वास	कु. सूरज बांदूरकर	४७
६)	भ्रष्टाचार	कु. अनिशा सोनोने	४८
७)	दीक्षा का महत्व	कु. ऋतुजा अडणे	४९
८)	दहेज प्रथा	कु. वैष्णवी राऊत	५१
९)	युगपुरुष : डॉ अम्बेडकर	कु. किर्ती मेश्राम	५९
१०)	२१ वी सदी की सक्षम नारी	कु. अनिशा सोनोने	६०

कविताएँ एवं अन्य

१)	जिंदगी	कु. वैष्णवी राऊत	४१
२)	परम्परा	प्रज्वल तायडे	४२
३)	मुस्कराते रहीए	कु. प्रतिक खंडारे	४३
४)	आज का युवा	कु. समिक्षा लंगडे	४४
५)	बेटियाँ	कु. चंचल येवतकर	४४
६)	शेरो शायरी	कु. प्रतिक्षा गाडे	४४
७)	दोस्ती	कु. दिपाली गवई	४४
८)	बेटियो का नसीब	कु. अश्विनी आठवले	४६
९)	कॉलेज के दिन	प्रज्वल तायडे	४६
१०)	जोक्स	अखिलेश शेंदरकर, कु. काजल मनोहर	५०
११)	हमारी जिंदगी	कु. दिपाली गवई	५२
१२)	याद करो उन वीरों को	कु. प्रियंका वरटकर	५२
१३)	खत	कु. मृणाली मानकर	५३
१४)	प्रेम	कु. प्रिया धुर्वे	५३
१५)	मंजिल	कु. प्रिया धुर्वे	५३
१६)	ऐसा कॉलेज है हमारा	कु. प्रतिक्षा बावनकुळे	५४
१७)	जो भी सी.आर. बनेगा	कु. किर्ती मेश्राम	५४
१८)	कु. किर्ती मेश्राम	कु. मृणालीनी भुस्कडे	५५
१९)	मच्छरो की आरती	कु. साक्षी भटकर	५५
२०)	सच्चाई तो कत्ल हुई	कु. अनिशा सोनोने	५६
२१)	मेरी सेहत देख	कु. वर्षा साकोरे	५६
२२)	शेरो-शायरी	कु. उज्ज्वला बारई	५७
२३)	माँ	कु. अनिशा सोनोने	५८
२४)	भ्रष्टाचार	कु. प्रिया धुर्वे	५८

English Section

Articles

1)	My Aim in Life	Pradyumna S. Deshmukh	61
2)	A Love Story	Ku. Samiksha V. Sawarkar	63
3)	The Story of Gods	Ku. Manisha Tayde	67
4)	Incense & Neem	Ku. Kalyani S. Kalkar	68
5)	Need of Discipline in life	Ku. Dipti Gobade	71
6)	Friendship	Suraj R. Bandurkar	72
7)	Dr. Sarvapalli Radhakrishnan	Ku. Dipti Gobade	73
8)	Violence Against Women	Ku. Nikita Shinde	74
9)	Success	Ku. Divya Dindekar	75
10)	Powerful Relationship	Ku. Monika Tayde	76
11)	Save Girl Child	Ku. Sakshi Mahore	77
12)	Are We Independent?	Ku. Vaishnavi Chapke	79
13)	William Shakespeare : The Great Sonneteer	Ku. Vaishnavi Ganorkar	80

Poems & Other

1)	Half Sun, Half Shade	Pratap K. Bethe	62
2)	Inspiration	Pratap K. Bethe	62
3)	Our India	Ku. Pooja Kadu	64
4)	Mistake	Ku. Ujama S. Anwar	64
5)	What is friendship?	Ku. Nikita D. Shinde	64
6)	What you can buy	Shubham S. Mahalle	65
7)	Friendship	Ku. Vrushali R. Kalkar	65
8)	Friend	Ku. Pratiksha A. Ingale	65
9)	A to Z for success	Ku. Bhavana N. Ingale	66
10)	Life	Saurabh S. Bais	67
11)	Mind's Health Management Tips	Ku. Vrushali S. Dube	68
12)	Parliaments of Various Countries	Ku. Priyanka S. Gaikwad	69
13)	Mother	Ku. Apeksha Tagade	69
14)	What is a friend ?	Ku. Kajal S. Manohar	69
15)	The value of time	Akshay A. Sardar	70
16)	Life	Ku. Nikita D. Shinde	70
17)	What is Life	Ku. Mrunalini Bhuskade	78
18)	All are one	Ku. Mrunalini Bhuskade	78

टीप : वार्षिकांक 'ग्रामज्योती' मध्ये प्रकाशित झालेल्या लेखनाशी संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही.

मराठी विभाग

प्राचीन भारतीय संस्कृती आणि पर्यावरण

कु. प्रियंका वरटकर

बी.ए. भाग ३

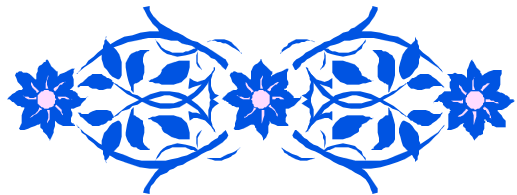
पर्यावरण म्हणजे दुसरे आवरण सभोवताली किंवा आसपासची स्थिती होय. मानव आणि पर्यावरण यांचा आंतरसंबंध आहे. मानवी संस्कृतीच्या इतिहासाचा अभ्यास केल्यास सुरुवातीपासूनच मानवावर निसर्गाचे वर्चस्व राहिले आहे.

निसर्गात पर्यावरणातील संतुलन राखण्याचे काम वृक्ष करीत असतात. प्राचीन भारतात मौल्यवान वनस्पतींचा साठा अमाप होता. भारतीय संस्कृतीचा उगम आणि विकास वृक्षांच्या सान्निध्यात झाला होता. भारतीय संस्कृतीचे तत्वज्ञान, वेद, उपनिषदे हे सर्व मोठ्या महाकाय वृक्षांच्या छायेतच साकारली गेली. पर्यावरणाचा मानवाच्या जीवनावर होणाऱ्या परिणामाची जाणीव पुरातन काळातील विचारवंतांना होती. शिवाजी महाराजांच्या आज्ञापत्रात पर्यावरण रक्षणाचा उल्लेख आहे. स्वराज्यातील झाडे तोडण्यास मनाई असून फक्त जीर्ण झाडे. राज्याच्या परवानगीनुसार तोडवित असा शिवाजी महाराजांचा शिकस्त होता. पुर्वजांनी शिकारीचे काही नियम केले होते. तर सम्राट अशोकाच्या शिलालेखातही वन्यप्राण्यांची निगा राखण्याचा उल्लेख आहे. एवढेच काय आपल्या शिकारीचा छंद जोपासण्यासाठी काही राखीव जंगले निर्माण केली होती. महत्वपूर्ण घटना सुध्दा त्याच काळात घडली होती. ती अशी की, जैन व बौद्ध धर्म भारतात रुजल्यावर अहिंसेचा प्रचार सुरु झाला अन्य पशुपक्षांना आपोआप संरक्षण मिळाले.

हिंदूंचे कित्येक देव प्राणी रूपात आहे. वराह व मासे देवाचे अवतार तर वानर हनुमानाचे अवतार माणून त्याची पूजा करतात. भगवान शंकराचे वाहन नंदी आहे. विष्णुदेवाचे वाहन गरुड, गणपतीचे उंदीर, अंबिकेचे वाहन वाघ, देवा इतकेच त्यांच्या वाहनालाही महत्वाचे स्थान आहे. प्राचीन भारतीय संस्कृतीतील जवळपास सगळेच सण हे वृक्षांशी संबंधित आहे. प्रत्येक झाडामागे वैज्ञानिक कारण दिसून येतात.

उदा. भारतीय लोक आपल्या घरासमोर पिंपळ वृक्ष लावून त्याची पूजा करतात. भगवान गौतम बुध्दाला पिंपळाच्या झाडाखाली ज्ञानप्राप्ती झाली म्हणून बौद्धधर्मीय लोक मोठ्या मनोभावे त्याची

पूजा करतात. वडसावित्री पौर्णिमेला स्त्रिया वटवृक्षाची पूजा करतात. आम्रवृक्षाला फार महत्वाचे व मानाचे स्थान आहे. लग्न, मुंज, पोळा, दसरा, दिवाळी कोणत्याही सणाला आपण आम्रपानाचे तोरण दारावर बांधून मंगलमय वातावरण निर्मिती करतो. तुळशीही सर्वजण आपल्या समोरच्या दारात लावतात. तिची पूजा करतात. तुळशीला पाणी घातल्याशिवाय बायका पाणी पित नाही. तुळशीचे स्मरण म्हणजे सर्व वनस्पतीचे स्मरण. कडूलिंबाला अमृतवृक्ष असे म्हटले जाते, कारण विषाचे हरण करणारा, सर्व जखमा भरून काढणारा असा आयुर्वेदात महत्वपूर्ण असा वृक्ष आहे. औदुंबराच्या झाडात दत्तगुरु वास करतात. वड, पिंपळ व उंबर एकत्र वाढले तर त्यांना भारतात गुरुदत्त मानले जाते. सत्यनारायणाच्या पुजेसाठी केळीचे खांब, जेवणासाठी प्रसादासाठी केळीचे पान वापरले जाते. पांडवांनी आपले शस्त्रास्त्रे लपविण्यासाठी 'शमी' वृक्षाचाच उपयोग केला होता. एकलव्याने तेथून धनुविद्या प्राप्त केली होती. तसेच प्राचीन भारतीय संस्कृतीत वर्षभर चालणारे धार्मिक सण, उत्सव पार पाडतांना रुढी, नियम घालून दिले आहेत. कारण कोणत्या सणास कोणते पदार्थ खावेत व कोणते वर्ज्य करावे? हे ठरवतांना मानवी आरोग्याचा विचार प्राचीन भारतीय संस्कृतितून सांगितलेला आहे.

बोल हिताचे

सरळ मार्ग सोडून माणसा, वाईट मार्गे तू जाऊ नको ।
संगतीने ज्या दुर्गुण वाढे, संगत त्याची धरू नको ॥
संसारामध्ये गुंग होऊनी, भोग-विलासी बनू नको ।
नर जन्माला येऊनी प्राण्या, प्रभू-स्मरणाला विसरू नको ॥

दारी तुझिया आला भिकारी, विन्मूख त्याला लावू नको ।
गरीब दुःखी अंध पंगूना, सहाय्य करण्यास चुकू नको ॥
कर्ज कुणाचे बुडवू नको रे, ठेव कुणाची दाबू नको ।
गहाण कुणाचे घेवू नको रे, कधी रिकामा बसू नको ॥
न्याय-नितीने मिळवी पैसा, अनितीने तू कमवू नको ।
श्रीमंतीची वेळ आली तरी, भलते-सलते बोलू नको ॥
आई-बापांना तुच्छ समजूनी, अपमानास्पद बोलू नको ।
बोल तयांचे तुझ्या हिताचे, झिडकारून तू लावू नको ॥
बालपणी जे कष्ट सोसले, जाणीव त्याची विसरू नको ।
निंदा-नालस्ती करू नको रे, मने तयांची दुखवू नको ॥
आई-बाप हे दैवत समजून, वंदन करण्यास लाजू नको ।
आशीर्वाद तू घेण्यासाठी, कारण कुणाचे धरू नको ॥
परनारी या माता-भगीनी, पाप-वासना धरू नको ।
वेश्येला तू जवळ बसवूनी, पतिव्रतेला छळू नका ।
विद्यार्थ्यांनी गुरुजनांना, कमी प्रतीचे लेखू नको ।
विद्या शिकवून मनुष्य करीती जाणिव त्यांची विसरू नको ।
अंगी नम्रता सदा असावी, कोणासंगे भांडू नको ।
चोरी कुणाची करू नको रे, अबला दुःखी करू नको ॥
चहाडी चुगली करुनी माणसा, फूट कुणामधी पाडू नको ।
परस्परामध्ये तंटे लाऊनी, गंमत त्याची पाहू नको ॥
बसूनी न्यायासनावर माणसा, खोटा न्याय देऊ नको ।
करी नौकरी कुणा व्यक्तिची, सत्य बोलणे सोडू नको ।
सड्डा, जुगार, पत्ते, मटका तैसा खेळू नको ।
मद्यपान व मासांहार तू, कधीही सेवन करू नको ॥
हे मी केले, ते मी केले, गर्वाने तू बोलू नको ।
क्षणार्धामध्ये उलधून पाडिल, प्रभू लीला तू विसरू नको ॥

समीक्षा इंगळे

बी.ए.भाग १

चारोळी

सूर्य मावळला तरी
संधी प्रकाश रेंगाळत असते
सहवास संपला तरी आठवणीचा
सुगंध मात्र दरवळत असतो

कु. मृणालीनी भुस्कडे

बी.ए. भाग २

जीवन हे घडत नसते
ते कर्तव्यांनी घडवावे लागते
यश हे मिळत नसते
ते प्रयत्नांनी मिळवावे लागते

कु. उज्वला बारई

बी.ए. भाग २

सूचिचार

- * जर संपत्ती गमावली तर काहीच जात नाही
जर आरोग्य गमावले तर थोडे काही जाते
जर चारित्र्य गमावले तर सर्वकाही जाते
- * माणसाचे चारित्र्य हे आरशात दिसत नसते.

कु. ऋतुजा तायडे

बी.ए. भाग १

स्त्री जन्मा ही तुझी कहाणी

कु. प्रियंका गायकवाड

बी.ए. भाग ३

स्त्रीला वेलीची उपमा दिली गेली आहे. म्हणजे वेलीला जसा आधार हवा असतो तसाच स्त्रीला कुणा पुरुषाचा आधार हवा असतो. वास्तविक ही भ्रामक कल्पना आहे. या भ्रामक कल्पनेला आज स्त्रीने तोंड देण्याचे धाडस केले आहे.

पुर्वीचा काळ असा होता की, स्त्री ही एक मुक कळीसारखी होती. चार भिंतीच्या आत अडकलेली, गुरफटलेली, 'रांधा-वाढा - उष्टी काढा' 'शिते टिपा मुले सांभाळा' हेच तिचे क्षेत्र. तसेच तिच्यावर अनेक बंधनेही लादले जायचे. डोक्यावरील पदर नाकावर आला तरी चालेल; परंतु दोन बोटे मागे सरकलेला चालणार नाही. अशा अवस्थेत तिचा कोंडमारा व्हायचा. त्यातच शिक्षणापासून वंचित रहायचे म्हणजे बुद्धीचा विकास व्हायला कुठलाही आधार नाही अशी तिची दयनीय अवस्था होती.

आपल्या देशाची संस्कृती ही पुरातन काळापासून आणि आता सुध्दा पुरुषप्रधान आहे. त्यामुळे प्रतिष्ठेची कामे पुरुषांकडे आणि हलकी-फुलकी कामे स्त्रियांकडे अशी व्यवस्था केली गेली. यात स्त्रियांचा बळी जातो. याकडे कुणीच लक्षच दिले नाही. पुरुषांना 'स्त्री' च्या सामर्थ्याच्या अंदाजच आलेला नाही. जी पावलो-पावली पुरुषांना साथ देत असते. कधी माता, कधी भगिणी, कधी पत्नी अशा अनेक नात्यांनी ती पुरुषाच्या बरोबर असते. परंतु या पुरुषांना त्याची जाणीव अजूनपर्यंत झालेली दिसत नाही. त्यांना हे समजत नाही की, स्त्री विना पुरुष व पुरुषविणा स्त्री ही अधुरी आहे. या स्त्री हक्काची जाणीव पुरातन काळापेक्षा विकसनशील काळात थोडीफार झाली आहे. हे समाजाच्या प्रगतीचे लक्षण आहे.

आज २१ व्या शतकात काळ बदललेला आहे. स्त्री ही पुरुषाच्या बरोबरीने चालू लागली आहे. आजची स्त्री ही महात्मा फुले, महर्षी कर्वेयांच्या प्रयत्नांतून साक्षर झाली व सुशिक्षित झाली. आज पादाक्रांत सारीच कार्यक्षेत्रे तीने केली आहेत. ती पंतप्रधान झाली. राष्ट्राध्यक्ष झाली. ती दक्षिण ध्रुवावर पोहचली; तिने एव्हरेस्ट पादाक्रांत केले एवढेच नव्हे तर ती अंतराळातही जाऊन पोहोचली. एवढी क्षेत्र काबीज केले तरी ती सुखी झाली का ? पुरुषाच्या

खांद्याला खांदा लावून ती समाजात अभिमानाने वावरत आहे. सावित्री फुले, सरोजिनी नायडू अशा अनेक स्त्रियांनी समाजकार्य करून समाजात आपले स्थान निश्चित केले आहे.

आधुनिक काळातल्या मध्यमवर्गीय स्त्री जीवनाचा आढावा जर घेतला तर दोरीवरची कसरत करणारी स्त्री आपल्यासमोर उभी राहाते. आजच्या स्त्रीने स्वतःवर बऱ्याच जबाबदाऱ्या ओढवून घेतल्या आहेत. वेगाने चालणाऱ्या कालचक्राबरोबर धावण्याची, सर्व सुखसोयीसाठी, मान-सन्मान मिळविण्यासाठी, पैशासाठी नौकरी करायला लागली आहे. वाढत्या महागाईच्या काळात संसाराला हातभार लावण्यासाठी ती राबत आहे. हे करत असतांना किती ही अडचणी आल्या तरीही ती त्याला सामोरे जात आहे. घरकाम, मुलांचे संगोपण, मानसन्मान आणि नौकरी अशा विविध कामात तिने स्वतः अडकवून घेतले आहे.

नौकरी आणि घर सांभाळत असतांना तिची दमछाक होते, पण ती तक्रार करतांना दिसत नाही. फक्त प्रेमाचे, सहानुभूतीचे दोन शब्द ऐकायला मिळावे अशी तिची अपेक्षा असते. सहचारिणी म्हणून वावरत असतांना पतीने कामाच्या वाटणीत वाटा उचलला तर ती अधिक चांगला संसार करू शकते. स्वतः बरोबर कुटूंबाचा सुध्दा शारिरीक, मानसिक, बौद्धिक विकास घडवून आणू शकते. पण असे चित्र दिसत नाही. सतत तिलाच घरी-दारी राबावे लागते.

स्त्रीच्या एकूण कार्याचा आढावा घेतला तर एवढे सगळे ती संसारासाठी, कुटुंबासाठी करीत असते, तरीही ती स्वतंत्र झाली का ? पुरुष तिला स्वतःच्या बरोबरीचा दर्जा देतो का ? तिच्या अपेक्षेप्रमाणे मानसन्मान तिला मिळतो का ? यापैकी एकही प्रश्नाचे उत्तर 'हो' आहे असे म्हणता येत नाही. हे प्रश्न अजूनपर्यंत सुटलेले नाहीत. ती अजूनही पुरुषाच्या दबावाखाली जीवन जगत आहे. आज तिला स्वतंत्र्य मिळाले असे आपण म्हणत असलो तरी मला असे वाटते की फक्त २०% ते २५% स्त्री खऱ्या अर्थाने स्वतंत्र असतील पण बाकीच्या स्त्रियांचे काय ? अजूनही पुरुषांची अरेरावी चालूच आहे. आजच्या स्त्रीची दशा घाण्याला जुंपलेल्या

बैलासारखी आहे. वास्तविक तिचा मोठेपणा जाणून घ्यायला हवा. ती प्रगतीच्या शिखरावर चढत असेल तर तिच्या पाठीमागे घरच्या लोकांनी उभे राहिले पाहीजे. समाजाने तिला साथ दिली पाहीजे. तिच्या भावना समजून घेतल्या पाहीजेत तर खऱ्या अर्थाने तिला स्वातंत्र्य मिळाले, ती मुक्त झाली असे म्हणता येईल.

पुर्वी म्हटले जायचे “स्त्री जन्मा ही तुझी कहाणी” हृदयी अमृत नयनी पाणी पण आज हे मत स्त्रीने खोडून काढले आहे. आज असे म्हणावेसे वाटते – “स्त्री जन्मा ही तुझी कहाणी” जिकडे-तिकडे तुझ्या उन्नतीची गाणी आणि खरो-खरच आज स्त्रीने उंची भरारी घेतली आहे हे निर्विवाद सत्य आहे.

कविता

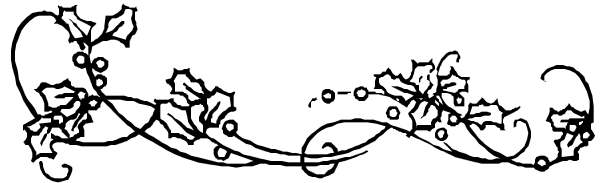
सगळं दिसतं मला
चष्मा घालतोस कशाला ?
पैसा नाही कमरेला
होबासकी करतोस कशाला ?
पेट्रोल नाही गाडीला ?
मारतोस किक कशाला ?
दात नाही तोंडाला
खातोस हरभरे कशाला ?
केस नाही डोक्याला
पाडतोस भांग कशाला ?
मन नाही कशाला ?
मन नाही अभ्यासाला
कॉपी करतोस कशाला ?
नाही, नाही म्हणतोस कशाला
पटकन लाग अभ्यासाला

कु. अनिशा सोनोने
बी.ए. भाग २

पोशिंदा

ना आधार ना हमी
रोजगारही ज्याला कमी
वर्षापासूनी कर्जबाजारी
म्हणती पोशिंदा शेतकरी
आयुष्यात सदैव दुःखी
आभाळावर सदा दृष्टी
पाण्यासाठी चातकापरी
म्हणतो पोशिंदा शेतकरी
सदैव जगतो आशेवर
पाणी फिरते स्वप्नावर
निसर्ग करतो फितूरी
म्हणतो पोशिंदा शेतकरी
पोटासाठी अन्न-धान्य
शेतकरी म्हणतो धन्य-धन्य
उपाशी पोटी कष्टकरी
म्हणती पोशिंदा शेतकरी
वाटा वळणे बंद होते
दुबार पेरणी करता करता
स्वतःच स्वतःच्या जीवावरी
उठला पोशिंदा शेतकरी

कु. कल्याणी काळकर
बी.ए. भाग ३

शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या : एक भीषण समस्या

कु. प्रतिक्षा लंगडे

बी.ए. भाग २

कृषी प्रधान भारताच्या अर्थव्यवस्थेचा कणा असलेल्या बळीराजाची आज झालेली विपन्नावरच्या भरणासारखी दूरावस्था ही स्वतंत्र भारताची भीषण शोकांतिका आहे. सकाळी दैनिक हातात पडताच लक्ष जाते. ते फासाकडे व व्यातीला रोज फुगत चाललेल्या आत्महत्या केलेल्या शेतकऱ्यांच्या आकड्याकडे. तो आकडा डोळ्यातून थेट मेंदुशी मिडतो. व मग विचारचक्र गरगड लागतात. मनात प्रश्नाचे वादळ उडते. या भूमीपुत्रावर ही दूरावस्था का यावी ?

पूर्वी शेती 'सूजलाम सुफलाम' आणि शेतकरी सधन संपन्न असा होता. तत्कालीन जनमानसात अत्तम शेती मध्यम व्यापार व कनिष्ठ नोकरी असा विचार होता. आजची परिस्थिती अगदी विपरीत आहे. बळीराजा देशोधडीला लागल्या आहे. नाईलाजाने तो मृत्यूला जवळ करित आहे. त्याच्या आत्महत्यांच्या लाटेची कारणमित्रांसा केल्यास त्याच्या डोळ्यावर असलेल्या कर्जाचा डोंगर व व्याजच याला कारणीभूत आहे. त्याला कर्जबाजारी होण्यामागची पार्श्वभूमी म्हणजे शासन प्रणालीची त्यांच्याप्रती असलेली उदासिनता व लोकप्रतिनिधीची निष्क्रियता भूमीपुत्राच्या शेतीच पावसावर अवलंबून असते. नेहमीचे अवर्षण तर कधी कधी अतीवर्षण यामुळे तो मेटाकुटीला आला आहे. नैसर्गिक आपत्तीने गांजलेल्या कास्तकाराची सरकारी मदतीने 'बोळवन' केली जाते. पण तोपर्यंत परिस्थिती अवाक्याबाहेर गेलेली असते. परिणामी स्वरूप विदर्भात मोठ्या प्रमाणात शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या एखाद्या वणव्यासारख्या पसरत आहेत. या बिकट अवस्थेतून त्याची सुटका करण्यासाठी प्रथमतः त्यांची कर्जातून सुटका करण्यात यावी. या परिस्थितीचा नायनाट करण्यासाठी त्याच्या शेतमालाला जास्त भाव मिळण्याची ठोस व्यवस्था करावी.

“ दुसऱ्यावरी विसंबल्या त्याचा कार्यभार बुडाला ” या उक्तिप्रमाणे बळीराजाने केवळ सरकारी मदतीवर विसंबून न राहता प्रयत्नांची पराकाष्ठा करून विपरीत परिस्थितीवर मात करणे काळाची गरज आहे. त्या दृष्टीने त्याने शेती नियोजनपूर्वक करावी.

कर्मयोगी गाडगेबाबांच्या मतानुरूप शेतकऱ्याने तीर्थयात्रा बंद करून सणवारांना थोडा फाटा द्यावा. लग्न, तेरव्या अगदी साध्या पद्धतीने कराव्या. सग्या सोयऱ्यांना पाहुणचार शाकाहारी व साध्या पद्धतीनेच करावे. व्यसनाधिनता व साध्या पद्धतीनेच करावे. व्यसनाधिनता त्यागावी या मार्गांनी त्याने जीवनक्रम केल्यास त्याला कर्ज काढण्याची पाळीच येणार नाही. मग आत्महत्या करण्याची पाळी त्यावर येणार नाही.

भारताचे माजी पंतप्रधान लालबहादूर शास्त्री यांनी “ जय जवान जय किसान ” असा नारा देऊन बळीराज्यामधल्या 'स्व' जागृत करून त्याला मानाचे स्थान दिले अन्नदाता म्हणून त्याला देवत्व दिले. पण शेतकरी मात्र स्वाभिमान विसरला स्वतःचे अस्तित्व अबाधित ठेवायचे असेल तर त्याने शेतीला पुरक असे व्यवसाय करावे यामुळे त्याच्या शेतीचा कस तर वाढेलच त्याच बरोबर त्याच्या आर्थिक उत्पन्न ही वाढेल.

भूमिपुजाच्या अधोगतीचे एक मुख्य कारण म्हणजे असंघटित वृत्ती होय. त्याने काळाची पावले ओळखून तात्काळ संघटित वृत्तीने कार्य करावे. ही काळाची गरज आहे. एकीने कार्य केल्यास कोणतीही असाध्य गोष्ट साध्य होत असते. सफाई कामगारांपासून तर अधिकारी वर्गापर्यंत सर्वच संप करतात. मग देशाचा कणा असलेला शेतकरीच का आपल्या रास्त मागण्या पूर्ण करण्यास समर्थ नाही ? कारण त्याची संघटना नाही. तो जर संघटित झाला तर त्याला आत्महत्या करण्याची पाळी येणारच नाही. कृषी प्रधान भारताचा कणा असलेला शेतकरी जर संपुष्टात आला तर या देशाचे पोषण करावे तरी कोणी ? हा जगाचा पोशिंदा फारच असंतुष्ट आहे.

“ धनधान्य ज्याचे घरी

तोच कळण्या - कोंड्यावर पोटभरी ”

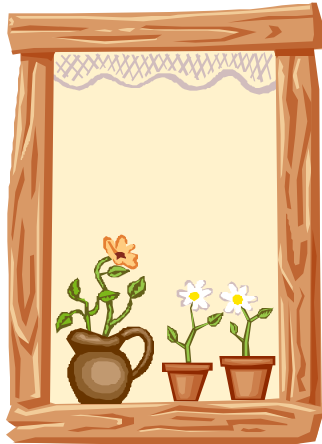
अशा अठराविश्व दारिद्र्यात जीवन व्यथित करणारा शेतकरी टिकावा. त्याची शेती टिकावी. ही बाब भारताला स्वयंपूर्ण विकसित राष्ट्र बनविण्याकरिता अत्यंत आवश्यक आहे. म्हणूनच भारताला महासत्ता बनवितांना शेतकऱ्यांला आधुनिक

तंत्रज्ञानाचा वापर करायला प्रेरित करणे, त्याकरिता मदत करणे, जागृत करणे अत्यावश्यक आहे. तरच विकसनशिल देशाची डळमळीत अर्थव्यवस्था सबळ होईल.

जीवन

रात्र वैऱ्याची असली तरी
तिला अंत आहे
जीवनात संघर्ष आहे म्हणून
जीवनाला अर्थ आहे
काळोखातून मार्ग शोधणे
हा मानवाचा धर्म आहे
जन्माला आला म्हणून
नुसते जगणे व्यर्थ आहे
नवसमाजाची रचना करणे
हे मानवाचे कर्म आहे
दुसऱ्यांना मदत करणे
हेच जीवनाचे सामर्थ्य आहे

कु. अश्विनी गवई
बी.ए. भाग ३

प्रिये तू

चालू नको प्रिये तू वेगळ्या कोनात
वादळे डोकावतात, आमच्या मनात

नजरेआड होशील एका क्षणात
सुरुवात विचाराची उद्रेक कणात

घडीभर सुंदरता बंडाळी मनात
आवर तू आहे वैराग्य वनात
मन मयुरा जरी नाचती मनात

लावू नको विचार खोट्यापणात
बदललेली बाग काटेरी रानात
मिटल्या डोळ्यातून उतरते ध्यानात

कु. आदित्य सोनोने
बी.ए. भाग १

अमृताची जोड

चंदणाच्या ओल्या गारव्यात
तू हातात हात दे
सलणाऱ्या पापणीला
तू सुगंधाची रात दे
उदास विदिर्ण स्वराला
तू भैरवाचे बोल दे
शब्दात गुंतले आता शब्द
तू वाणीला तोल दे
मृदगंध दरवळे अंतरी
तू सोसण्याची उब दे
तण मण बेहोश आज
स्पर्श अमृताची जोड दे

महेश भांडे
बी.ए. भाग २

लोकसंत : गाडगेबाबा

कु. अपेक्षा तागडे

बी.ए. भाग ३

Sant Gadge Baba

आजचे साधुसंत म्हटले की निव्वळ स्वार्थापोटी साधुत्वाचे ढोंग रचणारे, एवढेच नव्हे तर स्वतःच स्वतःला संत, महाराज, महात्मा म्हणवून घेणारे दिसतात. सध्याचे युग हे विज्ञानयुग असतानाही अंधश्रद्धा खुळचट समजुती, रूढी, परंपरांना खतपाणी घालणारे अशिक्षित व सुशिक्षित लोकही इथे आहेत आणि त्यामुळे त्यांच्या साधेपणाचा गैरफायदा हे संधीसाधू घेत असतात.

आपण जर आज थोडा इतिहास चाळून पाहिला तर ही महाराष्ट्रभूमी साधुसंतांची पुण्यकर्मभूमी आहे. समुद्रातून मोती निघावेत त्याचप्रमाणे महाराष्ट्राच्या भूमीतून अनेक नररत्नांनी जन्म घेतला आहे. संत ज्ञानेश्वर, तुकाराम, नामदेव, एकनाथ यांनी येथे जन्म घेतला त्यांच्या कार्यामुळे ही भूमी समृद्ध झाली. आता आधुनिक काळात अगदी विसाव्या शतकात एक सेवाभावी समाजसेवक वऱ्हाडात होऊन गेले. ते म्हणजे संपूर्ण महाराष्ट्राला सुपरिचित असे कर्मयोगी संत गाडगे महाराज.

संत गाडगे महाराजांचा जन्म अमरावती जिल्ह्यातील भुलेश्वर नदीच्या काठी वसलेल्या शेंडगांव या छोट्याशा खेड्यामध्ये झाला. तो झिंग्राजी व सखू यांच्या जीवनातील आनंदाचा दिवस होता पण त्यांनी आपल्या मृत्यूपूर्वी सखूला सांगून ठेवले की माझ्या डेबूला देवाच्या मागे लागू देऊ नकोस. ज्या

देवाला बळी द्यावा लागतो तो देवच नाही. त्याला देव्हान्यात ठेवू नको. इथूनच डेबुर्जीची जीवनाची खरी सुरुवात झाली. डेबू हे नाव गाडगे बाबांचे बालपणीचे नाव पुढे त्यांना डेबुजी बुवा किंवा गाडगे महाराज म्हणण्यात येत असे.

आपल्या वडिलांच्या मृत्यूनंतर डेबूजी आपल्या आईसोबत दापुन्याला म्हणजेच त्यांचे आजोबा हंबीरराव कोळसकरांकडे आले. तेथे त्यांची आई कामे करायची व लहानगा सात-आठ वर्षांचा डेबू गुरे ढोरे राखायचा व शेतीच्या इतर कामामध्ये तो आपल्या मामाला मदत करायचा.

सतराव्या वर्षी डेबूचं लग्न झालं. तो काळ म्हणजे अंधश्रद्धेवर विश्वास ठेवणाऱ्या लोकांचा शिक्षणाच्या अभ्यासामुळे अशा गोष्टींना अवास्तव महत्त्व दिलं जात असे. डेबूला तिसरं अपत्य मुलगा झाला. परंतु त्यांनी साधी लाडवाची पंगत दिली. त्यामुळे गावकरी नाराज झाले व काही दिवसांनी ते मूल वारले. देवाला नवस व बळी दिला नाही म्हणूनच लेकरू मेलं, असे गावकरी बोलत. यांचा डेबूवर काहीच फरक पडला नाही कारण त्यांना ह्या अनिष्ट चालीरीती झुगारून द्यायच्या होत्या.

अंधश्रद्धेवर विश्वास ठेवणारी अशिक्षित जनता, सावकारांच्या कर्जात अडकलेले लोक पाहून डेबूजीचे मन कळवळले व नंतर त्यांचे मन संसारात लागत नव्हते. शेवटी त्यांनी गृहत्याग केला व बरीच खेडी त्यांनी पायी तुडवली एक दिवस त्यांनी कीर्तनात ऐकले मृत्यूजवळ लहानमोठा भेद नाही त्याला रावरंक भेद नाही. हिंदू मुसलमानांनाही तो ओळखत नाही. तो प्रत्येकाला घेऊन जातोच म्हणून तो येईपर्यंत आहे, त्या वेळेचा योग्य उपयोग करून घ्या काही समाजसेवा करा.

त्याच्यावर कीर्तनाचा एवढा प्रभाव पडला की त्यांनी कीर्तनाला लोकजागृतीचे साधन बनविले. अंगावर फाटका सदरा घालून व हाती काठी घेऊन ते खेडोपाडी भटकू लागले. भूक लागली की कुणाच्या तरी दारात ऊभं राहावं नि वाढ वो माय भाकर म्हणून साद घालावी. पण फुकटची भाकर कुणाची ते घेत नसत.

कुणाची लाकडं फोडून देत तर कुणांची बाग खुरपून देत. अशी कामे करून भाकर मागायचे. मग त्याच गावात दुपारच्या वेळी खराटा घेऊन संपूर्ण गाव स्वच्छ करायचे व संपूर्ण घाण साफ करायचे व रात्रीच्या वेळी कीर्तनाच्या रूपाने लोकांच्या डोक्यामधली घाण साफ करीत सर्व गावातील लोक संध्याकाळी पारावर जमायचे सर्व तयारी व्हायची व लोक जेव्हा विचारत असे की ते महाराज कुठे आहे तेव्हा बाबासमोर जाऊन लोकांना सांगत की ते आज आले नाही. त्यांनी मला पाठविले. लोक त्यांची टिंगल करत तर काही शिव्या सुध्दा देत जेव्हा काही लोक उठून जायला निघत तेव्हा ते गोपाला गोपाल, देवकीनंदन गोपाला असा गजर करीत व तो गोड आवाज ऐकून उठलेले लोक खाली बसत, बाबा कीर्तनात सांगत की बापहो कर्ज काढू नका, शिक्षण घेतल्याबिगर राहू नका. अंधश्रद्धा पाळू नका. भूताखेतांवर विश्वास टाकू नका, दारू पिऊ नका, हुंडा देऊन लगन करू नका. देवांचे भजन करा. एका भिकाऱ्याच तत्त्वज्ञान ऐकून लोक भारावून जात. लोकांना पुढे जाणीव झाली की, तो लोककल्याणासाठी झटणारा महात्मा आहे. नंतर लोक त्याला डेबूजी महाराज म्हणू लागले तो गाडगे वापरायचा म्हणून कुणी गाडगे महाराजही म्हणत.

ऋणमोचन म्हणजे विदर्भातील पवित्र तीर्थक्षेत्र. अकोला जिल्हा व अमरावती जिल्ह्याच्या सीमा एकत्र मिळतात. त्या ठिकाणावर हे तीर्थक्षेत्र वसलेलं आहे. शिवाय तेथे मुदगलेश्वराचं मंदिरही आहे. मुदगलेश्वर आपल्या आई-वडिलांचे ऋण फेडून मुक्त होण्यासाठी तिथे आले व साधनेस बसले व म्हणून त्याला ऋणमोचन हे नांव पडले तेथे दर पौष महिन्यात यात्रा भरते.

ऋणमोचन ही गाडगे बाबांची कर्मभूमी होय. यात्रेकरूंच्या सेवेसाठी त्यांनी १९१४ मध्ये बनाजी तिडके नामक सावकाराच्या मदतीने पहिला घाट बांधून घेतला. गाडगेबाबांनी आपल्या कीर्तनातून समाजात खोलवर रुतून बसलेल्या अनिष्ट रुढी, प्रथा, परंपरा, चालीरीती, अंधश्रद्धा, खुळचट, भोळसट कल्पना, भूतप्रेतावरील, अवास्तव अंधविश्वास यांच्यावर टीकेचे कडक प्रहार केले व देव दगडात सामावलेला नसून तो प्रत्येक माणसात आहे जनता जनार्दनात आहे हे जगाला पटवून दिले.

शिवाय त्यांनी शिक्षणासाठी लोकांना उद्युक्त केले. एक वेळा उपाशी राहा परंतु मुलांना शिकवा, हे ते सांगत फिरले.

अज्ञानामुळे माणसाची अधोगती होते. शिक्षणाच्या प्रचारासाठी त्यांनी अहोरात्र कष्ट केले. डॉ. पंजाबराव देशमुख यांनी चालविलेल्या वसती गृहातील मुलांच्या जेवणासाठी त्यांनी कित्येकदा वर्गणी जमा केली. तसेच त्यांनी मुंबई या ठिकाणी एक मोठी धर्मशाळा बांधली. त्यांच्याकडे वर्गणीचे एवढे मोठे पैसे होते. परंतु त्यांनी त्यातील कवडी सुध्दा स्वतःसाठी केव्हाच खर्च केली नाही.

सन १९५६ साली बांद्रयाला (मुंबई) त्यांनी कीर्तन केले. तेच त्यांचे शेवटचे कीर्तन ठरले. आजारामुळे प्रकृती खालावली तेव्हा त्यांनी मुंबईवरून वऱ्हाडात येण्याचा आग्रह धरला व त्यानुसार त्यांना गंभीर प्रकृतीमुळे अमरावतीला १३ डिसेंबर १९५६ ला आणून इर्विन दवाखान्यात भरती करण्यात आले. १९ डिसेंबरला त्यांनी नागरवाडीला जाण्याचा आग्रह धरला. त्यांना घेऊन जाणारी गाडी चांदूर बाजारच्या जवळ पोहचते न पोहचते तोच त्यांची प्रकृती चिंताजनक झाली. त्यांना अर्ध्याहून अमरावतीकडे परत आणण्यात येत होते गाडीतील सर्व मंडळी गोपाला - गोपाला हे बाबांचे आवडते भजन म्हणत होते. गाडी वलगावला पेढी नदीच्या पुलावर आली आणि बाबांनी अखेरचा श्वास घेतला व तो दिवस होता २० डिसेंबर १९५६ वेळ रात्री १२.३० वाजताची पेढीच्या पुण्यतीरावर एका सत्य सेवेची प्राणज्योत मावळली. बाबांच्या निधनाची शोकवार्ता संपूर्ण महाराष्ट्रभर पसरली. अमरावती येथे लाखो भाविकांच्या उपस्थितीत बाबांची भव्य अंत्ययात्रा काढण्यात आली. त्यांच्या मृत्यूची तार कळताच राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज मुंबईहून अमरावतीला आले. त्यांनी बाबांचे अंत्य दर्शन घेतले व श्रद्धांजलीपर भजन म्हटले. बाबांचे नातू वासुदेव सोनवणे यांनी त्यांच्या चितेस अग्नी दिली. ज्या ठिकाणी अंत्यसंस्कार करण्यात आले त्या भागाला गाडगेनगर हे नाव देण्यात आले.

अशा या थोर महात्म्यास कोटी कोटी प्रणाम.

दहशतवाद-समाजाला लागलेली किड

मनीष देहाडे

बी.ए. भाग ३

दहशतवाद ही समाजाला लागलेली अशी किड आहे, जी समाजाला मुळांपासून पोखरून काढत आहे. आपली जनता एखाद्या गरीब गाईप्रमाणे न बोलता प्रत्येक घाव सहन करीत आहे. दहशतवादी आपला कपटीपट खेळण्यास प्रत्येक क्षणाला सज्ज असतात. त्यांना आपल्या राजकारण्यांची साथ आहे. असे म्हणण्यास हरकत नाही. हा दहशतवाद फक्त आपल्या देशांमध्येच नव्हे तर अमेरिकासारख्या बलाढ्य देशांमध्ये सुद्धा आपला पाया रोवत आहे.

हे दहशतवादी सर्व तऱ्हेने परिपूर्ण असतात. विस्कळित असते ती फक्त आपली यंत्रणा! राजकारणात रुळलेले मुरलेले आपले हुशार, चलाख नेते यांनी ज्या वयात राजकारणात प्रवेशसुद्धा केलेला नाही, त्या वयात आतंकवादी दहशतवादाच्या राजकारणात आपली सत्ता रुढ करतात. काही दिवसांपूर्वी मुंबईवर झालेल्या भयंकर दहशतवादी हल्ल्यात केवळ एकच दहशतवादी कसाब हा जिवंत पोलिसांच्या ताब्यात आला. उरलेले असंख्य दहशतवादी मारून टाकले गेले. ह्या कसाबची तपासणी ही सुरुच आहे आणि ती प्रगतीपथावर आहे. परंतु हा एकच दहशतवादी ज्याचे वय अवघे २१ वर्षे आहे. हा आपल्या देशाच्या संपूर्ण यंत्रणेला भातुकली सारखा नाचवून राहीला आहे. आणि आपले राजकीय नेते आम्ही कारवाई करू म्हणून भातुकलीचा खेळ मांडून बसलेले आहे. तिकडे पाकिस्तान आपल्या मनाप्रमाणे वागत आहे. ह्याला अर्थ काय? कसाबची तपासणी पूर्ण होईपर्यंत दहशतवादी आपल्या बचावासाठी पूर्ण तयारी करतील ही गोष्ट साधी आहे पण राजकारणी गोष्टीत दंग असणाऱ्यांना साध्या गोष्टींचा सुद्धा विसर पडावा? आपल्या देशातील राजकीय नेते इतके हुशार आहेत की, ते दहशतवाद्याला सहजपणे उत्तर देऊ शकतात, पण ते का आणि कुठे थांबतात, नेमका हाच प्रश्न देशाच्या प्रत्येक नागरीकाला वारंवार पडतो.

ह्या दहशतवादी असुरांचे दहन करण्यासाठी एखादा राम सुद्धा ह्या अरबावरती असलेल्या देशात सापडू नये? ज्याप्रमाणे राक्षसाच्या रक्ताच्या प्रत्येक थेंबातून एक नवीन राक्षस जन्माला

येतो, तर रामाच्या, कृष्णाच्या किंवा दुर्गेच्या रक्तांच्या थेंबातून केवळ एकासुद्धा राम, कृष्ण वा दुर्गेचा जन्म होऊ नये? हे दहशतवादी आपल्या बुद्धीचा दुरुपयोग करतात. आपल्या देशांतल्या प्रत्येकाने बुद्धीचा वापर कसा करावा? दहशतवाद्यांना संपवण्यासाठी आपले कित्येक जवांन अमर झाले, यांचा थाटामाटात अंत्यविधी उरकवून, त्यांच्या कुटूंबियांना आर्थिक मदत करून आपले कर्तव्य संपले? त्यांच्या आत्म्यांना शांती मिळाली असे समजावे? मुंबईवरील हल्ल्यांना महिने उलटून गेले तरी आपली कारवाई अजून संपली नाही. असे जर आपले दृष्टिकोन राहिले तर ह्या हल्ल्यांना आपण कधीच थांबवू शकणार नाही. १५ ऑगस्ट आणि २६ जानेवारीला आपण ध्वजावंदन करून आणि राष्ट्रगीत म्हणून आपण स्वातंत्र्य दिन आणि गणराज्य दिन साजरा करतो, एवढ्यावरचे आपले राष्ट्रप्रेम संपावे? असे अनेक प्रश्न आपल्या देशातल्या प्रत्येक नागरिकाला पडतात पण उत्तरांची अपेक्षा करणे हा गुन्हा आहे? निवडणूका तोंडावर आल्या की, नागरीकांना देवाचे स्थान दिल्या जाते आणि निवडणुका आटोपल्यानंतर नेत्यांना देवाचे स्थान दिल्या जाते. असे असेल तर प्रत्येक नागरीकाने आपल्या सुरक्षेसाठी किंवा आपल्या जगण्यासाठी जर आपल्या नेतारूपी देवाकडून आशा केली तर त्याचे काय चुकले?

भारताच्या संस्कृतीमध्ये एक अद्भूत शक्ती आहे पण ती शक्ती संस्कृती जोपासल्यानंतरच कळू शकते. या संस्कृतीला नष्ट करण्यासाठीच दहशतवादाचा आधार घेतला जातो. दहशतवाद्याला आणि दहशतवाद्यांना मदत करण्यासाठी आपले काही बेईमान नागरिक सुद्धा पुढे असतात. ज्या मातीत ज्यांनी जन्म घेतला आहे त्याच मातीला रक्तात भिजवून आणि त्या मिश्रणाला बारूदाच्या पाकात भिजवून आणि त्यांचे गुलाबजाम करून ते आनंदाने खाल्ले जातात आणि जनतेच्या अश्रूंचे पाणी करून त्यांना स्वादाने प्याले जाते. याला काय म्हणावे? एका बॉम्बस्फोटाने आपल्या देशाची संपूर्ण यंत्रणा कोलमंडून जाते. पण आपणसुद्धा दहशतवाद्यांकडून काही तरी शिकायला हवे. पण आपल्याला प्रश्न पडतो की, या नाश

करणाऱ्या हैवानांकडून आपल्या सारख्याने काय शिकले पाहिजे ? आपण जर अंतःकरणांतून विचार केला तर आपण भरपूर काही शिकू शकतो, ते खालीलप्रमाणे -

१) आपल्या बुद्धीचा उपयोग करून घेणे.

२) ज्याप्रमाणे दहा दहशतवादी आपल्या हजारो जवानांना पुरून उरतात त्याप्रमाणे आपण सुध्दा अशा हजारो दहशतवाद्यांना सहज पुरून उरू शकतो. ती क्षमता आपल्यात आहे, पण आपण मनावर घेतले तरच !

३) आपल्या जमिनीवर येऊन आपल्याला घाबरवून सोडतात. त्यांची हिम्मत वाखाणण्याजोगी असते. अशी हिम्मत जर आपल्यात असेल तर मुळात दहशतवाद्यांवर आपण दहशत गाजवू शकतो.

'अतिथी देवो भव' म्हणणाऱ्या आपल्या देशात परदेशीय अतिथींना सुध्दा आपण वाचवू शकत नाही . मग हे वरवरचे देखावे का ? आपण हा विषय जितका विस्तारू शकतो तेवढा कमीच आहे आणि दहशतवाद नष्ट करणे हा राजकीय नेते आणि जनता दोघांचा कर्तव्यभाग आहे. तर चला आपणच प्रारंभ करूया या सत्कर्माला.

दहशतवादाला नष्ट करण्यासाठी झटणाऱ्या आणि अमर झालेल्या प्रत्येक सैनिकाला जवानाला माझा मनापासून सलाम !

"जय हिंद , जय भारत!"

चारोळी

करावी प्रयत्नांची आटोकाट शर्त
संकटाना कधी घाबरू नये
जय मिळो किंवा पराजय
स्थिरता मनाची कधी सोडू नये
कु. आचल सरोदे
बी.ए. भाग २

जीवन

"खरचं जीवन काय असतं
सुख-दुःखाच मिलन असतं
दुःखाशी लढायच असतं
धैर्य मात्र सोडायचं नसतं,"

"जीवन असतं एक प्रवास
पण सोबत नसतं कुणी त्यात
दुःखात नसते कुणाची साथ
सुखात पुढे हजारो हात,"

"या मतलबी विश्वात
कोणीच कुणाच नसतो
सहानुभूती नावाखाली
कोरडा भास असतो"

"अपयश आलं तरी
जिद्द सोडायची नसते
निराशा मनात बाळगून
खिन्न व्हायचे नसते."

"अपयशामध्ये सतत
यश शोधत राहायच असतं
जे अनुभवी येत असतं
त्याला जीवन म्हणायच असतं."

कु. प्रतिक्षा गणोरकर
बी.ए. भाग १

स्त्री मुक्तीच्या आद्यप्रणेत्या सावित्रीबाई फुले

कु. शीतल कोठारे
बी.ए. भाग १

..... अज्ञान, अंधश्रद्धा, धर्म अन्याय आणि अत्याचाराने ग्रस्त असलेल्या समाजाच्या मुक्तीसाठी ज्योतीबा फुले आणि त्यांच्या पत्नी सावित्रीबाई फुले यांनी समाजक्रांतीचे रणशिंग फुंकले. स्त्रियांच्या शिक्षणासाठी आयुष्यभर त्यागवृत्तीने व सेवाभावनेने कार्य करणाऱ्या क्रांती ज्योती सावित्रीबाई फुले यांच्या कार्याची ओळख.

थोर समाज सुधारक सावित्रीबाई फुले यांचा जन्म ३ जानेवारी १८३१ रोजी झाला. त्या काळात लहानपणीच विवाह करण्याची प्रथा होती त्यानुसार १८४० मध्ये त्यांचा विवाह ज्योतीबा फुले यांच्याशी झाला. स्त्री शिक्षणाचा पहिला प्रयोग महात्मा ज्योतीबा फुले यांनी आपल्या पत्नीला शिक्षण देऊन केला.

सावित्रीबाई हुशार आणि जिज्ञासू असल्याने अल्पावधीतच त्यांनी शिक्षणात चांगली प्रगती केली. त्यांनी शिक्षणाचे महत्त्व अचूक ओळखले होते. त्यातही स्त्रीयांच्या शिक्षणाबाबत ते आग्रही होते. १८४८ मध्ये पुण्यातील तात्या भिडे यांच्या वाड्यात त्यांनी मुलीसाठी पहिली शाळा सुरु केली. परंतु जुनाट परंपरा व रुढींना चिकटून राहणाऱ्या लोकांना हे मान्य नव्हते. त्यांनी ज्योतीबा आणि सावित्रीबाई फुले यांच्या कार्याला जोरदार विरोध केला. स्त्रीयांना शिक्षण देणे म्हणजे महापाप. आता धर्म बुडणार अशी आवई त्यांनी उठवून दिली. त्या वेळी समाजावर रुढीवादी विरोधामुळे त्यांना शिक्षक मिळत नव्हते त्यामुळे सावित्री बाईंनी स्वतः शिक्षक म्हणून काम करण्यास तयार झाल्या. त्या पतीबरोबर उत्साहाणे ज्ञानदानाचे कार्य करू लागल्या.

सावित्रीबाईंचा काळ दिडशे वर्षांपूर्वीचा, त्या काळात समाज व्यवस्थेत स्त्री पुरुषांच्या कार्य क्षेत्राबद्दल भिन्न कल्पना रुढ होत्या. दोघांचे नियम आणि अधिकार भिन्न होते. एकूणच स्त्रीयांचे कोणत्याच क्षेत्रात अस्तित्व मान्य नव्हते अशा जनमत प्रभावाच्या विरोधात सावित्री बाईंनी कार्य केले. कार्याच्या दृष्टीने तो काळ त्यांना प्रतिकूल होता. परंतु सावित्रीबाईंनी धैर्याने ज्ञानदानाचे शैक्षणिक, सामाजिक, सांस्कृतिक कार्य संपूर्ण महाराष्ट्राला परिचित आहे. देव देव व धर्माच्या नावाखाली आजही समाजाचे अमर्याद शोषण होत आहे. याच शोषणाला पायबंद घालण्यासाठी सावित्रीबाई व जोतीबा फुले यांनी दलित शोषित व शेतकऱ्यांना आपले अज्ञान दूर करण्याचा मंत्र दिला.

“विद्येविना मती गेली

मतिविना नीती गेली

नीतिविना गती गेली

गतिविना वित्त गेले
वित्तविना शूद्र खचले
इतके अनर्थ
एका अविद्येने केले.”

अशाप्रकारे मंत्र सांगून अविद्येला मूठमाती देण्यासाठी ज्योतीबा आणि सावित्रीबाईंनी आपले संपूर्ण आयुष्य खर्ची घातले.

सावित्रीबाईंनी तर प्रतिगामी आणि सनातनाच्या प्रचंड कडव्याला विरोध ठोकून थेट त्यांच्या बालेकिल्ल्यात म्हणजे पुणे परिसरात जे शैक्षणिक, सामाजिक आणि संस्कृतीचे सेवेचे क्रांतिकार्य केले. त्यामध्ये सावित्रीबाई फुलेचा सिंहाचा वाटा होता. सावित्रीबाई फुले यांनी शिक्षिका म्हणून काम सुरु केले असल्यामुळे त्यांना पहिल्या भारतीय स्त्री शिक्षिका म्हणून संबोधवावे लागते. त्या वेळचा परंपरांना ते मान्य नव्हते. म्हणून त्यांनी सावित्रीबाईंची निंदा सुरु केली. अनेकदा त्यांच्यावर हल्ले करण्याचेही प्रयत्न झाले पण त्या डगमगल्या नाही. पुरुषांच्या शाळेपेक्षा स्त्रीयांचा शाळेची अधिक आवश्यकता आहे. स्त्रीया आपला मुलांना बालपणी जे वळण लावतात त्यातच त्या मुलांच्या शिक्षणाची बीजे असतात. सावित्रीबाईंना हा विचार पूर्णपणे पटला होता. त्यामुळेच समाजाकडून विरोध आणि निंदा होऊनही त्या पतीच्या कार्याशी एकरूप होत्या. दारातून सासू व सासऱ्यांचा विरोध सहन करावा लागला परंतु हाती घेतलेले शिक्षणाचे कार्य सुरुच ठेवण्याचा निर्धार कायम ठेवला.

मुलीचा पहिल्या शाळेला मिळालेला प्रतिसाद पाहून त्यांनी पुणे व इतर परिसरात एकूण सुमारे सतरा शाळा सुरु केल्या. सावित्रीबाईंचे विचार स्पष्ट होते. एका भाषणात त्या म्हणतात की “सर्व मानव ही एका ईश्वराची खरे स्वरूप आपणास कळणार नाही.”

जन्माला आलेल्या सर्व व्यक्ती जगतात. बालपण, तारुण्य, वृद्धत्व या नैसर्गिक प्राप्त परिस्थिती जगतात आणि एक दिवस संपतात. काही व्यक्ती मात्र अशा नियतीच्या राहाटगाड्यात फिरतानाही आपले जीवन जाणून समाज जीवनाला प्रकाश देतात. ठरविलेल्या उद्दिष्टानुसार अडचणीची तमा न बाळगता योग्य मार्गवरून चालतात. म्हणून त्या संस्मरणीय ठरतात. त्यांच्या जीवन काळात त्यांचे विचार समाजाला दिशा दाखवितात. म्हणून आपण त्यांच्याबद्दल कृतज्ञता व्यक्त करतो. त्यांचे स्मरण करून त्यांना अभिवाद करतो. आजही बदललेल्या परिस्थितीत सुध्दा

कल्याणकारी व मार्गदर्शक तत्वाचा केंद्रबिंदू ठरतो. त्याचप्रमाणे क्रांतीज्योती सावित्रीबाईचे जीवनकार्य आहे. स्त्रीयाच्या शिक्षणासाठी आणि उध्दारासाठी आयुष्य वेचणाऱ्या सावित्रीबाईचे १० मार्च १८९७ रोजी महानिर्वाण झाले.

शिकवण

डोळे पुशीत - रीक्षात कोंबलं
एवढसं पोरं - खोलीत डांबलं
कोबलं तर कोंबू द्या
डांबलं तर डांबू द्या!
मुलाच्या भल्यासाठी
एवढं तर करू द्या! नेमकं भलं कुणाच ?
हे कर - ते कर
शाळा कर - अभ्यास कर
ट्यूशन कर - क्लास कर
स्वप्न तेवढी खरी कर, स्वप्नं कुणाची ?
पळ पळ आणखी पळ
पायामधलं वाढव बळ
सोस थोडी आता कळ
पाठीवरती येतील वळ पळायच की पळवायचं
झोपतोस काय ? पाढे म्हण
जेवतोस काय ? पोएम म्हण
खेळतोस काय ? प्रेअर म्हण
रडतोस काय ? पप्पा म्हण
हसतोस काय ? पुस्तक काढ
नाचतोस काय ? वही काढ
रडतोय काय ? लिहून काढ
कुणासाठी व कशासाठी
हे आपल्यालाच आपलं ठरवायच असते.

कु. अंजली कांबळे

बी.ए. भाग १

बापूच्या काठीनचं !

लय झालं सोसनं
देशद्रोही नागाले पोसनं !
आपलं त्याले दूध पाजनं,
त्याचं आपल्याले डसन !
बापाचं म्हणण आता
ध्यांनी धरा लागते
देशाकरता भौ आज
करा लागते, नाईत मरा लागते
देशद्रोहाच्या ईषापासून
देशाले वाचवा लागते
बापूच्या काठीनच
देशद्रोही नागाले ठेचा लागते !!

कु. मंदा भलावी

बी.ए. भाग १

परीक्षा

तुझा आकस्मित आगमनाने
हृदय माझे धडधडते
तुझ्या सतत जाणीविणे
मन चिंतातूर होते
वर्षातून एकदा तरी
तुझी माझी भेट होते
तरीपण मला तुझी
फारच काळजी वाटते
तुझ्या अस्तित्वातच भविष्य
दडलेले आहे.

तुझ्या आगमनाची वर्षभर
जाणीव ठेवावी लागते
तेव्हा कुठे तरी यशाचं
शिखर गाठता येते
अशा नाजूक भेटीला
परीक्षा असे म्हणतात

कु. पुनम कोसरे
बी.ए. भाग १

अभिमान

मांडू नको सखे तू
चारचौघीत तुझी व्यथा
सखे सांगतो तुझी माझी
आपलीच एकच कथा

मुले तुझी, घर तुझे
अवघा संसार तुझा
तरी तू कुणाची
हाच प्रश्न माझा

राबायचे तू झुरायचे तू
सारे तूच करायचे
मृत्युतर सात्यांनाच
पण आधी तूच मरायचे

मोठी आहे सखे तू
मोठाच तुझा मान
म्हणून स्त्री जातीचा
मला आहे अभिमान

कु. पल्लवी भुरभुरे
बी.ए. भाग १

शब्द

शब्दं केवळ अडीच अक्षर
शब्दांनीच जिकता येते मन
शब्दच जुळवतात नाती
शब्दच बनवतात वैरी
शब्दच क्षणात बनती प्रेमळ
शब्दच क्षणात करती घायाळ
शब्दच करती गंभीर
शब्दच करती महान
शब्दच करती लहान

कु. प्रतिका भोपळे
बी.ए. भाग २

जावई

गरीब असो की श्रीमंत, पोटाले मारुन करते कमाई
साधा भोळा दिसते हुंड्यासाठी, रुसते सदा जावई
कितीतरी पोरी पाहून याचे मन नाही भरत
मन नाही ठेवत काबूत सासऱ्याला बसते झुरत

लहानपनापासून पोरगी बाप मोठी करते
लग्नासाठी, सावकाराचे सदा कर्ज फेडते.
लग्न जोडासाठी होतात एकत्र सगेसोयरे
हुंड्याची गोष्ट आली की होतात कावरेबावरे

घोड्यावर बसते जावई, घोडा बॅण्डवर नाचते
लग्न लागल्यावर बाप, हुंड्याची बातमी वाचते
सारं देल्यावर बाप भिकारी बनते
सारं देल्लं तरी सासऱ्यानं टिळीच नाही देल्ला म्हणते

रवींद्र बेंडे

बी.ए. भाग १

वास्तव

आयुष्याची स्वप्ने पाहतांना
वास्तवाला विसरायचं नसतं
गुलाबाला स्पर्श करतांना
काट्याचं भान ठेवायचं असतं
प्रितीच्या मोहात विश्वात वावरताना
जपून पाऊल टाकायचं असतं
काळजाला झटका बसल्यावर मात्र
कधी रडायचं नसतं
संकटाच्या वादळात धीर धरुन
जगायचं असतं
शत्रूशी झुंजत असताना
त्यास कमजोर लेखायचं नसतं
उध्वस्त झालेले विश्व आपलं
शून्यातून उभं करायचं असतं
आपल्या वेदनाचं मीठ मात्र
दुसऱ्याच्या जखमांवर चोळायचं नसतं
खाल्लेल्या मीठाला व जीवाभावाच्या मित्राला
कधीच बेईमान व्हायचं नसतं
आईच्या दुधाची अन्न पित्याच्या घामाची
माणसाने उतराई झाल्याशिवाय
मरणाचं नावसुध्दा घ्यायचं नसतं

कु. आरती वानखडे

बी.ए. भाग १

चारोळी

संपत्तीला जीवनात
खूप असेल अर्थ
पण ज्ञानाशिवाय मित्र हो
जीवन आहे व्यर्थ

कु. ऋतुजा अडणे

बी.ए. भाग २

शेतकरी संपावर गेले तर !

मनीष देहाडे

बी.ए. भाग ३

समजा शेतकरी संपावर गेले तर काय होईल. कदाचित उद्यापासून आपल्याला दोन वेळा जेवायलाही मिळणार नाही. तुमचा पगार लाखाच्या घरात असला तरी तुम्ही आम्ही अन्नाशिवाय जगू शकत नाही, हे वास्तव आहे. तरीही शेतकऱ्याकडे आणि त्यांच्या शेतीकडे दुर्लक्ष का ?

यंदा देशात तूर डाळीची टंचाई निर्माण झाली, साखरेचे उत्पादन घटले तर गल्लीपासून तर दिल्लीपर्यंत चर्चा व्हायला लगली. निसर्गाने साथ न दिल्यामुळे साखर आणि डाळीचे उत्पादन घटले. जर शेतकऱ्यांनी मुद्दाम सर्व प्रकारच्या अन्न धान्याचे उत्पादन थांबवले तर काय होईल. ही कल्पनाही किती भयावह वाटते. जर शेतकऱ्यांनी सामूहिक संप पुकारला आणि शेती कसण्यास नकार दिला तर शंभर कोटी जनतेच्या पोटाची भूक कोण भागवणार ... अन्न धान्याची गरज कोण पूर्ण करणार. भारताच्या इतिहासात, सरकारी कर्मचारी असो की, कामगार आपल्या मागण्या पूर्ण करण्यासाठी संपाचा आधार घेतात. पण शेतकऱ्यांचे काय, ते तर आपल्या समस्यांचे ओझे घेऊन शेतीचा गाडा वाहतात. शेतकऱ्यांनी कधी आपल्या मागण्यासाठी संप पुकारला नाही. महाराष्ट्रात सध्या आंदोलनाचा सुकाळ आहे. डॉक्टरांचा संप झाला. त्यांच्याही मागण्या पूर्ण झाल्या. त्यानंतर शिक्षकांनीही संपाचा मार्ग स्वीकारून आपल्या मागण्या मान्य करून घेतल्या. संपाच्या दबाव तंत्राचा वापर करून आपल्या मागण्या मान्य करण्यात इतर सरकारी कर्मचारीही मागे राहिले नाहीत. मागे आहेत फक्त शेतकरी. आपल्या मागण्या मान्य करून घेण्यासाठी रोजी कोणीना कोणी संप पुकारतोय. शेतकऱ्यांच्या विरोधात मात्र सर्वच संप पुकारतात, तलाठी संपावर जातात, खत-बियाणे दुकानदार संपावर जातात, मार्केट यार्डात संप होतो, यंदा पावसानंही शेतकऱ्यांच्या विरुद्ध संप पुकारला.

पण आपल्या मागण्यासाठी संपावर जावे असे वाटले तरी शेतकरी संप करणार, कोणाविरुद्ध, त्यांनी संप पुकारला तर १०० कोटी जनतेला अन्नधान्य पुरवणारे कोण, या जबाबदारीची जाणीव शेतकऱ्यांला आहे आणि त्यामुळेच तो संकटाचा सामना करत शेती टिकवून आहे. प्रत्येकाच्या मागण्यापुढे झुकणारे सरकार शेतकऱ्याकडे लक्ष देत नाही. शेतात पिके करपत असली, दुष्काळ असला तरी सरकार दरबारी मात्र सर्व काही ठिक असते. आश्वासनांचा तेवढा सुकाळ असतो.

परंतु आता पाणी डोक्यावरून चाललेय. शेतकऱ्यांनी आता शांत बसून चालणार नाही. किती दिवस स्वतःच्या जीवाचे

बलीदान देत राहणार, आता वेळ आली जाब विचारण्याची. झोपेचे ढोंग घेतलेल्या सरकारला जागवण्याची. आपल्या मागण्यासाठी बळीराजाला एकत्र येऊन लढा सुरू करावाच लागेल.

मग कुठला तरी कवी पुन्हा लिहील "ले मशाल चल पडे है लोग मेरे गाव के

अब अंधेरा जीत लेंगे लोग मेरे गाव के"

शेतकऱ्यांच्या आयुष्यातला अंधार मिटवण्यासाठी कुठला तरी महापुरुष येईल याची वाट न पाहता आता मशाल घेऊन स्वतःच्या हक्कासाठी लढण्याची वेळ आली.

शिक्षकाची महती

सावित्रीचा वसा,
सानेगुरुजीचा ठसा,
सर्वपल्लीचा भरवसा
अध्यापक असे तू
तुला सांदिपनी दादोजीचा वारसा,
नको गुरु द्रोणाचार्याचा आरसा
मागितला गुरुदक्षिणा म्हणून
अंगठा क्षणार्धात एकलव्याचा
तू पेटविल्या ज्ञानाच्या मशाली,
हटविल्या अज्ञानाच्या राशी,
एकविसाव्या शतकाचे भविष्य तुझ्याहाती,
तू-उभ्या कर भव्य-दिव्य गुणराशी,
मग अवतरेल पहाट देशाची
“तमसो मा ज्योतिर्गमय”

कु. भारती डुकरे

बी.ए. भाग ३

महागाई

कोणी गं महागाई सजवलं तुला
सान्या जीवनाचा अनुभव मला आला
बऱ्याच दिवसापासूनी तुला हात मी लावतो
हात नाही लावू देत तू मनात मी झुरतो

जुन्या काळी तुला विचारत कोणी नव्हतं
नव्या युगात लावली तू महागाईची ज्योत
जिथं मी जातो तूच आहे पुढं
गोर-गरीबाचा महागाई कशाला घेतं सूड

कोणी गं महागाई नेसवली तुला साडी
तुलाच बसायला मारुती गाडी
महागाई पाहूनी रोज येते मला नशा
नव्या पिढीची महागाई कशाला करते दशा

कोणी गं महागाई सजवलं तुला
सान्या जीवनाचा अनुभव मला आला

कु. वैष्णवी गोलाईत

बी.ए. भाग १

मैना

आमची मैना सरपंच झाली
तीस टक्क्यामध्ये ती निवडून आली
साक्षरता वर्गासाठी तिनं दिली खोली
अंगठ्याची शाई पार सुकून गेली
घरोघरी मांडल्या तिनं निधूर चुली
अंधश्रद्धेला पळवून लावू तिनं केली बोली
महिला बचत गटाची तीच मुखिया झाली
तंटामुक्त गावांत तीच पहिली आली
साक्षरतेच्या कार्यक्रमातही ती मागे नाही राहिली
हागणदारीमुक्ती योजनेतही तिनं बाजी मारली

कु. प्रतिक्षा बावनकुळे

बी.ए. भाग २

अडाणी

गावात होता अडाणी त्याचं नाव होतं भिका
भिका म्हणे मी राहिलो अडाणी, पण तुम्ही तरी शिका
शिक्षण आहे तुमच्या भावी जीवनाचा पाया
जशी असते मायले आपल्या लेकराची माया

शिक्षण घेतल्यावर कुठेही होते आपली कीर्ती
नाहीतर लोक म्हणतात या गावात आहे अडान्याईची भर्ती
जुन्याकाळी खेडेगावात शाळा शिक्षण नव्हतं
शिक्षणाने लागली घराघरात ज्ञानाची ज्योत

अडाणी राहीलो मी, होते मले दिवसाची रात
शेंबळा घेते फायदा माहया, करते माहया घात
शिक्षण घ्या तुम्ही करा गावचा विकास
जगात आहे महान आपला भारत देश

अक्षय सरदार

बी.ए. भाग ३

स्वप्न

स्वप्न हे बघायचं असतं
जाग येताच ते विसरून जायचं असतं
कारण स्वप्न हे स्वप्नचं असतं
ते कधी खर होत नसतं

स्वप्नामुळे मनाला एक वेगळाच
आनंद मिळत असतो
पण तो काही क्षणापुरताच मर्यादीत असतो
स्वप्नामध्ये मानवाला स्वर्ग दिसतो
पण अस्तीत्वात मात्र ते काहीच नसतं
स्वप्न हे रात्रीच्या चांदण्यासारख असतं
सकाळ झाली की ते मिटवून टाकायचं असतं
कारण जो स्वप्न पाहतो त्याच्या वाट्याला
केवळ दुःख येतं, दुःख येतं, दुःख येतं

कु. वर्षा साकोरे

बी.ए. भाग २

ग्राम स्वच्छता

कराल सुंदर स्वच्छता
तर चांगले राहील आरोग्य
नाही तर जिवघेण्या
रोगाचे येईल युग
सांगतात पूर्वज पहिले
एवढ्या नव्हत्या बिमान्या
आता तर कराव्या लागतात
दवाखान्याच्या वाऱ्या
ग्राम स्वच्छता अभियानाचे
कागदोपत्री वास्तव्य
घेता का हाती झाडू
करता का स्वच्छ गाव
गाडगे बाबांच्या महामंत्राचा
जाणा काही अर्थ
जेवढी चांगली स्वच्छता
तेवढे चांगले स्वास्थ्य
आता तरी ऐका
गाडगे बाबाचे विचार
चालू झाला जिवघेण्या
रोगाचा असाही व्यापार
आपल्या गावात आपली सत्ता
आहे ना बरोबर
मग गावाच्या स्वच्छतेसाठी
आपणच जबाबदार

प्रजत महल्ले

बी.ए.भागा ३

चायेळी

तोडून वचने तू गेलीस
तरीही तू माझी राहा
सखी तर कुणाची आहे
राणी फक्त माझी राहा

सौरभ बैस

बी.ए. भाग ३

जीवनात जगावे तर प्रेमासाठी
मरण स्वीकारावे प्रेमासाठी
खर प्रेम मिळाले नाही तर
जगावे कुणासाठी

प्रताप बेठे

बी.ए. भाग ३

लग्न करतेस
खुशाल कर राणी
तुझ्या लग्नात वऱ्हाडांना
वाढेल मी पाणी

सुरज खंडारे

बी.ए. भाग २

अपयश येत नाही

लाटांना घाबरणारी नाव किनारा गाठणार नाही
प्रयत्न करणाऱ्यांना कधी अपयश येत नाही
चिमुकली मुंगी जेव्हा दाणा घेऊन चालत असते
उभ्या भिंतीवरून शंभरदा घसरून पडते
मनातील निश्चय नसानसात साहस भरतो
चढून पडणे, पडून चढणे निश्चयाला मजबूत करते
अखेर तिची मेहनत वाया जात नाही
प्रयत्न करणाऱ्यांना कधी अपयश येत नाही
भर समुद्रात डुबक्या पाणबुड्या मारीत असतो
तळाला जाऊन अनेकदा रिकाम्या हातांनी वर येतो
मिळत नाही सहज मोती खोलवर पाण्यामध्ये
उत्साह द्विगुणीत होत असतो अशाच तासामध्ये
मूठ त्याची मोकळी प्रत्येक वेळी राहात नाही
प्रयत्न करणाऱ्यांना कधी अपयश येत नाही
अपयश एक आव्हान आहे त्याचा स्वीकार करा
काय कमतरता राहीली आहे त्यात पुन्हा सुधारणा करा
जोवर यश मिळत नाही, सुखाने झोपू नका तुम्ही
लढाईचे मैदान सोडून पळून जाऊ नका तुम्ही
काही केल्याशिवाय कुणाचा जयजयकार होत नाही
प्रयत्न करणाऱ्यांना कधी अपयश येत नाही

कु. दिव्या कापडे

बी.ए. भाग १

ज्ञानसागर

कु. कोमल साकोरे
बी.ए. भाग १

प्रत्यक्ष माणूस हा शिक्षणाच्या वाटेवर चालत असताना जे काही आपण शिकत आलो आहोत त्यापैकी जास्तीत जास्त ज्ञान हे इतरांना देण्याचा त्याचा प्रयत्न असायला हवा असे केल्यास त्या व्यक्तिला यशाचे उच्च पद प्राप्त होईल. कारण नदी ही जेव्हा सागराला मिळते त्यावेळी ती त्या सागरात निःस्वार्थ भावाने पाण्याचा भरणा करीत असते. तेव्हा ती स्वतः जवळील पाणी संपण्याची आशाही करीत नसते. तसेच चंदनाचे देखील आहे, तो आपला परिमळ हा सर्वांना सारखाच देत असतो. त्यात कुठलाही भेदभाव होत नाही.

इतरांना आपल्याकडून दिले जाणारे ज्ञान अथवा मार्गदर्शन हे त्या ज्ञान घेणाऱ्या व्यक्तीवर केलेले उपकार आहे असा विचारही त्या व्यक्तीने मनात आणायला नको आणि दिलेल्या ज्ञानाचे आधारही त्याने अस्विकार करावे हाच त्याचा खरा माणुसपणा ठरेल. मनुष्य हा जन्मताच सुखी होत नाही त्यासाठी त्याला भव्य ज्ञानसागर पार करावा लागतो. ज्या प्रमाणे परिसाच्या स्पर्शाने लोखंडाचे सोने होते त्याचप्रमाणे शिक्षणाने मनुष्याचे जीवन सोनेरी आणि सुखी होत असते. पण जेव्हा तो व्यक्ती त्या ज्ञानाचा सदुपयोग करेल तेव्हा,

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी ज्याप्रमाणे आपले संपूर्ण जीवन दलितांच्या हक्कासाठी वाहिले, त्याप्रमाणे प्रत्येक सुशिक्षित व्यक्तीने आपले जीवन निरक्षरांना साक्षर करण्यात लावले तर या देशात कोणीही अशिक्षित दिसणार नाही. मात्र हे ज्ञान देत असताना आपले ज्ञान कमी होणार नाही तर त्यात आणखी भर पडेल हे विसरायला नको.

“ज्ञान दिल्याने ज्ञान वाढते

त्या ज्ञानाचे मंदीर हे
सत्यशिवाहूनी सुंदर आहे”

असे म्हटल्या जाते की ज्ञान घेणारे हे थेंब असेल तर आम्ही सागर असे मत ठेवावे आणि ज्ञान दान हेच सर्वश्रेष्ठ दान आहे हे ही तितकेच खरे कुंभार जसा फिरत्या चाकावर मातीला आकार देत असतो तसाच आकार सुशिक्षित व्यक्तीने अशिक्षित व्यक्तींना द्यायचा असतो. तेव्हाच या संसारात ज्ञानगंगा वाहायला वेळ लागणार नाही आणि जो व्यक्ती हे सर्व करतो त्याला ज्ञानसागर म्हणावं.

चारेळी

जिथे प्रेम नाही अशा मैत्रीला अर्थ काय
जिथे विश्वास नाही अशा प्रेमाला अर्थ काय
जुनं नातं टिकवण्याचं धाडस नाही
तर नवीन नातं जोडण्यास अर्थ काय

अखिलेश शेंदरकर
बी.ए. भाग २

नाती

नावापुरत्या नात्यांचा वीट वीट आलाय
जपलेल्या नात्यांचा पीळ सुटत चाललाय
खत मातीशिवाय रोप जस फुलत नाही,
प्रेम आणि जिव्हाळ्याशिवाय नातं तग धरत नाही
द्यायला म्हणून द्यायचा याला 'मान' म्हणत नाही
अंतरातून प्रकल्पाशिवाय हात जुळून येत नाहीत
आधी द्या, मग भरपूर मिळेल, प्रेमाचा नेहमी गुणाकार होतो
हातचा जर दिला नाही तर भागाकार सुध्दा अपूर्ण राहतो
मोठं म्हणा .. म्हणून फक्त मोठेपणा मिळत नाही
झिजून गंध झाल्याशिवाय श्रीचरण दिसत नाही
थोराअंगी गर्व असल्यास थोरपणास अर्थ काय ?
लहानांनी नमते घेऊन मोठेपणा जोपासलाय
हाच माझा, तीच माझी, नाती करतात पक्षपात
प्रेम समजण्यातच गफलत होते, उरतात फक्त वादविवाद
आंजारून-गोंजारून नाती किती धरून ठेवणार ?
पंख सशक्त झाले की, तुम्ही नेहमी एकटे पडणार
फालतूंच्या अपेक्षांना प्रेमाचे नाव देऊ नये
विस्कटणाऱ्या ठगांना गवसणी कधी घालू नये
आपली आपली म्हणत बसतो, पण माणसं परकी असतात
पण प्रेम आणि विश्वासाने बांधल्यास परकी देखील आपली
होतात
खरंच परकी नातीच आपली असतात
त्यांना कर्तव्याच्या नावाखाली अपेक्षांचे गंध नसतात
फक्त प्रेम आणि जिव्हाळा या नात्यांचा पाया असतो
हेवेदावे, पक्षपात यांचा त्यांना गंधही नसतो
रक्ताच्या नात्यांनादेखील रक्ताचा रंग ठाऊक नसतो
पण जोडलेल्या नात्यांमधला गुलाब रंग देऊन जातो

कु. वैष्णवी राऊत

बी.ए. भाग २

चारेळी

जीवन हे घडत नसते
ते कर्तव्यांनी घडवावे लागते
यश हे मिळत नसते
ते प्रयत्नांनी मिळवावे लागते

कु. प्रियंका झगडे

बी.ए. भाग २

देवळात जाऊन माणसं दुकानात
गेल्यासारखी वागतात
चार आठ आणे टाकून
काही ना काही मागतात

कु. प्रियंका अग्रवाल

बी.ए. भाग ३

जीवनरूपी सागरात
माझी नौका तरंगत आहे
केव्हातरी किनारा लाभेल
या आशेवर जगत आहे

कु. मंगला गडपायले

बी.ए. भाग १

नाव हवेच कशाला
जपवित फक्त नाती
जीवाच्या पल्हाड काही
जसे शिंपल्यात मोती

कु. मंजुषा ईखार

बी.ए. भाग ३

का म्हणून मनात रडत राहावे

पहिले प्रेम का हे असचं असतं

काय झालं काही समजलचं नाही
पण मी आता माझी राहिलीच नाही
नकळत डोक्यात विचार येतो
नकळतच चेहरा डोळ्यात येतो
मला वाटतं पहिले प्रेम हे असचं असतं
मला वाटतं पहिले प्रेम हे असचं असतं
मनोमनी त्याला आठवाचं वाटतं
त्याच्यांशी काहीतरी बोलावं वाटतं
सतत त्यांचाच विचार करावं वाटतं
त्याच्याही डोळ्यात तोच भाव वाटतो
मला वाटतं पहिले प्रेम हे असचं असतं
मला वाटतं
सोबत नसला तरी सोबतीला वाटतं
सोबत असल्यास लाजल्यागत वाटतं
त्याचा एक स्मित मनात शिरतं
अन माणसालाच माणूस परकं होऊन बसतं
मला वाटतं पहिले प्रेम हे असचं असतं
मला वाटतं
त्याच्या आनंदातच आनंद वाटतो
त्याच्या हास्यातच मन प्रफुल्लीत होत जातं
त्याच्या दुःखात माझं मन रडत जातं
अन त्याच्या सुखाची दुवा करत
मला वाटत पहिले प्रेम हे असचं असतं

प्रितेश हरडे

बी.ए. भाग १

धडा

भीक नको साहेब मला
असेल तर काम द्या
शिल्लकचे मी मागत नाही
कामाईतके दाम द्या
देतांना काम असे द्या
कामात नसावी खोट
घरभरची आशा नाही
फक्त भरावे पोट
कामासाठी हिंडतो आहे
साहेब रोज मी दारोदारी
सुशिक्षित बेकार आहे मी
लोक समजतात मला भिकारी
आठ दिवसापासून
घरी पेटली नाही चूल
दुधावाचून रडत आहे
तिच्या पदराखाली मूल
जीवन एक संघर्ष
आठवतो एक सरांचा धडा
मोडले जरी चाक तरी
ओढतो संसाराचा गाडा

कु. ममता बनसोड

बी.ए. भाग ३

मतलब

जितेपणीच माणसाचं
सरण रचायचं
अन् मेल्यावर उगीचचं
मढ्याभोवती गुणगान वाचायचं
जितेपणी माणसाला
मुद्दामच लाथा आहेत
अन् मेल्यावर फालतू
विरहाच्या हाका आहेत
त्याच्या जितेपणी
यांचे डोळे आटले होते
मेल्यावर मात्र तेच डोळे
जगरहाटासाठी दाटले होते
जितेपणी तो तर
झाला होता नकोसा
मेल्यावर मात्र
त्याच्यासाठी हुंदका उलूसा
हुंदक्याला तुमच्या
काळजाचा ठाव नाही
डोळ्यातील बेगड्या आसूंना
आता भाव नाही
तो गेल्यावर त्याच्या टाळूवरचं
लोणी तुम्ही खुशाल खाणार आहात
फरक इतकाच, तो आधी
तुम्ही नंतर जाणार आहात

कु. साक्षी कातोरे

बी.ए. भाग १

भारतीय नारी

झाशीची राणी होऊन गेली
रणांगणावर मर्दूमकी गाजवून
नाव अजरामर करुन गेली
तरी स्त्री अबला कशी ?
इंदिरा गांधी एक
राज्यकर्ती झाली
जागतिक कीर्ती मिळवून
देशासाठी शहीद झाली
तरी स्त्री अबला कशी ?
विजयालक्ष्मी पंडित
सरोजिनी नायडू
नावे त्याची इतिहासात झळकतात
तरी स्त्री अबला कशी ?
लता दीदी गान कोकीळा
स्वर-सम्राज्ञी किताब मिळविला
तिच्या गाण्याने जादू केली
अवघी दुनिया मुग्ध झाली
तरी स्त्री अबला कशी ?
अबला नसे भारतीय नारी
सबलाच म्हणा तिला
सहकार्य देऊन सर्वांनी
शक्तीदेवता म्हणा तिला

कु. नम्रता मेश्राम

बी.ए. भाग १

हे महात्म्यांनो

देणान्यानं देत जावं
घेणान्यानं घेत जावं
हे कवी विंदांनी म्हटलं आहे
म्हणून
हे महात्म्यांनो
या देशातील भिकारी मागतो आहे
तुमच्याकडं काही दान
प्लीज
माते गांधारी ...
मला 'ती' पट्टी दे
तू डोळ्यांवर बांधलेली
भ्रष्टांचा नंगा नाच आणि
वासनांचा हैदोस चालू असताना
त्याकडं दूरक्ष करण्याचं
'ते' धाडसही मला दे
राजे ...
मला भवानी तलवार नको
गल्लीपासून दिल्लीपर्यंत
सारे गनिमच माजलेत राजे
कापून किती जणांना कापणार ?
मला दया 'ते' चातूर्य
स्वतःच्या बिघडलेल्या छाव्यांना
पुन्हा माणसात आणण्याचं
त्याला नजरकैदेत ठेवण्याची
कठोरता हया माझ्या हृदयाला
आणि तानाजीराव
आधी लग्न कोंडाण्याचं
म्हणण्याची वृत्ती द्या मला
शत्रूचे वार झेलण्यासाठी,
मृत्युचं चूंबन घेण्यासाठी
तुमची छाती द्या मला
श्रीरामा ...
नेता म्हणून विश्वासानं
जनतेला देण्यासाठी
शब्द न फिरणारं
तुझं वचन दे मला,
श्रीकृष्णा, तुझ्या गवळणी
खुशाल ठेव तुझ्याजवळ

पण पुन्हा एकदा गीता सांगून
बुद्धीभेद करू शकेन
असा मुन्सदीपणा मला दे
आणि जमलचं तर ...
माफ करा महात्म्यांनो !
मी खूप काही मागतो आहे
पण काय करणार ?
काळच मोठा कठीण आलाय

कु. प्रिया धुर्वे
बी.ए. भाग २

विजयी विरुद्ध पराभूत

विजयी व्यक्ती नेहमीच उताराचा एक भाग असतो,
पराभूत व्यक्ती नेहमी समस्यांनी घेरलेला असतो.

विजयी व्यक्तीजवळ सतत एक कार्यक्रम असतो,
पराभूत व्यक्ती नेहमी श्रमेची भीक मागतो.

विजयी व्यक्ती म्हणतो मी भावनासाठी करू इच्छितो काही
कर्तव्य,
पराभूत व्यक्ती म्हणतो ते माझे काम नाही.

विजयी व्यक्ती वाळवंटात हिरवळ निर्माण करतो,
पराभूत व्यक्ती हिरवळीचे वाळवंट करून टाकतो.

विजयी व्यक्ती प्रत्येक समस्येचे उत्तर शोधतो,
पराभूत व्यक्ती उत्तरात समस्या निर्माण करतो.

विजयी व्यक्ती म्हणतो कठीण असले तरी शक्य आहे,
पराभूत व्यक्ती म्हणतो शक्य असले तरी कठीण आहे.

कु. अश्विनी आठवले
बी.ए. भाग ३

मैत्री

मैत्री देवान्यातील
जळणारी वात
मैत्री धुकं पांघरलेली
सुंदर प्रभात
मैत्री श्वास, मैत्री ध्यास
मैत्री म्हणजे
जगण्याची आस
मैत्री म्हणजे निसर्गाचं
अनमोल वरदान
असते अशी नाजूक
जसं लाजाळूच पान
मैत्री मनाचे अटूटबंधन
हृदय दोन
पण एकच स्पंदन
मैत्री प्रेमाची, विश्वासाची वाट
किनाऱ्यासाठी व्याकुळ
उसळणारी लाट
मैत्री ईश्वरचरणी केलेल वंदन
परिसाच्या प्रेमात झिजणारं चंदन

कु. वैशाली कोठार
बी.ए. भाग १

माझ्या वेदना

जेव्हा मी मरुन जाईन
तेव्हा मला जाळू नका
आयुष्यभर जळतच होती
आणखी चटके देऊ नका
जेव्हा माझा अंत होईल
तेव्हा तुम्ही रडू नका
जन्मभर मी रडतच होती
शेवटी रडणे ऐकवू नका
माझ्या मृतदेहावर
नवा कपडा घालू नका
आयुष्यभर बेअब्रू केली
आता झाकायचे ढोंग करू नका
माझ्या देहाचे ओझे
खांद्यावर वाहू नका
आयुष्याचे ओझे मीच वाहीले
आता उपकाराचे ओझे देऊ नका
माझ्या मृत देहाला
शेवटी नमस्कार करू नका
आयुष्यभर पायाखाली तुडविले
आता पाया पडू नका

कु.कीर्ती मेश्राम
बी.ए. भाग २

सूचिचार

- * मुलापेक्षा मुलगी बरी, प्रकाश देते दोन्ही घरी
- * मनुष्य काम केल्याने मरत नाही तो आळसाने मरतो.
- * आई ही अशी जळती मेनबत्ती आहे, ती स्वतः जळते आणि दुसऱ्याला प्रकाश देते.

कु. वैशाली गजभिये
बी.ए. भाग १

प्रेमच करायचं असेल तर ...

प्रेम-प्रेम काय करतोय वेड्या
 प्रेमच करायचं असेल तर
 सर्व जाती धर्मावर कर
 इथल्या प्रत्येक मनुष्यावर कर
 तुला विरासतमध्ये मिळालेल्या दारिद्र्यातून
 बाहे पडण्यासाठी जीवन संघर्षावर कर !
 प्रेम-प्रेम काय करतोस वेड्या
 प्रेमच करायचं असेल तर
 तुझ्या कौलाच्या-गवताच्या झोपडीवर कर
 बिन तेलाच्या भाजीवर कर
 चटणीसोबत खाण्यात येणाऱ्या
 शिळ्या भाकरीवर कर !
 प्रेम-प्रेम काय करतोस वेड्या
 प्रेमच करायचं असेल तर
 कर्णाच्या दानावर कर
 शिकवणूकीवर कर
 श्रावणाच्या पितृभक्तीवर विश्वास ठेवून
 देशातील लोकशाहीवर कर
 प्रेम-प्रेम काय करतोस वेड्या
 प्रेमच करायचं असेल तर
 गाडगेबाबांच्या झाडूवर कर
 सावित्रीच्या स्त्री शिक्षणावर कर !
 प्रेम-प्रेम काय करतोस वेड्या
 प्रेमच करायचं असेल तर
 प्रेमाचा मूलमंत्र जाणून घेऊन जीवन क्षणभंगूर
 ते समजून घे सारे जग प्रेममय कर !

कु. ममता बनसोड

बी.ए. भाग २

अंकगीत

वन म्हणजे एक,
 आपण बनू या नेक
 दू म्हणजे दोन,
 मावशीला आला फोन
 श्री म्हणजे तीन,
 होऊ नका लीन,
 फोर म्हणजे चार,
 खाऊ नका फार
 फाईव्ह म्हणजे पाच,
 चला करूया नाच
 सिकस म्हणजे सहा,
 पिऊ नका चहा
 सेव्हन म्हणजे सात,
 जेवणाआधी धूवा हात
 एट म्हणजे आठ,
 पाडे करूया पाठ
 टेन म्हणजे दहा,
 नेहमी हसत राहा

कु. प्रतिक्षा गादे

बी.ए. भाग २

प्रेम

प्रेम ज्वाला म्हणतात
 ते नेमकं काय असतं
 फुलपाखरु फुलावरती
 अलगद जसं जाऊन बसतं

कु. पूजा कडू

बी.ए. भाग ३

आई-वडील

आई प्रेमाचा सागर,
वडील दुःख सामावून घेणारी घागर
आईकडे, आसूंचे पाट असतात
बापाकडे संयमाचे घाट असतात
आई रडून मोकळी होते,
पण सात्वंना
सात्वंना वडीलांनाच करावं लागत
कारण, ज्योतीपेक्षा समईच
जास्त तापने ना !
पण श्रेय नेहमीच ज्योतीला मिळत
रोजच्या जेवनाची सोय करणारी आई
प्रेमळ वाटते पण
आयुष्याच्या शिदोरीची सोय करणारा बाप
आम्ही किती सहज विसरतो
आईच्या प्रेमाची किमया तर कळतेच सर्वांना
पण वडीलांच्या प्रेमाचं काय ?
प्रेम दोघांनी आपल्याला जितके दिले
त्यापेक्षा दुप्पट त्यांना द्या,
कारण आई प्रेमाचा सागर
तर वडील आहे, दुःख सामावून घेणारे घागर

कु. पल्लवी वहाणे

बी.ए. भाग ३

आरती मच्छरदेवाची

जय देव जय देव मच्छरदेवा ।
अंगावर बसूनी घेऊ नका चावा ॥
इटुकले शरीर, पिटुकले पंख ।
किटूकुल्या चोचीनं मारीत डंक ॥

चोचीत तुमच्या सामर्थ्य फार ।
क्षणात ओढिता रक्ताची धार ॥
डेंगू, मलेरिया तुमचे अवतार ॥
डॉक्टर मानिती तुमचे उपकार ।

जय देव जय देव ...

जागेपनी तुम्हीच कानी गुणगुणता ।
झोपी जाताच हल्ला चढविता ॥
युध्द कौशल्य जान तुम्हास देवा ।
ठाऊक तुम्हास गनिमी कावा ॥
जय देव जय देव ...

कु. संजीवनी सावरकर

बी.ए. भाग २

साथ

आलो जर तुझ्या दारात
प्रितीची चार फुले ओंजळीत
प्रेमाची भीक मला घालशील कां !
नाही झालीस तनाने पण
मनाने माझी होशील कां !
दिले मन मी तुला
मागे वळून पाहशील कां !
प्रतीक्षा करीन मी तुझी
मला भेटायला येशील का !
नाही आली घरी तरी
दारातून एकदा जाशील का !
झोपलेले नयन माझे
तुझ्या स्वप्नाने जागे ठेवशील का !
हातात हात घेतलाय माझा
जीवनभर साथ मला देशील का !

तेजस पाटील

बी.ए. भाग २

बलशाली भारत

विश्वात एक माझा
बलशाली भारत आहे
जनमानसातल्या सुखांची
खुशाली भारत आहे

विविधांगी परंपरांची
नांदी सदाच येथे
सुखशांतीच्या दुव्यांची
प्रणाली भारत आहे

येथे सदा बुलंद
आवाज एकतेचा
इतिहास साक्षी ज्याचा
तो गौरवशाली भारत आहे

अवघ्या जगात मोठी
ती एक लोकशाही
जगती निराश्रितांचा
वाली भारत आहे

त्रिकाली ऋषी-मुनींचे
वास्तव्य थोर जेथे
त्या महान संस्कृतीचा
वनमाली भारत आहे

श्रीधर देशमुख

बी.ए. भाग ३

तुझ्या वाटेवर

तुझ्या वाटेवर मी हुरहुरावे किती ?
तुझ्या माझ्यात हे दुरावे किती ?
कधी मिळेल तुझ्या चेहराचा चंद्र

मनातील चांदण्यांना मी भुलावे किती ?
मांडून बसलो डावात आयुष्य अवघे
माझ्या वेडेपणाचे देऊ पुरावे किती ?
जाळतो हा पाऊस मला आसवांचा
सरता-सरता पुन्हा मी उरावे किती ?

क्षणा-क्षणाला विस्मरणात तू
विसरता विसरता तुला स्मरावे किती ?
हृदयाला भावनांची लागली आग आज
बघता बघता भावनांना जाळायचे किती ?

सांगून टाक सखे गुपित मनातले
मनातल्या मनात मी झुरावे किती ?
तुझ्या माझ्यात दुरावे किती ?

अनिकेत नान्हे

बी.ए. भाग १

भ्रष्टाचार

अरे भ्रष्टाचार भ्रष्टाचार
झाला कसा शिरजोर
पैसे पडता हातावर
काम होते भराभर

अरे भ्रष्टाचार भ्रष्टाचार
त्याला चहा पाणी म्हणू नये
फुकटच्या पैशाला
लाच का म्हणू नये ?

अरे भ्रष्टाचार भ्रष्टाचार
आहे सगळ्या स्तरावर
घरी दारी आणि बाहेर
बनला आहे शिष्टाचार

अरे भ्रष्टाचार भ्रष्टाचार
तुला कसा म्हणावा चांगला
ज्याला हा रोग जडला
तो खऱ्या सुखाला मुकला

अरे भ्रष्टाचार भ्रष्टाचार
त्याला चांगला म्हणू नये
बिन कष्टाच्या पैशाला
उत्तेजन देऊ नये

कु. निकिता सरोदे

बी.ए. भाग ३

चारोळी

प्रेमाने सर्वच जिकता येते ;
मग द्वेषाचे काय काम ?
माणूस म्हणून ओळख पटते ;
मग धर्माचे काय काम ?

अपयश यशाची पहिली पायरी
सर्वानाच ती चढावी लागते
कारण लक्ष्य साध्य करण्यासाठी
सर्वानाच प्रेरणा मिळणार असते

कु. दिव्या अडणे

बी.ए. भाग १

“शिक्षणातील धार्मिक तत्वज्ञानाचा अंतर्भाव” - आजची गरज

कु. सेजल कोठारे

बी.ए. भाग २

‘धर्म’ एक सर्व व्यापक घटना मानवी आयुष्यातील सर्व अंगांना प्रभावित करणारे एक प्रभावी माध्यम. मानवाचा जन्माच्या आधीपासून धर्माशी त्याचा संबंध येतो. (गर्भसंस्कार) तर मृत्यूनंतरही तो कायम राहतो. दशक्रीया तर असा हा धर्म मानवी आयुष्यातील अत्यंत महत्वपूर्ण घटक आहे. मात्र आपल्या सार्वजनिक जीवनात, शैक्षणिक क्षेत्रात सर्वाधिक हेळसांड जर कुणाची झाली असेल तर ती म्हणजे धर्माची होय. त्यामूळे एकीकडे धर्मनिरपेक्षतेचे पाठ आपल्या विद्यार्थ्यांना त्यांच्या शैक्षणिक जीवनात दिले जातात तर दुसरीकडे तेच विद्यार्थी फुट पाडून समाजात कट्टर धर्मांधतेचे प्रतीक बनतात जसे, ओसामा किंवा अन्य बहूतेक सर्व कट्टरपंथी हे उच्च विद्याविभूषित आहेत.

असे का व्हावे ? कारण त्यांना धर्म कळलाच नाही. कारण धर्म शिकविण्याची कोणतीही व्यवस्था आपल्याकडे अस्तीत्वात नाही. शिक्षण संस्थांमध्ये धर्मनिरपेक्षतेच्या नावाखाली धर्मविहीनतेचे तत्व सांगितले जाते. वास्तविक धर्मनिरपेक्षता नावाखाली धर्मविहीनता ह्या दोन्हीही वेगवेगळ्या किंबहुना परस्पर विरोधी संकल्पना आहेत. धर्मनिरपेक्षता म्हणजे सर्वधर्म समान आनने, सर्वांना समान वागणूक देणे. त्यात धर्माचे अस्तीत्व व महत्व सर्वांना मान्य आहे. असं गृहीत धरलं जात तर धर्मविहीनता म्हणजे धर्माचे अस्तीत्व व ओघानेच त्याचे महत्व नाकारणे होय. मग आपला हा विधर्म विद्यार्थी जेव्हा समाजाच्या शाळेत जातो व तेथे सर्व धर्माचे अस्तीत्व बघतो तेव्हा मात्र तो पुरता गोंधळून जातो, त्यांच्या मनात अनेक प्रश्न निर्माण होतात. आपण शाळेत शिकतो की ‘देव’ हा एक कल्पनाविलास आहे. आणी समाजात सर्वत्र देव व देवळे यांचे अस्तीत्व आहे. डार्विन ते आपल्या उत्क्रांतीवादाच्या संकल्पनेत सांगितले की मानवाची उत्पत्ती माकडांपासून झाली तर समाजात वर्चस्व ठेवून असलेले धर्म, धर्मगुरू सांगतात की मानवता देवान निर्माण केले. मग आपल्या या प्रश्नांची उत्तरे आपल्या परीने शोधण्याचा प्रयत्न करतो. त्यासाठी आपल्या प्रार्थना स्थळांचा (मंदिर, मस्जिद) उपयोग करतो, त्याला त्याची उत्तर मिळतात. मात्र ही एकांगी स्वरूपाची शास्त्रशुद्ध व्यवस्था अस्तीत्वात नाही.

त्यामूळे विद्यार्थी वा धार्मिक तत्वज्ञानात असलेल्या उच्च नैतिक मूल्यांना मूकतात. त्यातूनच अंगिकार. लैंगिक विकृती आदी समस्या उद्भवतात.

या संदर्भात मुंबई विमानतळावर घडलेला एक किस्सा वाचनीय आहे. त्यातील सत्याचा असण्याचा भाग किती आहे, हा संशोधनाचा विषय ठरेल, मात्र तो घटना चिंतनीय आहे, अंतर्मुख करणारी आहे. ऐवढे नक्की.

एकदा विदेशी अभ्यासकांची एक टीम भारतातील धार्मिक तत्वज्ञानाचा अभ्यास करण्याकरिता भारतात आली. मुंबई विमानतळावर विद्यापीठाचे अधीकारी (तज्ञ) त्यांना घ्यायला आले. विमानतळाबाहेरील एका जाहिरातीने त्या विदेशी अभ्यासकांचे लक्ष वेधून घेतेले. ती जाहिरात अशी होती.

“नैतिकता पाळा, एड्स टाळा” भारत सरकार व्दारा जनहितार्थ प्रकाशित ती जाहिरात वाचून विदेशी अभ्यासक आश्चर्यचकित झाले. त्यांनी भारतीय तज्ञांना विचारणा केली होती की, ज्या भारत वर्षाने हिंदू, बौद्ध, जैन धर्माची शिकवण जगाला दिली. कामजीवनाशी निगडित जगातील पहीले लेखन, शास्त्रशुद्ध विवेचन, असलेला ‘कामसूत्र’ हा ग्रंथ भारतात निर्मिला गेला. त्याच भारतात नैतिकतेचे जाहिर आव्हान करण्याची पाळी आली. असे का व्हावे ? या अनपेक्षित प्रश्नाने भारतीय ‘तज्ञ’ गोंधळात पडले. कारण तोपर्यंत कामसूत्र नावाची भागनगड भारतात बनली होती. हेच त्यांना माहीत नव्हते मात्र त्यांनी स्वतःला लगेच सावरले व आपल्या अंगभूत हुशारीला साजेसे कलात्मक उत्तर दिले “पाश्चात्य संस्कृतीच्या आक्रमणामूळे सध्याची भारतीय युवा पिढी नैतिक, अनैतिकतेचे भान विसरत चालली आहे.”

या प्रसंगाच्या सत्यतेवर प्रश्नचिन्ह निर्माण करण्याच्या भानगडीत न पडता केवळ एवढाच विचार करावा की अशी परीस्थिती का उद्भवली ? पाश्चात्य संस्कृतीचे (यशस्वी) आक्रमण भारतीय संस्कृतीवर सहज व्हावे ऐवढी भारतीय संस्कृती कमकुवत मूल्यहीन आहे काय ? या प्रश्नांवर सर्वांगिन विचार केल्यावर एकच उत्तर मिळेल. नाही भारतीय संस्कृती ऐवढी

कमजोर कधीच नव्हती. मग तरीही अशी परीस्थीती का उद्भववावी? या समस्येची पाळंमूळे रुजत आहे आपल्या धर्माकडे पाहण्याच्या दृष्टीकोनात.

आपल्याला वारंवार सांगण्यात आलंय की देव ही संकल्पना काल्पनिक आहे: विज्ञान पुरावा मागतयं देव असण्याचा. मला स्वतःलाही माहीत नाही. देव आहे की नाही. फक्त एक विश्वास आहे, एक अट्ट विश्वास की देव, परमात्मा अल्ला आहे. कोणताही पुरावा नाही की पुराव्यांची आवश्यकता नाही. आणि काय फरक पडतो की, देव अस्तित्वात आहे किंवा नाही. असं गृहीत धरलं की देव अस्तित्वात नाही. तरी त्यामुळे धार्मिक तत्वज्ञान जीवनाविषयक सकारात्मक दृष्टीकोन हे सगळं खोटं कसं सिध्द होतंय? कुणावरही जबरदस्ती असू नये, की परमावर विश्वास ठेवावा किंवा ठेवू नये कारण, माझा देवावर विश्वास आहे, त्याच्या अस्तित्वावर विश्वास आहे. मात्र माझ्याकडे त्याचे अस्तित्व सिध्द करण्याचा कोणताही पुरावा नाही. त्याचप्रमाणे जे मानतात. की देव अस्तीत्वात नाही त्यांच्याकडेही परमात्मा अस्तित्वात नाही. याबाबत ठोस पुरावा नाही. मात्र कोणताही पुरावा नसतांना देव अस्तीत्वात नाही, असे वारंवार सांगून परमात्म्याला खोटे ठरवीले जाते व ओघानेच त्या खोट्या परमात्म्याच्या आधारे निर्माण झालेलं धार्मिक तत्वज्ञान खोटे ठरते. जर ते जीवनावश्यक व उच्च नैतिक मूल्यांनी प्रेरीत असली तरी त्यांना दुर्लक्षित केले जाते. त्यामूळे देवाचे (काल्पनीक असले तरी) अस्तीत्व गृहीत धरून धार्मिक तत्वज्ञानाचे (हिंदू, मुस्लिम, बौध्द, जैन इ, सर्व)निरपेक्षपणे अध्ययन करणे गरजेचे आहे व त्यातच सर्वांचे कल्याण आहे.

वरील सर्व लेखनाचा उद्देश. विज्ञानाचे महत्व नाकारणे किंवा विज्ञानवादी दृष्टिकोन बेकार आहे. असे सांगण्याचा अजिबात नाही. तर विज्ञानाला थोडे बाजूला ठेवून स्वच्छ नजरेने कोणत्याही पूर्वग्रहा शिवाय धर्माकडे बघणे हा आहे. विज्ञान मानवी भौतिक प्रगतीकरीता, सुखाकरिता निश्चितच आवश्यक आहे, मात्र त्यामुळे धर्म म्हणजे अवडंबर, खूळचट कल्पना ठरत नाही. ज्याप्रमाणे दृष्टी आनण्याकरिता विज्ञानाची गरज आहे. त्याचप्रमाणे आपला दृष्टिकोन व्यापक प्रामाणिक करण्याकरीता धर्माची, अध्यात्माची आवश्यकता आहे.

‘स्त्री’ कशी ?

तुम्हीच सांगा स्त्री कशी ?

उमलणाऱ्या कळी सारखी,

की, कोमेजलेल्या फुलासारखी

मोत्यांसारख्या शब्दासारखी

की, कोऱ्या करकरीत पानांसारखी

तुम्हीच सांगा स्त्री कशी ?

देवावरील ताज्या फुलासारखी

की तुडवल्या जाणाऱ्या निर्माल्यासारखी

सावली देणाऱ्या वृक्षासारखी

की तळपत्या सूर्यासारखी

तुम्हीच सांगा स्त्री कशी ?

समुद्रातील उसळत्या लाटासारखी,

की संध वाहणाऱ्या नदीसारखी

तुम्हीच सांगा स्त्री कशी ?

कधी अशी, कधी तशी

तुम्ही सांगा स्त्री कशी ?

कु. प्रांजली ठाकरे

बी.ए. भाग ३

मुलगी ही आधार

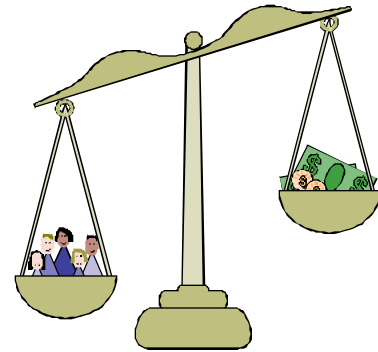
कु. कोमल अमृतकर
बी.ए. भाग १

मुले हीच म्हातारपणाची काठी व त्यात मुलगा हे सर्वानी गृहीत धरले असते, पण गेल्या २०-३० वर्षांपासून झालेल्या प्रगतीमुळे जीवनमूल्यांत फरक पडला आहे. ४० वर्षांपूर्वी मुलगा व वडील यांच्यात एक पिढीचे अंतर असे. त्यामुळे विचार, वागणे व बऱ्याच बाबतीत फरक पडत नव्हता. त्यामुळे आई-वडील व मुले हे जुळवून घेत होते. गेल्या २० वर्षांपासून शास्त्र प्रगत झाले व प्रगती, पैसा यांची चढाओढ सुरु झाली. व त्याचबरोबर आई-वडील व मुले यांच्यात तीन पिढ्यांचे अंतर आले व सर्व गोष्टीत फारच फरक झाले. त्याचबरोबर जुळवून घेण्याची वृत्ती कमी झाली. तापटपणा, मान-अपमान यांच्या कल्पना बदलल्या व संघर्ष होऊ लागले. त्यामुळे मुलांबरोबर राहावयाचे असेल तर मोठ्यांनी त्याच्या संसारात विचारल्याशिवाय दखल देऊ नये व आपला सल्ला मानलाच पाहिजे हा आग्रह सोडून द्यावा. वडिलांनी व विशेषतः माताजींनी स्वयंपाक घरातील लक्ष व विचारल्याशिवाय सल्ला देऊ नये.

मुलाबरोबर पटले नाही तर मुलगी पण म्हातारपणाची काठी होवू शकते. याबद्दल विचार होऊ शकतो. पूर्वी आपल्या देशात वृद्ध लोक वानप्रस्थाश्रमात जायचे. हल्ली वृद्धाश्रम झालेत. त्याचप्रमाणे डे केअर सेंटर पण उपयोगी पडतील. ज्या वृद्धांना स्वतंत्र राहावयाचे आहे व ज्यांची मुले परदेशी आहेत त्यांच्याकरिता शहराजवळ सर्व सुविधायुक्त राहण्याची सोय

सर्व घरातील लोकांना परवडतील अशी असावीत.

आजी-आजोबा घरात असतील तर नातवांची देखभाल करण्यास त्यांचा उपयोग होतो. त्याकरिता त्यांना थोडेफार स्वातंत्र्य व सन्मान दिला तर ही समस्या दूर होऊ शकते. दोन्ही बाजूंनी हेकटपणा, Ego, Status, Symbol या कल्पना बाजूला सारून वागावे. मुलगा हीच म्हातारपणाची काठी असे समजू नये. मुलगी सुध्दा योग्य असते किंवा मुलापेक्षा जास्त काळजी घेईल असे वाटते.

उच्चशिक्षणात पर्यावरणशास्त्र : एक चांगला प्रयास

कु. समीक्षा सावरकर

बी.ए. भाग २

पर्यावरणाच्या समस्येचे स्वरूप व गांभीर्य लक्षात घेऊन भारताच्या न्याय व्यवस्थेने फर्मान काढले व उच्चशिक्षणात पर्यावरणशास्त्र हा विषय पदवी पूर्ण करण्यासाठी देशातील सर्व विद्यापीठांना अभ्यासक्रमात अनिवार्य केला. आदेशाच्या अंमल बजावणीचा भाग म्हणून संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठाने पर्यावरणशास्त्र हा विषय पदवीपूर्ण करण्यासाठी द्वितीय वर्षात अनिवार्य केला आहे. महाविद्यालयीन शिक्षण घेणाऱ्या लाखो तरूणांना आता पर्यावरण आणि मानव यातील परस्पर संबंध, या समस्येचे स्वरूप, त्यासाठी आपली बांधिलकी व उपाय योजना इत्यादी विविध अंगे व्याख्याने देऊन उलगडली जात आहेत. या नवीन उपक्रमास शिक्षण व्यवस्था कितवर सकारात्मक प्रतिसाद देते हे काळच ठरविले. मात्र सुरुवात झाली आहे. या निमित्ताने पर्यावरणाच्या समस्येवर धावता प्रकाश टाकण्याचा हा प्रयत्न.

पर्यावरणाची समस्या दिवसेंदिवस कमालीची बिकट होत चालली आहे. मानवाने निसर्ग चक्रात केलेला हस्तक्षेप, वाहनांचा भ्रमसाठ वापर, वृक्ष तोड, वन्यजीव हत्या, नवनवीन संशोधने व भौतिक प्रगतीची लागलेली चाड इ. अनेक कारणे पर्यावरण असंतुलनाला जबाबदार आहेत. या विषयावर अनेकदा बोलल्या जाते. पुस्तकातून व वृत्तपत्रातून लिखाणही केल्या जाते, मात्र या समस्येचे गांभीर्य अद्यापही समाजव्यवस्थेने लक्षात घेतलेले नाही. पर्यावरणाचे संतुलन राखणे हे मानव जातीच्या अस्तित्वासाठी आता अत्यावश्यक झाले आहे.

युरोपीय राष्ट्रांमध्ये पर्यावरण प्रदूषणाच्या विरोधात आघाडी घेतलेला देश स्विडन आहे. या देशात विद्यार्थी प्राथमिक शिक्षण घेत असतानाच 'ईकॉलॉजी' शी अवगत होतो व संपूर्ण माध्यमिक स्तरापर्यंतच या विषयात तरबेज होतो. १९६८ मध्ये स्विडनमध्ये प्रौढांसाठी पर्यावरणावर आधारित कोर्सेस बनविण्यात आले आणि 'फोक सॅम' नावाच्या वित्तसंस्थेने सहाय्य केल्याने आठ दशलक्ष लोकांच्या स्विडन देशात एकाच वेळेस दिड लाख प्रौढ पर्यावरणाच्या अभ्यासक्रमात दाखल झाले. यावरून त्यांना 'समस्येची जाण व जबाबदारीचे भान' असल्याचे दिसून येते.

आपल्या समाज व्यवस्थेत हे शक्य आहे का हाच मोठा पश्न आहे.

पर्यावरण म्हणजे सभोवतालची परिस्थिती या सभोवतालच्या घटकांचा जीवन सृष्टीवर प्रभाव पडत असतो. म्हणूनच पर्यावरण संतुलन टिकवणे आवश्यक असतं. मात्र माणसाच्या बेदरकार व आततायी वागणूकीचे चटके या पिढीला व भविष्यातील पिढ्यांना सहन करावे लागणार.

जंगलाची फार मोठ्या प्रमाणात तोड झाली. शहरे विस्तारित गेली. शहरालगतीची शेती संपुष्टात आली व एक 'सिमेंट जंगल' उभे ठाकले. शहरांच्यासिमा-पसरतच चालल्या वन्यजीवन धोक्यात आले. वृक्ष कमी होताच त्याचा विपरित परिणाम पर्जन्यमानावर झाला. परिणामी पाण्याची समस्या बिकट बनली. विकासाचा नावाखाली वाहात्या नद्या अडवल्या गेल्या. खळखळ वाहणारे भुतकाळातील पाण्याचे प्रवाह आता केवळ आठवणीतच उरले. नद्यांचे पाणी दुषित झाले व शुध्द पिण्याचे पाणी दुधाच्या भावात विकायला लागले पर्यावरणवादी वेगवेगळ्या क्षेत्रातील व्यावसायिक व संवेदनशील नागरिक आता यासाठी बोलायला लागले.

अशुध्द हवा, कमालीचे श्वसन रोग जडवले आहे. माणसाच्या मनोभौतिकीवर विपरित परिणाम होत आहे. सुखाचा श्वास घेणे बिकट बनले आहे. आपण विविध प्रकारच्या वायुंनी सारा आसमंत लुप्त केला आहे श्वसन रोगासोबत डोळ्यांचे विकार व रोग समाजात झपाट्याने पसरत आहे. शहरात वाढलेली वाहनांची वर्दळ, त्यातून बाहेर पडणारा धूर, घासलेट मिश्रित पेट्रोलचा वापर आता आपल्या अंगवळली पडला आहे. जपानच्या टोकीयो शहरातील रविवारला चार चाकी वाहने चालवणे कायद्याने बंद करावी लागली. केवळ पेट्रोलवर रस्त्यावरून चालणाऱ्या गाड्या टोकीयो प्रशासनाला बंदी घालायला लावतात मात्र भारतासारख्या देशात याकडे गांभिर्याने पाहिले जात नाही. आपल्या शहरातील ऑटो, शासकीय व खाजगी वाहने दररोज किती जीवांना विविध विकार जडवत असतील याची कल्पना न करणेच बरे! भेसळ तेलांवर चालणाऱ्या गाड्यांना अडवायला शासकीय यंत्रणा तयार

नाही. सोबतच कारखान्यातून बाहेर पडणारे विषारी वायू मानवी अस्तित्वाचा दररोज क्षीण करतात. पिण्याचे पाणी शुध्द करून पिता येईल, सभोवतालची जागा राहण्याकरिता स्वच्छ येईल, मात्र श्वसनाचे काय? आज अमरावतीत घेतलेल्या श्वासात कदाचित भिलाई टाटानगरच्या कारखान्यातील सल्फर असू शकेन अथवा मुंबई कोलकाताच्या टॅक्सीतून बाहेर पडणारा कॉर्बन मोनोक्साईड असू शकेन. ही अशुध्द हवा येथील जीवाला बांधून पुन्हा नागपूरच्या प्रवासाला निघेल. नियंत्रण करणे केवळ अशक्य बनले आहे. वाहने, कारखाने, भट्ट्या व पावर प्लॉन्ट्स इ. सारे मिळून पर्यावरणाचा गळा घोटत आहे. दिल्ली सारख्या शहरात प्राण वायुचे बुथ थाटावे लागत आहे. भविष्यात सजीव सृष्टी संपुष्टात येईल की, काय? असा सवाल उभा ठाकला आहे. ताजमहलसारख्या वास्तूवर याचा परिणाम होत आहे. अप्रगत अवस्थेतील मानवाच्या हातात २ मि.गॅ. एवढे शिसे असायचे मात्र आज हे प्रमाण शहर वासीयांमध्ये ५० ते १०० पट वाढले आहे. मुत्र रोग, किडनी विकार म्हणूनच मोठ्या प्रमाणात वाढत आहे.

प्रदूषण रोखण्यासाठी कृतिशील कार्यक्रमाची गरज आहे. समस्या कायदे करून सुटत नसतात. त्यासाठी गरज असते समाज मनाच्या परिवर्तनाची हे काम एका गटाचे नाही. त्यासाठी समाजाचा सहभाग हवा. आरोग्य शिक्षण व समाज कल्याण इ. विभागांनी सुध्दा उत्तरदायित्व, निभवायला हवे. कारखान्यामधून होणारे प्रदूषण थांबले पाहिजे. त्यासाठी प्रभावी तंत्रज्ञानाचा वापर होणे गरजेचे आहे माणसाच्या गतीमान जीवनपध्दती मुळे वाहनांचा वापर कमी कसा घेणार? चिनी माणूस दिवसभर सायकलीवर प्रवास करतो. चिन्च्या रस्त्यावर सायकल स्वारांची एकच वर्दळ दिसते. आपण भारतीय राकट, दणकट कणखर देशाचे ! करू या का अनुकरण चिनी माणसाचे! वाफ, सौरउर्जा अथवा विजेवर चालणारी वाहने निर्माण करणे आवश्यक आहे. वृक्ष संवर्धन होणे, लागवड करणे, वन्यजीवाला अभय देणे आता आपले राष्ट्रीय कर्तव्य बनले आहे. पोगो वाल्ट केलीच्या शब्दात ' We have met the enemy, and he is us!' एवढे मात्र खरे.

मसालेदार पत्र

चि. जायफळ दादाला नमस्कार,

पत्र लिहीण्याचे कारण की, काजू काका सुखरूप आहेत. आनंदाची बातमी म्हणजे मिरे यांचे लग्न जिरे यांची सुकन्या लवंग हिच्याशी ठरले आहे. बदाम व पिस्ता यांची तब्येत बरी आहे. मोहरीला आणि कढीपत्याला अजून शाळेत घातले नाही. साखर व पत्ती यांच्या लग्नाला नकार दिल्यामुळे त्यांनी उकडत्या पाण्यात जीव दिला. कालच बटाटे मामा विहीरीत पडून मरण पावले तेव्हापासून कांदे मामी रडत आहे व दुसऱ्यासाठी रडत आहे बाकी सर्व ठिक आहे.

पत्ता - खलबत्ता, बेपत्ता
रा. अलिकडे जिल्हा पलिकडे
देशात सगळीकडे

कु. दीपाली गवई
बी.ए. भाग २

हरवल्याचे निवेदन

आमचा सर्वात धाकटा भाऊ रॉकेल हा टाकी शहरातून बेपत्ता झाला आहे. तो नळीमार्गे गेला असा आमचा अंदाज आहे.

प्रिय रॉकेलराव, तू इथून निघून गेल्यापासून तुझी आई चूलीबाई व वडील स्टोव्हराव हे सतत रडत आहेत.

तुझी मावशी शेंगडीताईही सारखी तुझी आठवण काढत आहे. तसेच तू निघून गेल्याने गॅसकाका फारच चिंतातूर झाले आहेत. हॉटेल मामांना तर तुझ्यावाचून करमतच नाही. तू जिथे असशील तेथून ताबडतोब निघून ये.

ज्या व्यक्तीला आमचा हरवलेला रॉकेल भाऊ सापडेल त्यांनी खालील पत्त्यावर संपर्क साधावा.

श्री. स्टोव्हराव केरोसीन
मु.पो. टाकी
तालुका नळी

कु. साक्षी भटककर
बी.ए. भाग २

पारिस्थिती स्विकारा

कु. समीक्षा लंगडे
बी.ए. भाग २

पूर्वी हा प्रश्न कधीच कोणाला पडला नसता; पण आज धावपळीच्या जीवनात ही वाढत जाणारी समस्या आहे. खरे तर मुलांचा पण यात कधी-कधी दोष नसतो. नोकरी व्यवसायानिमित्त जेव्हा मुले परगावी, परदेशात जातात तेव्हा आई-वडीलांना एकटेच राहून आपले आयुष्य एकटेच जगावे लागते. या वयात काळजी घेणारे जवळ असावे असे वाटते; पण नेमके तेव्हाच मुले हाताशी नसतात.

पालकांनी या गोष्टीचे दुःख न बाळगता या शक्यता गृहीत धरून आपली दैनंदिनी ठरवून घ्यावी. परिस्थितीला ठामपणे सामोरे जाऊन आनंदाने जगता येते. तरुण वयातच एखादा छंद जोपासावा जेणेकरून तो छंद म्हातारपणी पूर्ण करता येईल. संसाराच्या रहाटगाड्यात जो छंद पूर्ण करायचा राहीला तो मनसोक्त उपभोक्ता येईल. कोणी नवऱ्यासाठी घेतलेले मफलर विणायचे असते, ते पूर्ण करावे. या म्हातारपणाकडे अपंगत्व आल्याप्रमाणे पाहू नये. फक्त शारीरिक नाही तर आर्थिकदृष्ट्या पण स्वतःला सबल करावे. म्हणजे किमान मोलकरणी लाऊन आयते चार घास खाता येईल. पत्यांचा डाव मांडता येईल. भजनी मंडळात वेळ घालवता येईल. खूप वर्षात एखाद्या नातेवाईकांकडे जायचे राहीले. त्याच्याकडे जाऊन यावे. मुले समजा देशातच असतील तर आपल्या गावातच राहण्याचा हट्ट सोडून त्याच्याकडे जाऊन राहावे.

नातवंडाच्यात रमावे, मुलांनी पण हे लक्षात ठेवावे.

जर आपण आई-वडीलांना सांभाळले तर आपली पण मुले त्याकडे सकारात्मक दृष्टीने पाहतील आणि आपला आदर करतील.

आपली समाजरचनाच अशी आहे की, आई-वडील मुलाकडे काठी म्हणूनच पाहतात. ते परावलंबी बनतात किंवा त्यांना स्वावलंबी बनावचे नसते. वर्षातून एकदा तरी सर्वांनी एकत्र येऊन गेट-टुगेदर करावे जी शिंदोरी पुढच्या वर्षापर्यंत पुरते.

चारेळी

डोळ्यांत सलतं ते
स्वतःच दुःख असतं
डोळ्यांत खुपतं ते
दुसऱ्याचं सुख असतं

कु. चंचल येवतकर
बी.ए. भाग २

बोललेले शब्द

बोललेले शब्द कोठे पाळतो आपण
कारण सांगायचेही टाळतो आपण
ही बरी आहे तुझी माझी परीक्षा
एकमेकांना कसे सांभाळतो आपण
माणसांना चला जरा समजून घेऊ या
व्यर्थ दगडानांच का ओवाळतो आपण
या फुलांनाही जरा शोधून काढू या
सारखे का हेच न्याहाळतो आपण
होत नाही चांगला संवादही साधा
का असे हृदयास अपुल्या जाळतो आपण

कु. धनश्री राऊत

बी.ए. भाग २

मामाची पोरणी

दिसाले हाय चांगली
पण तुमच्या काय कामाची
मले पायलं की ते
भल्लीच सरमते
मामाच्या घरी मले
माया घरापेक्षा करमते
नाक तीचं धारदार
पण एकाच डोया फिरवते
तरी माया मामा तिले
संग संग फिरविते
हळू हळू कशी तरी
मॅट्रीक पास झाली
मामा म्हणे मायी
पोरणी लग्नाले आली
शिरा करते चांगली
पण पोया लय जायते
इकडे तिकडे कोणी नई
म्हणून अन्न तोंडात टाकून पायते
तेरा गावचे पावणे
तिले पावून गेले
एकच डोया फिरविते
म्हणून थंडगार झाले
काल माया मामा मले
भेटला द्राक्षाच्या मळ्यात
ऐवढी पोरणी बांधतो म्हणे
भाच्या तुया गयात

अनिकेत शेंदरकर

बी.ए. भाग २

यंदाचं साल

काय सांगू मित्रांनो
येदांचे साल
पिकानं नाही दिली साथ
म्हणून शेतकऱ्याचे झाले हालं
वरती बघितलं तर पाणी येत नव्हतं
प्रत्येकजण वरती बघून
विचार करीत होतं
पराटीला पायलं तर
चारबोंड लागली
सोयाबीने राजेहो
कात नाही टाकली
एकीकडे भारनियमन तर
दुसरीकडे रॉकेल टंचाई
काय-काय करावं हा
विचार त्याला होई
जगणं झाल कठीण
मरण झाल सोपं
जगाव तरी कसं, कारण
कर्जवाले खात होते डोके
शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येचं प्रमाण
वाढतचं गेलं
म्हणून सरकारनं कर्ज माफ केलं

यश सायखेडे

बी.ए. भाग १

स्त्री

सांगावे तरी कुणा स्त्रिच्या जीवनाची व्यथा
स्त्री असते एक साधीसुधी माता
आम्ही मुली करतो आज तिचा सत्कार
समाजातील लोक करतात तिचा तिरस्कार
मानतात तिला नरकाचे एक द्वार
तुम्ही हे का विसरता
उदरातून जन्म घेता तिच्या
तरी सुध्दा तुम्ही करता पदोपदी
त्याच स्त्रिचा अपमान
प्रत्येक स्त्री राखते पुरुषाचा मान
तिला कितीही दुःख असले तरी
ती हसत असते छान
म्हणून तर मला आहे
स्त्री हया जातीचा अभिमान

कु. गौरी बनसोड

बी.ए. भाग १

स्त्रीच्या कष्टाची जाणीव ठेवा

कु. दीपिका नांदणे
बी.ए. भाग २

भारतीय संस्कृतीत स्त्री व पुरुष यांच्यात भेदाभेद फार पूर्वीपासून होत आहेत. त्याची तीव्रता आता कमी झाली असता व समानतेचे वारे वाहात असले तरी घरातील कामाचा मोठा वाटा स्त्रीच उचलत असते. 'चूल व मूल' ही तर तिचीच मक्तेदारी (?) असल्याचे चित्र ग्रामीण भागात सर्वत्र दिसते. शहरातील स्त्री ही स्वतंत्र झाली, घराबाहेर पडू लागली. पैसा कमावू लागली तरी तिच्यावरील सांसारिक जबाबदारी फारशी कमी झालेली नाही. घरातील स्वयंपाक पाणी, मुलांचे प्रश्न, त्यांना वाढविण्यात वळण देण्यात तिचा पतीपेक्षाही मोठा सहभाग असतो.

गृहिणी असली तर घरातील सर्व कामांसाठी गृहीत धरली जाते. भाजीपाला आणण्यापासून मुलांना शाळेत सोडणे-आणणे, बँकेची व अन्य बाहेरील कामे, मुलांचा अभ्यास घेणे, निवड-टिपण, पाहूणे राबल्याची सरबराई, प्रसंगी भांडी घासणे, कपडे धुणे, संपत नाही. आता घरातील पुरुष काही प्रमाणात हातभार लावत असेल तरी बाईची भूमिका ही महत्वाची असते. घरातील काम सांभाळून महिला व्यवसायातही लक्ष घालतात. कोळी समाजात घरातील पुरुष मासेमारीनंतर घरी आल्यावर पकडलेल्या माशांची

वर्गवारीपासून ते विकायला बाजारात नेण्यापर्यंतची कामे महिलाच करतात. ईशान्य भारतातही स्त्रियांच्या कष्टाला सीमाच नसते.

स्त्री ही कामाने थकत असेल, तिला विश्रांतीची गरज आहे हे लक्षात असले पाहिजे. तिच्या कामाचे मोल पैशात होत नसले तरी त्याची जाण ठेऊन ते व्यक्त केल्यास तिचे मन नक्कीच सुखावते.

मैत्री

शिंपल्यात पाणी घालून
मोती कधी दाखवता येत नाही,
हाताने काढलेल्या फुलाचा
सुगंध कधी येत नाही
निळ्याभोर गगनाचा
अंत कधी होत नाही
आपल्या नाजूक अशा
मैत्रीचा उल्लेख
शब्दात मात्र होत नाही

कु. श्रुतिका गिन्हे
बी.ए. भाग १

परीक्षा

परीक्षा असते ही खूप सोपी
पास होण्यासाठी नको करू कॉपी
शिक्षकांनी केलेले
मार्गदर्शन ऐकत नाही नीट
परिक्षेची तयारी होत असते
अभ्यासाने नीट
जागा हो, आता अभ्यास कर
सोड तुझा आळस
त्यामुळे हाती येईल
तुझ्या यशाचा कळस
तुझ्या अभ्यासात या आधी
नव्हती काही खोट
टि.व्ही. नेच आळसी केले
दिली तुला चोट
नियमित अभ्यास कर
डोके ठेव शांत
दिवस-रात्र निघून जाईल याची
राहणार नाही भ्रांत

कु. दीक्षा कांबळे

बी.ए. भाग १

राहायलं नाही भाऊ आता

राहायलं नाही भाऊ आता
पयल्यासारखं काही
बुवा करते घरकाम अन् नोकरी करते बाई
स्त्री उन्नतीले येवून राहयला पूर
माणसाची किंमत होऊन राहयली चूर
परतेक क्षेत्रात घुसल्या बाया
तेवीस टक्के आरक्षणाची सुरु हाय घाई
राहायलं नाही भाऊ आता पयल्यासारखे काही
पोराईचा वेश पोरी करून राहयल्या
रस्त्यान मर्दासारख्या भटकून राहल्या
वयखु येत नाही, मांगून पिंट्या होय का बाली
बोलण बदललं यायच्या बदलत्या चाली
त्या फिरते गाडीनं, पोटे फिरते पायी
राहायलं नाही आता भाऊ पयल्यासारखं काही
नवऱ्यासंगे बायको खुले आम भांडते
स्वतंत्र्य निर्णयाचा हक्क त्याला मागते
बोलण्यात आता ती हबकत नाही
अन् बाजू मांडण्यातही आवरत नाही
परतेक कामात भरते सवाई
राहायलं नाही भाऊ आता पयल्यासारखं काही
एकदिवस सर्व सत्ता हाती घेईन बाया
त्या करतीनं भाषण अन् माणसं वाजवतीन टाया
मंत्री झाल्यावर करतीन परदेशाचे दौरे
लेकरं वागवासाठी घरी ठेवतीन नवरे
बायकापूढं माणसाचं काही चालणार नाही
राहायलं नाही भाऊ आता पयल्यासारखं काही

कु. आकांक्षा गवळी

बी.ए. भाग १

हुंडा एक शाप

कु. अंजली खंडारे
बी.ए. भाग २

“बंदिनी ! बंदिनी
हृदयी पान्हा
नयनी पाणी
जन्मोजन्मीची कहानी ही
बंदिनी !”

आज स्त्रीला पुरुषाच्या बरोबरीचे स्थान आहे. तरी पण हुंडा घेतला जातो. हुंडा ही भीषण समस्या भारतीय स्त्रीच्या समोर आहे. एका मुलीचा जन्म झाल्यावर तिचे आई-वडील तिच्या भविष्याच्या चिंतेत पडतात.

भारतात हुंडा ही फार प्राचीन प्रथा आहे. ती अनेक काळापासून चालत आलेली आहे. हुंडा हा विवाह या पवित्र संस्कारावर एक कलंक झाला आहे. हुंड्यामुळे कित्येक सुंदर, भोळ्या-भाबड्या स्त्रीयांचे स्वप्न तुटून जाते, फक्त स्त्रीयांच्या वाट्याला रडणेच आले आहे. तरीही तिचे आई-वडील हुंडा म्हणून भेट वस्तू देत असतात. जर त्या दिल्या नाही तर स्त्रीला मृत्युला सामोरे जावे लागते.

“दानात घ्यायच्या असतात वस्तू
पोटची पोर नाही
गोदानातल्या गायी सारखी
ती एखादं ढोरं नाही”

हुंडा या समस्येसाठी एक स्त्रीयाच जबाबदार आहे. एक स्त्री तिच्या मुलाच्या विवाहाच्या वेळेस हुंड्याची मागणी करते. तिला हुंडा दिला नाही तर एक स्त्री दुसऱ्या स्त्रीचा छळ करते. ती एका स्त्रीला मारताना विचार करत नाही की ती, स्वतः स्त्री आहे.

“कुटूंब वत्सलांनो
तिच्याशी वागताना
ठेवा काही तरी भान
ती तुमची लेक असो वा सून
तिही आहे तुमच्याच
घराण्याची शान”

हुंडा या वाईट प्रथेचा नाश करण्यासाठी समाजामध्ये व प्रबोधनाच्या माध्यमातून प्रचार करायला हवा, नाहीतर हुंड्यामुळे स्त्रियांचे जीवन नाश झाल्याशिवाय राहणार नाही. स्त्री ही सहनशीलतेची मूर्ती आहे. पुरुषाची पूर्ती आहे. अशा स्त्रीला विनाशापासून वाचवायला हवे.

“सहनशीलतेची मूर्ती
शितलतेची कीर्ती
पुरुषाची पूर्ती
ही आहे स्त्रीची नीती”

स्त्रीचे जीवन सुधारण्यासाठी एका स्त्रीने दुसऱ्या स्त्रीपासून हुंडा घेऊ नये. त्यामुळे घटस्फोट, आत्महत्या यासारख्या समस्या समोर येणार नाही.

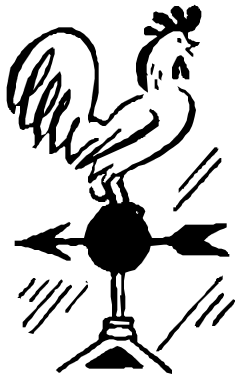
“इतरासारखी तिचीही
ताठ असू दया मान
तरच खऱ्या अर्थाने
आपलं कुटूंब महान
आपला भारत महान”

प्राजवत

प्राजक्ताचा स्पर्श फक्त मानवी हृदयाला
 त्याचा सुगंध फक्त त्या मातीला
 रात्रीच्या वेळेस अलिप्त राहतो
 पहाटेच्या वेळेस सुगंध दरवळतो
 कधी वेणीत, कधी गळ्यात
 असा तो बहरतो,
 फुले कोमल असतात, म्हणून
 सूर्य त्यांच्यावर प्रहार करतो
 प्रातः समयी उमलतो, म्हणून
 तो प्राजक्त ठरतो
 सत्यभामेचा अहंकार तो
 नकळत दूर करतो
 असा हा प्राजक्त मन
 प्रसन्न करतो

कु. ममता सोनोने

बी.ए. भाग २

जाणीव

दिवाणखान्यात टी.व्ही. आल्यापासून
 मी बोलणं विसरलो आहे
 दारात गाडी आल्यापासून
 मी चालणं विसरलो आहे
 खिशात कॅलक्युलेटर आल्यापासून
 मी पाढे म्हणणे विसरलो आहे
 ऑफिसमध्ये एटीत बसून
 झाडाखालचा गारवा विसरलो आहे
 रस्त्यावर डांबर आल्यापासून
 मातीचा वास विसरलो आहे
 मनालाच इतके श्रम होतात
 शरीराचे कष्ट विसरलो आहे
 कुटुंबातील नाती जपताना
 प्रेम करायला विसरलो आहे
 बँकेतली खाती सांभाळताना
 पैशाची किंमत विसरलो आहे
 उत्तेजक चित्राच्या बरबटीमुळे
 सौंदर्य पाहणं विसरलो आहे
 कृत्रीम सेन्टच्या वासामुळे
 फुलांचा सुगंध विसरलो आहे
 पॉप रॉकच्या दणदण्यात
 संगीत समाधी विसरलो आहे
 क्षणभंगूर मृगजळामध्ये धावताना
 सत्कर्मातला आनंद विसरलो आहे
 सतत धावत असताना
 क्षणभर थांबणे विसरलो आहे
 आणि हसणं विसरल्याने जीवन
 जगणं विसरलो आहे

राहुल बोरकर

बी.ए. भाग २

हिंदी विभाग

साहित्य का महत्व

कु. प्रतिक्षा बावनकुळे

बी.ए. भाग २

‘साहित्य’ शब्द से ‘मिलने’ का भाव का बोध होता है। वह केवल भाव-भाव का भाषा-भाषा का, ग्रंथ-ग्रंथ का मिलन नहीं है। बल्कि मानव के साथ मानव का अतीत के साथ वर्तमान का अत्यंत अतरंग मिलन भी है। जो कि साहित्य के अतिरिक्त किसी अन्य द्वारा मिलना संभव नहीं है।

साहित्य और समाज का संबंध अत्यंत घनिष्ठ है। साहित्यकार समाज का ही एक अंग होता है। वह समाज में ही जन्म लेता है। समाज में ही रहकर वह चिंतन और मनन करता है। समाज से प्रभाव ग्रहण करके ही वह साहित्य रचना करता है। साहित्यकार समाज को भावना की अभिव्यक्ती प्रदान करता है। वस्तुतः समाज के अभाव में साहित्य को कल्पना भी नहीं कही जा सकती। डॉ. गुलाब रॉय ने जिवन घटना की आनंदमय अभिव्यक्ति को साहित्य की संज्ञा दी है। साहित्यकार अपने युग का प्रतिनिधी होता है। वह सामाजिक गतिविधियां का सूक्ष्म पर्यवेक्षण करता है। और अपने सामाजिक अनुभवों को अभिव्यक्ति प्रदान करता है।

साहित्य के द्वारा साहित्यकार अपने समाज का यथार्थ चित्र प्रस्तुत करता है। इसीलिए तो साहित्य को समाज का दर्पण कहा है। क्योंकि साहित्यकार सामाजिक संस्थायें भावसामग्री निकालकर समाज को ही सौंपता है। ज्ञान के संचित भंडार का नाम साहित्य है। इसीलिए किसी जाति के साहित्य को हम उस जाति की सामाजिक शक्ति का निदर्शन भी कह सकते हैं। जैसी सामाजिक अवस्था होगी वैसा ही उसका साहित्य होगा।

साहित्य समाज को दिशा प्रदान करता है। समाज में बहुत से लोग भिन्न प्रवृत्ति के होते हैं। वह समाज को कुष्ठग्रस्त कर देते हैं। साहित्यकार इस वर्ग का विरोध करता है। साहित्यकार कार्य के द्वारा लोगों के हृदय से अज्ञानान्धकार दूर करता है। तथा उसकी सुप्त आत्माको जागृत करता है। साहित्यकार अपने साहित्य के द्वारा क्रांति को जन्म दे सकता है। महान साहित्यकार जनसमाज के परिवर्तन की क्षमता रखता है। जैसा कबीर का यह दोहा।

देखो रे जग बौराना साधु-देखो

रे जग बौराना

हिंदु कहे राम है मेरा

मुसलमान कहे रहिम है मेरा

आपस में दोनो लड़ मरे हैं।

भेद न कोई जाना देखो

आधुनिक युग का साहित्य ही वर्तमान समाज की दशा व्यक्त करने में सक्षम है। वर्तमान युग में अधिकांश व्यक्ति विभिन्न

प्रकारकी निराशा, घुटन कुंठा की दिवारों में कैद है। जनसमाज में असुरक्षिता की भावना बैठ गयी है। आधुनिक साहित्य इन सभी स्थितियों को नष्ट करता है। जैसे –

“संसद क्या है एक घानी

जिसमें आधा तेल और आधा पानी”

इसप्रकार स्पष्ट है कि, साहित्य और समाज का अटुट संबंध है। साहित्य का लक्ष्य मानव कल्याण है और मानव समाज कि नई दिशा है इसीलिये बीना साहित्य के मनुष्य पशु के समान है। अर्थात् भोजन के बाद मनुष्य कि आवश्यकता साहित्य और संगीत है। इसप्रकार स्पष्ट है कि, साहित्य और समाज का संबंध को चुनौती नहीं दी जा सकती इसीलिए कहा जाता है

‘अंधकार है वहां जहां आदित्य नहीं है।

मूर्दा है वह देश जहां साहित्य नहीं है।’

जिंदगी

दिल में अगर CPU होता
तो सभी यादें SAVE कर सकते
दिमाग में अगर PRINTER होता
तो खयालों में PRINTOUT निकला देते
धड़कन में अगर PENDRIVE होती
तो जिंदगी का BACK UP ले लेते
मन में जो BLUETOOTH होता
तो बातों को कर TRANSFER लेते
आँखों में जो WEBCAM होता
तो तस्वीरें RECEIVE कर लेते
काश जिंदगी भी COMPUTER होती
तो उसे भी RESTART कर लेते

कु. वैष्णवी राऊत

बी.ए. भाग २

माँ का महत्व

माँ इस छोटेसे शब्द में बहुत बड़ा मतलब छिपा है। हमारे ऊपर अच्छे से संस्कार करनेवाली, हमें सही राह दिखानेवाली हमारी माँ ही होती है। बड़े बड़े महात्माओं ने भी माँ का अधिक महत्व बताया है। माँ पे ही अनेक कविता, बड़े-बड़े लेख लिखे गए हैं। शिवबा, विनोबा, बापूजी ने भी अपनी सफलता का सारा श्रेय अपनी माँ को ही दिया है। माँ के प्यार में कोई भेदभाव नहीं है। वह सभी बच्चे पर समान रूप से प्रेम करती है। वह वक्त आने पर अपने प्राणों की बाजी लगा देती है।

माँ हमारे लिए क्या कुछ नहीं करती? वे हमें जन्त देती, इसीलिए तो हम इस सुंदर धरती पर का नजारा देख पाते हैं। माँ हमें हर हालत में पाल-पोसकर बड़ा करती है।

बापूजी कहते हैं, एक माँ सहस्र ग्यान देने वाले शिक्षक से भी श्रेष्ठ होती है। अपंग, मंदबुद्धि कैसा भी बालक हो। लेकिन माता अपने प्यार में भेदभाव नहीं करती। बल्की उसे ऐसे बालक के प्रति अधिक चिंता रहती है। लेकिन आज का जमाना माँ के उपकारों को उसके महत्व को भूलता चला जा रहा है। उन्हें यह याद दिलाना बहुत जरूरी है कि माँ के बिना यह जीवन अधूरा, व्यर्थ है।

मनीष देहाडे

बी.ए. भाग ३

परम्परा

ओस की एक बूँद सी होती है बेटियाँ ।
स्पर्श खुरदुरा होतो रोती है बेटियाँ ॥
माँ बाप के दर्द में हमदर्द होती है बेटियाँ ।
पापा की प्यारी, दादी की दुलारी होती है बेटियाँ ।
रोशन करेगा बेटा तो एक ही कुल को ।
दो-दो कुल की लाज होती है बेटियाँ ॥
कोई नहीं है दोस्तो एक दुसरे से कम ।
हिरा अगर है बेटा तो, मोती है बेटियाँ ॥

विधी का विधान है यही, समाज की परम्परा ।
अपने प्रियो को छोड़, पिया के घर जाती है बेटियाँ ॥
बेटी धन पराया होती, यह मैं सुनता आया ।
दर्द बिदाई का क्या, आज समझ में आया ॥
गम और खुशी का रिश्ता कैसा यह अजीब है भाई ।
मेरी ही परछाई मुझसे ले रही बिदाई

प्रज्वल तायडे

बी.ए. भाग ३

परिवार

कु. माधुरी र. जयस्वाल

बी.ए. भाग ३

एक कहानी जिसे मैंने बहुत करीब से जाना है और महसूस किया है क्योंकि वह कहानी एक परिवार की है। जिसमें हम बचपन से लेकर बड़े होने तक हर बातें अच्छी बुरी सिखते हैं।

इस परिवार में मां-पिता, लड़के और उनका परिवार है। माता-पिता अपनी इच्छा को मारकर जहां बच्चों की हर इच्छा पूरी करते हैं, हर दुःख में उन्हें हंसाते हैं, हर तुफानों में उन्हें बचाते हैं। हर धूप में उन्हें छांव देते हैं - वही बच्चे बड़े होकर उनका सहारा नहीं बन सकते। मां बच्चों की हर गलतियां छुपाती हैं और एकदिन बच्चे उसे ये बता देते हैं की उन्हें अब मां की जरूरत नहीं है। तब उसका कलेजा तड़प जाता है।

और पिता जो जिन्दगी भर अपनी हर इच्छा को मार बच्चों का पेट भरता है। खुद भुखे रहकर वह बच्चों को खिलाता है, वही बेटा बड़ा होने पर अपने पिता को किसी भी तरह का सम्मान नहीं दे पाता। और बिचारे माता-पिता किसके पास जाएं? क्या उनका इतना भी हक नहीं कि बुढ़ापे में जो वो अपने बच्चों के साथ रहे। कहते हैं मां के दुध का कर्ज कोई भी संतान नहीं चुका सकता और ये हम जानते हैं फिर भी हम गलतियां करते हैं।

एक दिन पिता अपनी सारी धन-संपत्ति सभी बच्चों को सौंप देता है। और अपने पास कुछ भी नहीं रखता है। ये सोचकर की उसके बच्चे उसका सहारा बनेंगे। लेकिन बच्चे माता-पिता का सहारा बनने के बजाय उन्हें बोझ कहते हैं, ताने मारते हैं, कि वो बच्चे माता-पिता के बजाय ज्ञान के कारण कुछ बन सकते हैं। लेकिन मां-बाप के दुख, दर्द का उन्हें कोई ऐहसास नहीं होता।

बहु जो घर की लक्ष्मी मानी जाती है वो अपनी मां जैसी सास को फटकार देती है की वो अपना अनुशासन अपने पास रखे।

ऐसे बच्चे क्या कल का भविष्य हो सकते हैं? ऐसे बच्चे जो अपने माता-पिता का मान-सम्मान नहीं करते उन्हें कौन सम्मान देगा। ऐसे बच्चे जो माता-पिता का सहारा नहीं बन सकते जो अपनों की भावना नहीं समझ सकते ऐसे बच्चे जो माता-पिता का सहारा नहीं बन सकते? जो अपनों की भावना नहीं समझ सकते ऐसे बच्चों को कभी माफ नहीं किया जा सकता।

इतना सबकुछ सहने के बावजूद माता-पिता एक दुसरे के सहारे चल पड़ते हैं। हम कहीपर भी रहेंगे लेकिन उनपर बोझ नहीं बनेंगे? और एक दिना पिता की एल.आय.सी. पॉलीसी फंड मिलता है। तो वो बच्चे चले आते हैं की हमें माफ कर दो तब बाप कहता की तुम मेरे लिए नहीं बल्कि मेरे पैसों की वजह से आए हो।

बेटा मां को कहता है की मां आप तो मुझे माफ कर दो तब मां कहती है एक मां होने के नाते से मैं तुम्हें माफ करती हूं, लेकिन एक पत्नी होने के नाते से मैं तुम्हें माफ नहीं कर सकती। क्योंकि अपने बाप को तुम सबने खून के आसु रूलाये है। तुम ये भुल सकते हो की मैं तुम्हारी मां हू, लेकिन मैं ये कभी नहीं भुल सकी की तुम मेरे बेटे हो

"Mother is beautiful than the world."

मां की तुलना किसीके साथ नहीं कि जा सकती, उसके प्यार के सामने किसीका प्यार तोला नहीं जा सकता.

मुस्कुराते रहिए

होकर मायूस न यू अशक बहाते रहीए
उम्मीद का नाम है जिंदगी जरा
मुस्कुराते रहीये। लोग तो पत्थर
बनकर यु ही जख्म देते रहेगे
उन जख्मों पर बस प्यार की मरहम
लगाते रहीए जो वक्त रुकता नहीं
किसी के इंतजार में उस वक्त के
साथ हमेशा कदम बढ़ाते रहीये
आसान नहीं यु हर गर्दिशो को
झेल पाना, फिर भी गर्दिशो
के आगे न सर झुकाते रहीए
जो तुफा में भी कश्ती साहील
तक ले आता है। उस सांझी
सा हिम्मत के गीत गुनगुनाते रहीए
कामयाब हर कदम होगा
अगर हौसला है। तुमपे बस जीवन
में दामन में खुशियो के फुल सजाते रहीये !

कु. प्रतिक खंडारे

बी.ए. भाग ३

आज का युवा

आज हमारे देश में युवाओं की कमी नहीं है,
बेकार ही में कोई देश हमारे देश पर हावी नहीं है ।
एक ढुँढो हजार मिलते हैं,
जिसमें कई बेकार मिलते हैं ।
कहता है टीचर करो लेक्चर
कहता है युवा की जाना है पिक्चर
पिक्चर में हिरो करता शाहकार,
उसे देख अपना युवा भी करता है अनाचार ।
अरे, बंद करो ये बकवास,
चलो आओ ढुँढे इतिहास,
गांधी, नेहरू को हम भूल गए,
क्रांतिक, शाहरुख हमारे आदर्श बन गए ।
बेटा राजा आज का युवा विद्यार्थी तो वही कहलाता है।
जो क्लास में कम कॅन्टीन में ज्यादा है ।

कु. समिक्षा लंगडे

बी.ए. भाग २

बेटियाँ

ओस की एक बुंद सी होती है बेटियाँ
स्पर्श कुदरत हो तो रोती है बेटियाँ
रोशन करेगा बेटा तो एक ही फुल को
दो-दो फुलों की लाज होती है, बेटियाँ
कोई नहीं दोस्त, एक दुजे से क्या
हिरा अगर है, बेटा तो मोती है, बेटियाँ
काटो की राहमें खुद चलती रहेगी
औरो के लिए फुल होती है । बेटियाँ
विधी का विधान हैं, यही दुनिया की रस्म
आँखों में भरे निर सी होती है बेटियाँ ।

कु. चंचल येवतकर

बी.ए. भाग २

शेर शायरी

चेहरे वही रहते हैं
अपनों की नजर बदल जाती है
वक्त की एक ठोकर से
जिंदगी संभल जाती है
जलती हुई शमाँ से मोम पिघल जाती है
हम सोचते ही रह जाते हैं
और उम्र निकल जाती है

सामने हो मंजील तो रास्ते
ना मोड़ना, जो मन में हो वो
ख्वाब ना तोड़ना, हर कदम पे
मिलती है कामयाबी तुम्हें
बस सितारे छुने के लिये कभी
जमीन ना छोड़ना

इन्सान भगवान नहीं बन सका
तो कोई गम नाही
लेकीन इन्सान, इन्सान ही
बना रहे तो भगवान
से कम नहीं

जिसे दिल दिया वह दिल्ली चली गई
जिसे प्यार किया वह इटली
दिल ने कहा खुद खुशी करले
जालीम बिजली को हात लगाया
तो बिजली चली गयी

कु. प्रतिक्षा गाडे

बी.ए. भाग ३

दहेज : एक शाप

कु. वर्षा साकोरे

बी.ए. भाग २

“नारी निंदा मत करो,
नारी हिरो कि खान
नारी से पैदा हुए
राम कृष्ण, हनुमान”

नारी जाती के लिए एक शाप बने इस दहेज की प्रथा को दूर करने के लिए सरकारी तथा सामाजिक दोनों स्तरों पर व्यापक प्रचार करना चाहिए अन्यथा दहेज का अजगर हमारे समाज को और नारी जीवन को पुरी तरह निगल लेगा।

आज समाज में नारी ने पुरुषों के बराबर अपनी जिंदगी में सफलता पाई है, फिर भी दहेज लिया जाता है, दिया जाता है। दहेज कि एक भीषण समस्या भारतीय स्त्री के सामने खड़ी दिखती है। एक लड़की के जन्म लेते ही उसके माता-पिता उसके भविष्य के बारे में चिंतीत दिखाई देते हैं।

भारत में दहेज एक पुरानी प्रथा है। प्राचीन काल में कन्या के पिता वरपक्ष को कन्यादान देते थे। विवाह हमारे लिये हृदयों का बंधन है, आत्मा का मिलन है, फिर क्यों ये दहेज का कलंक इस पवित्र बंधन पर लगे। दहेज प्रथा से कितने मासुम युवतियों के स्वप्न टुट कर बिखर जाते हैं इसलिये स्त्री के जीवन में क्या सिर्फ रोना ही लिखा है।

‘अबला जीवन हाय, तुम्हारी यही कहानी आचल में है दुध, आँखों में पानी’ दहेज की इस भीषण समस्या के लिए एक स्त्री भी जिम्मेदार है। एक माता अपने पुत्र के विवाह के समय लड़कीवाले से दहेज माँगा करती है। जब वह यह नहीं सोचती कि वो एक स्त्री है।

अगर एक नारी दहेज को मिटाना चाहे तो शायद यह समस्या मीट जाए। दहेज के बल पर चाहे अयोग्य लड़की अच्छे लड़के से विवाह कर ले तो उसके हुये सपने बिखर जायेंगे। इस प्रकार से जुड़े हुए रिश्तों का अंत तलाक या आत्महत्या जैसे भयानक रूप में होता है।

दोस्ती

है दोस्ती एक पवित्र बंधन
जैसे कृष्ण सुदामा का संबंध
ये न कोई जात-पात माने
ये हैं दो दिलों का संगम
दोस्ती एक पवित्र बंधन

दोस्ती धागा है, प्रेम का
स्वर्गीय शब्दों के मेल का
ये रूप कुरुप को जाने ना
किसी भेद भाव को माने ना
ये हैं गंगा यमुना का संगम
है दोस्ती एक पवित्र बंधन

दोस्ती का अर्थ कठीण है
पर भाषा सरल व सुलभ है
ये अनेक बाधाओं से टकराती है
फिर भी हिरे सी झगमगाती है
जैसे कली-कुसुम का संबंध
है दोस्ती एक पवित्र बंधन

कु. दिपाली गवई

बी.ए. भाग २

बेटियों का नसीब

बेटी बनकर आयी हू,
माँ-बाप के जीवन मे
बसेरा होगा कल मेरा ।
किसी और के आँगन मे
क्यूँ एक रात भगवान ने,
बनायी होगी
कहते है आज नहीं तो कल तू
पराई होगी ।
देके जनम पाल पोसकर
जीसने हमे बडा किया
और वक्त आया तो उन्ही हातो,
मे हमे विदा किया ।
टूट कर बिखर जाती है,
हमारी जिंदगी वही
पर फीर भी उस बंधन मे,
प्यार मिले जरूरी तो नहीं,
क्यूँ रिश्ता हमारा इतना अजीब होता है ।
क्या बस यही हम बेटियों का
नसीब होता है ।

कु. अश्विनी आठवले

बी.ए. भाग ३

कॉलेज के दिन

कॉलेज के ये दिन हमेशा याद आयेंगे ।
आज साथ पढते थे कल बिछड जाएगे ।
साथ पढने वाले दोस्त अपने
फिर एक साथ नहीं मिल पायेंगे
आँखे भी इतनी बडी नहीं की
सब समा ले जाएगे
कुछ कदम का साथ है
फिर रस्ते अलग हो जायेंगे
यह साल यही हसते हसते बित जायेंगे
अपना अपना भविष्य बनाने मे
हम सब व्यस्त हो जायेंगे
कभी किसी मोड पर मिल जाए तो
बीते हुये लम्हे फिर याँद आयेगे
आये थे आँखो मे सपने लेकर
जायेंगे उन राहो पर यादे लेकर
कॉलेज के ये दिन ऐसे ही हमेशा याद आयेगे

प्रज्वल तायडे

बी.ए. भाग ३

आत्मविश्वास

कु. सूरज बांदूरकर
बी.ए. भाग २

अपना विश्वास हमेशा सकारात्मक रखो । जीवन में कुछ करने के लिए अपना लक्ष्य निर्धारित होना चाहिए । और अपने आप पर आत्मविश्वास होना जरूरी है । जो सब के पास होता है । लेकिन कहीं लोग यह आत्मविश्वास अपने आप में छिपाकर रखते हैं । जो सब के सामने प्रकट करते हैं । उसका जीवन सफल होता है । कल आप क्या कहना चाहते हैं । उसका लक्ष्य निर्धारित करना चाहिए । आज आपके जीवन को आपको संभालना चाहिए ।

आज भी कहीं लोग ऐसे हैं कि जिन्होंने अपने जीवन का लक्ष्य अभी तक निर्धारित नहीं किया । बस चलते जा रहे हैं । चलते ही जा रहे हैं । ये लोग वही हैं जिन्हें अपने आप पर विश्वास नहीं । तुम खुद ही अपनी जिंदगी बदल सकते हो और कोई नहीं । तुमने जैसा चाहा, कि ऐसा होना चाहिए तो वह ठिक वैसा ही होगा । यह सब मुमकिन है । सिर्फ अपने अंदर के आत्मविश्वास के कारण जिंदगी में सुख दुःख तो आते ही रहेंगे । जब आदमी के जीवन में दुःख आयेंगे तभी उसे मालूम होता है सुख की मिठास क्या है । जब अपने में आत्मविश्वास आयेगा तब हम जो नहीं कर सकते वह भी कर सकते हैं । जो भी अपने सामने कठिनाईयां हैं । उसपर हमें विजय पाना है । जब हम समाज में अपना निश्चित स्थान करेंगे । और लोग पहचानेंगे कि

हम कौन हैं ? इसके पहले हमें खुद को मालूम होना चाहिए कि हम कौन हैं ?

लक्ष्य पुरा करने के लिए हमें आत्मविश्वास, प्रेम कुछ करने की इच्छा और उसमें आनंद होना चाहिए । जो हो रहा है वो अच्छे के लिए हो रहा है, ऐसा नहीं कि सभी अच्छा होगा, लेकिन जो कुछ बुरा होगा, उसमें कुछ अच्छा निकालकर उसे हमें अपने जीवन में शामिल करना है । हर एक श्वास में विश्वास पैदा करो ऐसो सोचो कि सब कठिनाईयों पर हम विजय पा सकते हैं । अपना जीवन आप बंदिस्त जैसा मत जियो । लेकिन इस स्वतंत्र्य जीवन का गलत उपयोग भी मत करो । अगर अपनी जिंदगी में गलत पैर उठा लिया तो वो वापस नहीं ले सकते । लेकिन इससे आगे कोई भी गलत काम करने से पहले उसपर सोचो और अपने से गलत काम कभी न हो, इसपर ध्यान दे ।

जीवन में से नकारात्मक विचार अपने दिल से निकाल देना चाहिए । अगर आप हमेशा सकारात्मक विचार करेंगे तो आप की हमेशा जीत होगी और आप को दुःख कम खुशी ज्यादा मिलेगी ।

भ्रष्टाचार

कु. अनिशा सोनोने
बी.ए. भाग २

आज के युग में 'भ्रष्टाचार' यह बहुत ही बड़ी समस्या है पडता ।

। अनेक बड़े बड़े के हाथों भ्रष्टाचार होता है । और उस कारण सामान्य लोगों का जीना असंभव हो रहा है । आजकाल तो अखबारों में भी नये-नये भ्रष्टाचार जाहीर हो रहे हैं ।

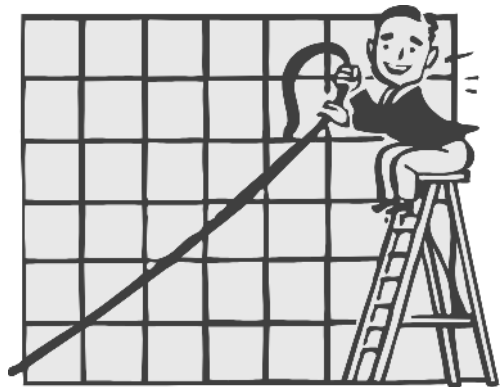
पुराणकाल के 'भ्रष्टाचार' से इस आधुनिक युग के भ्रष्टाचार की लीला महाभयंकर है । आज जीवन के प्रत्येक क्षेत्र में इसका प्रभाव अधिक है । बढ़ती महंगाई के पिछे भी यही कारण है । भ्रष्टाचार के कारण बेरोजगारों की भी संख्या बढ़ती चली जा रही । लाखों रुपये देकर बड़े बड़े लोग अधिकारी के पद पर अपना अधिकार जमाते हैं । सरकारी कोर्ट कचेरी में भी पैसों के सिवाय कोई भी काम नहीं हो सकता ।

आज विज्ञान के बलपर व्यक्तिगत जीवन में अनेक सुख चैन पाने की अभिलाषा रहती है । किंतु उसके लिए बहुत पैसों की जरूरत होती है । मात्र यह पैसा कमाने के लिए मेहनत करने की, किसी की भी तैयारी नहीं रहती ।

लालच की वजहसे 'भ्रष्टाचार' उत्पन्न होता है । मानव पैसा पाने की चाह में कुछ भी कर सकता है । खाने पीने के सामान में मिलावट और दवाईयों में भी मिलावट करता है । दवाईयों की मिलावट के कारण अनेक निरपराध लोगों की जानें जाती है । किंतु भ्रष्टाचारी लोगों के पर इसका कोई प्रभाव नहीं

भ्रष्टाचारी लोगों की विचारशक्ती नष्ट हो जाती है । फिर बालवाडी से लेकर स्कूल कॉलेज तक सर्वत्र प्रवेश के लिए डोनेशन लिया जाता है और पैसे लेकर विद्यार्थियों के पेपर में भी मार्क बढ़ा दिए जाते हैं ।

इस भ्रष्टाचार को अगर वक्तपर रोक नहीं गया तो, वह इस देश को बरबाद कर देगा । आज के युवकों ने इसके खिलाफ आवाज उठानी चाहिए । यह प्रतिज्ञा आज लेनी होगी ।

दीक्षा का महत्व

कु. ऋतुजा अडणे
बी.ए. भाग २

दीक्षा का मतलब होता है, सुसंस्कृति तयार करना । है ?

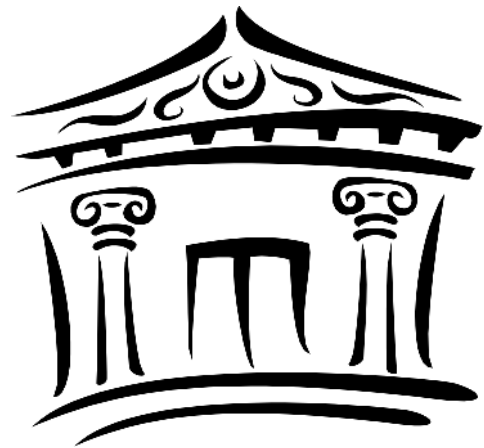
इस दीक्षा से मानव समाज अपनी प्रगति कर सकता है । परंतु उसे जीवन में लाने के लिए और पुरीतरह निभाने के लिए योग्य वातावरण का निर्माण करना आवश्यक होता है । इसके सिवा बाह्य दीक्षा 'दीक्षा' नहीं कहलाती ।

आश्रमदीक्षा, सांप्रदाय की दीक्षा, कार्य की दीक्षा या धर्म की दीक्षा, आदि दीक्षा के जो प्रकार हैं, इनमें से कौन सी भी दीक्षा लेनी हो तो व्यक्ति में संस्कारवृत्ति होना आवश्यक होती है । यह सच है कि बाह्य दीक्षा द्वारा हमारा मन तो तयार होता है लेकिन दीक्षानुसार आचरण में संस्कार ही न दिखे तो दीक्षा लेनेवाले व्यक्ति को आगे चलकर समस्या का सामना करना पड़ेगा ।

किसी ने एकादशी व्रत की दीक्षा ली है । लेकिन वह घर-घर पर भिक्षा माँगकर खाता है तो लोग उसे पागली समझकर हसेंगे अगर उसने व्रतबंध की दीक्षा ली है और उसने नियमानुसार संध्या को ही तालमेल नहीं रखा तो वह दीक्षा का भी अपमान होता है । अब ऐसे व्यक्ति पर किस तरह के संस्कार करने की व्यवस्था करनी चाहिए ।

ब्रह्मचर्य की दीक्षा लेने वाले व्यक्ति में यदि संयम ना हो तो उसका मजाक नहीं होगा क्या ? यदि गृहस्थाश्रमी नियम ही वह भूल गया हो तो उसने ली हुई दीक्षा का क्या हो सकता

इस तरह दीक्षा का उलट रिवाज चल रहा है । अब लोग चारों ही आश्रमों के नियमों को भूलकर जीवन का तमाशा बना रहे हैं । महामारी की तरह फैला हुआ है । जिसे हमें दूर करना है और कबीर जैसे संत के विचार और पाठ हमें इस महामारी से बचा सकते हैं । इसलिये कबीर जैसे संत का हमारे जीवन में एक प्रेरक महत्व होना चाहिये जिससे हमारा व्यक्तित्व प्रखर हो । जिससे हमारे राष्ट्र का और हमारा कल्याण हो ।

जोक्स

चुहे ने किया शेरनी को प्रपोज़,
गिफ्ट में दिया उसे रेड रोज़
शेरनी ने कहा जा पहले अपनी
सुरत आये में देख,
चुहा बोला सुरत में मत जा
पगली कॉन्फ़ीडन्स तो देख

डॅड : तेरा रिज़ल्ट आया
बच्चा : वो एच.एम. सर का बेटा फेल हो गया
डॅड : और तुम
बच्चा : तो आप कौन से प्राइम मिनीस्टर हैं जो आपका
बेटा पास होगा

टिचर : तुम बड़े होकर क्या करोगे ?
स्टुडन्ट : शादी
टिचर : नहीं, मेरा मतलब है क्या बनोगे ?
स्टुडन्ट : दुल्हा बनूंगा
टिचर : वो, वो, आय मीन टु से, बड़े होकर क्या
हासिल करोगे ?
स्टुडन्ट : बहु लाऊंगा
टिचर : हरामखोर तुम्हारे पापा तुमसे क्या चाहते हैं ?
स्टुडन्ट : पोता
टिचर : हे भगवान, अबे जिन्दगी का क्या मकसद है ?
स्टुडन्ट : हम दो, हमारे दो

राज : जल्दी से एक ग्लास ज्यूस दो, लड़ाई होने वाली
है। पिने के बाद
राज : एक ग्लास और दो लड़ाई होने वाली है,
ज्यूसवाला : लड़ाई कब होगी ?
राज : जब तु पैसा मांगेगा तब

अखिलेश शेंदरकर

बी.ए. भाग २

पप्पु : मेरे पापा बहुत डरपोक हैं ।

चप्पु : कैसे ?

पप्पु : अब भी रोड पार करते समय मेरी उंगली पकड़
लेते हैं ।

शिक्षक : बच्चों से पूछते हैं, साल में कितने रातें आती हैं

बच्चा : दस

शिक्षक : कैसे ?

बच्चा : नऊ नवरात्री और एक महाशिवरात्री

टिचर : दुनिया में सबसे पुराना जानवर कौन सा है ?

संता : सर झेबरा

टिचर : वह कैसा

संता : क्योंकि वह ब्लैक एन्ड व्हाइट है

अमीर आदमी : आज मेरे पास १४ कार, १८ बाईक, ३

हाऊस हैं, तुम्हारे पास क्या है

गरीब आदमी : मेरे पास बेटा है, जिसकी गर्लफ्रेंड तेरी
बेटी है

गुरुजी : क्या तुम अपनी मम्मी का कहना मानते हो ?

छात्र : जी, वह जितना कहती है, उससे भी ज्यादा ।

गुरुजी : वह कैसे ?

छात्र : जब मम्मी कहती है, आधी मिठाई खाओ, तब मैं
पुरी मिठाई खा लेता हूँ ।

कु. काजल मनोहर

बी.ए. भाग ३

दहेज प्रथा

कु. वैष्णवी राजूत

बी.ए. भाग २

दहेज ... दहेज ... दहेज ...

‘दहेज’ सिर्फ तीन अक्षरों का शब्द है। पर इसी तीन अक्षरों के शब्द से लड़कियों के पिता को पसीना आता है। इसी अक्षरों से आत्महत्याएँ होती हैं। आजकल किसी भी वर्तमानपत्र में दहेज के कारणों से मृत्यु के समाचार मिलते हैं। कहने के लिए हमने बहुत प्रगति की है, पर हम अपने समाज को नहीं बदल पा रहे हैं। अगर स्वतंत्रता की हवा समाज में पहुँची होती तो आज दहेज प्रथा जैसे विचार हमारे यहाँ न होते।

एक समय था, जो लड़कियों के शादी में उसके पिता अपने परिस्थितियों के अनुसार भेट देते थे। और लड़केवाले कुछ न कहकर स्वीकार लेते थे। यह दहेज का रूप हमारी संस्कृति में एक आदर्श पहलु था। परंतु आज देखो क्या हो गया? दहेज लड़कियों की मृत्यु का कारण बन गया। लड़कियों के शोषण का माध्यम बन गया। यह शोषण पैसों के रूप में होता है, तो कहीं गहनो के रूप में, तो कहीं लड़के ने जितनी उँची डिग्री ली उसके हिसाबसे उसके पढ़ाई का खर्च लिया जाता है। तो कई जगह जमीन, मोटरकार, स्कूटर ऐसे किसी अन्य रूप से दहेज ली जाती है। दहेज लेने का कोई भी रास्ता हो, दहेज के लेने देने से बिना लड़कियाँ डोली में नहीं चढ़ सकती।

अगर लड़कोवालों ने दहेज का प्रस्ताव रखा और लड़की के पिता ने उसमें थोड़ासा कम कर दिया तो भले ही विवाह हो जाता है। परंतु बिचारे लड़की को घर जाकर कई ताने सुनने पड़ते, उसके साथ अच्छा व्यवहार नहीं करते हैं। उसे बार-बार घरसे पैसे लाने के लिए कहते हैं। न लाने पर उसे पीटते हैं, गालियाँ देते हैं। लड़कियों को कई प्रकार की शारीरिक तथा मानसिक यातनाएँ दी जाती हैं। दहेज के लालच

से एक शादी होने पर भी दूसरी शादी करते हैं, क्योंकि दूसरी से भी दहेज मिले और बेचारी पहली को विष पिलाकर या जलाकर मार डालते हैं। अधिकांश लड़कियाँ दहेज से ग्रस्त होकर आत्महत्या कर लेती हैं। कोई रेलगाड़ी की पटरी से जान देती है। तो कोई सीलिंग पंखों से लटक कर, तो कोई कुएँ में कूदकर जान दे देती है। दहेज का यह राक्षस लड़कियों के लिए बहुत ही खतरनाक और जानलेवा हो गया है। लड़के वालों ने जितनी दहेज माँगी और उतनी नहीं मिलने पर बारात भी लौट जाती है।

दहेज की यह प्रथा दिनोंदिन प्रबल हो गई है। लोगों में इसके विरुद्ध आवाज उठाने की शक्ति भी नहीं रही। दहेज के खिलाफ बोलने वाली लड़कियों को मूर्ख या पागल समझा जाता है। सबसे बड़ा दुःख यह है, कि हम सब शिक्षित होकर भी दहेज को अपना समर्थन दे रहे हैं। हम उसे रोक नहीं पा रहे हैं।

हमारे लड़के लड़कियों को बिना दहेज लिए-दिए विवाह करने का संकल्प करना चाहिए। दहेज लेने या देनेवालों पर सामाजिक बहिष्कार करना चाहिए। और सिर्फ हमें ही नहीं तो सरकार का भी यह कर्तव्य है कि वह दहेज का विरोध कर उसका पालन करवाये और हमें भी इसका विरोध करना चाहिए।

आजकल महाविद्यालय में लड़के-लड़कियाँ प्रतिज्ञा करते हैं कि हम दहेज नहीं लेगे। इसी संकल्प को हमें आगे तक लेकर जाना है। तभी ये अपना भारत देश दहेज के चंगुल से छूट सकेगा।

हमारी जिंदगी

जिंदगी में कई साल आते हैं ।
 साल में महिने बहुत आते हैं ।
 इन महिनो में दिन बहुत आते हैं ।
 इन दिनो में घंटे बहुत आते हैं ।
 घंटो में बहुत मिनीट आते हैं ।
 मिनिटो मे संकट बहुत आते हैं ।
 लेकिन यारो
 जिंदगी सिर्फ एक बार ही आती है ।
 सितारो के आगे जहाँ और भी है ।
 जहाँ में मंजिले और भी है ।
 मंजिले में मुश्किले और भी है ।
 और इसी मे तो
 हमारी जिंदगी है ।

कु. दिपाली गवई

बी.ए. भाग २

याद करो उन वीरों को

सावन के झुलो की खातिर
 फाँसी के झूले-झूले थे,
 भारत माँ की आन के खातिर
 लौट के घर न आए थे
 याद करो उन वीरो को ॥

खाई थी गोली सीने पर
 खेल रहे थे खून की होली
 जालियाँवाला बाग के अन्दर
 झेल रहे थे वे गोली
 भारत माँ के माये पर
 लगा रहे थे खून की गोली
 याद करो उन वीरो को ।

सत्य अहिंसा के बल बूते पर
 स्वराज्य लेकर दिखा दिया
 १५ अगस्त के स्वर्णिम दिन पर
 आजादी लेकर दिखा दिया ।
 अंग्रेजो के अत्याचार गुलामी से
 मुक्त करके दिखा दिया
 याद करो उन वीरों को ॥

कु. प्रियंका वरटकर

बी.ए. भाग ३

खत

पुज्यनीय रसगुल्ला काका एवं जलेबी काकी
सादर रस भरा चरण स्पर्श ।

हम सभी लोग कुशल मंगल से हैं, आपकी कुशलता चाहते हैं । समाचार ये है की, हमारी प्यारी-सी छोटी मौसी रसमलाई का विवाह पेडानगर निवासी श्रीमान लड्डूप्रसादजी के सुपूत्र, गुलाबजामूनजी से तय हो गया है । इनका सुस्वाद विवाह मुहूर्त कार्तिक अमावस्या की रात को पौने नौ बजे संपन्न होने जा रहा है । अतः आप सहपरिवार पधारकर इस विवाह के कार्यक्रम को स्वादिष्ट, स्पेशल एवं नमकीन बनाये । हमारे यहाँ बालूशाही नगर से आलू बोंडा, भजिया एक्सप्रेस आधे घंटे तक रुकती है । आप आते वक्त मेरी प्यारी बुआ सोनपापडी एवं कुफा सोनलच्छासिंह को लेते आना । साथ में मेरे प्यारे सीराप्रसाद, इमरतीबाई, चाशनीबाई और समोसासिंह को चाट-चाटकर प्यार । बाकी सब ठीक है । आपके स्वादभरे आगमन के इंतजार में ।

आपका भतीजा
मकखन सिंह ।

कु. मृणाली मानकर
बी.ए. भाग २

प्रेम

बिखरे रिस्तो को
कोई रूप दे दो
खिलते फुलो को
थोड़ी धुप दे दो
आपकी याद आयी है
तो प्रेम पत्र लिखा हमने
आप भी हमारी
याद आने का कोई
सबुत दे दो
भगवान करे करण इस
साल आपको रास आ जाये
जिसे आप चाहते हो
वो आप के पास आ जाये
आप २०१३ में कुवारी ना रहे
और आपका रिस्ता लेकर
मेरी माँ आ जाये

कु. प्रिया धुर्वे
बी.ए. भाग २

मंजिल

एक श्मशान के बाहर लिखा था
मंजिल तो मेरी यही थी
बस जिंदगी गुजर गयी
यहाँ आते आते
क्या मिला तुझे दुनिया से
अपनों ने ही जला दिया
जाते जाते
अपने वजूद पे
इतना तो यकी है मुझे
की कोई छोड़ तो सकता है मुझे
पर भुला नहीं सकता
कभी-कभी आँसू
स्माईल से ज्यादा स्पेशल होते हैं
क्यों की स्माईल
सबके लिए होती है
मगर आँसू उनके लिए होते हैं
जिन्हें हम खोना नहीं चाहते

कु. प्रिया धुर्वे
बी.ए. भाग २

ऐसा कॉलेज है हमारा

छोटे से भी छुटेना ऐसा कॉलेज है हमारा
हम जा रहे हैं छोड़के
ऐ कॉलेज तेरी गलीयो को
पर मिलते रहेंगे आपस में दुबारा
ऐसा कॉलेज है हमारा ॥ १ ॥

हमने कि थी शुरुवात
कुछ सिखने की तेरी चौखट से
हम बने किसी का सहारा
ऐसा कॉलेज है हमारा ॥ २ ॥

तेरी इस छत में हमने अपने आप को पढ़ाया
तेरे इन वादियों में हमने खुद को सँवारा
इस कॉलेज के प्राध्यापकों का स्नेह और उसी तरह
इन काली दिवारों में छुपा है जो राज ज्ञान का
यह, तुम भी जानो गे दोस्तों जब आएगा
दिन जाने का तुम्हारा
ऐसा कॉलेज है हमारा ॥ ५ ॥

हमें इसे अब छोड़ना होगा
लेकिन यह नहीं छुटेगा
इन यादों को करेंगे याद तो
अश्वको कि बहेंगी धारा
ऐसा कॉलेज है हमारा, ऐसा कॉलेज है हमारा

कु. प्रतिक्षा बावनकुळे
बी.ए. भाग २

जो भी सी.आर. बनेगा

उसे हसना भी होगा, उसे रोना भी होगा
उसे पाना भी होगा, उसे खोना भी होगा
एक साल के अंदर वो पागल बनेगा
जो भी सी.आर. बनेगा
लास्ट ईअर में उसने बहुत कि थी पढ़ाई
इसी वजह से उसपर ये मुसीबत है आयी
अब भुगतान भी होगा
घुट कबे मरना भी होगा
लडको कि कटकट से उसे अब गुजरना भी होगा
एक साल के अंदर वो पागल बनेगा
जो भी सी.आर. बनेगा
क्लास कि अपने घर सी में करुंगा सफाई
सी.आर. बना था उस दिन उसने ये भी कसम खाई
उसे पिटना भी होगा
चूप रहना भी होगा
अब दर्द पिटाई उसे सहना भी होगा
एक साल के अंदर वो पागल बनेगा
जो भी सी.आर. बनेगा

कु. किर्ती मेश्राम
बी.ए. भाग २

लव केमिस्ट्री

ना, ये केमिस्ट्री होती
ना मैं स्टुडेंट होता
ना, ये लॅब होती
ना ये एक्सिडेंट होता
अभी प्रेक्टिकल में आयी
नजर एक लडकी
सुंदर थी नाक उसकी
टेस्ट ट्यूब जैसी लंबी
बातों में उसके
ग्लूकोज की मिठास थी
साँसों में ईस्टर की
खुशबू भी साथ थी
आँखों में झलकता था
कुछ इस तरह का प्यार
बिने पिये हि हो जाता था
अल्कहोल का खुमार
बॉजिन से होता था
रेडियम का आभास
नजरे मिलीं रिएक्शन हुआ
कुछ इस तरह लव का प्रोडक्शन हुआ
लगाने लगा उसके घर के चक्कर ऐसे
न्यूक्लियस के चारों तरफ इलेक्ट्रॉन हो जैसे
उस दिन हमारे टेस्ट का फंप्तरमेरान हुआ
जब उसके डेंडी से हमारा इंड्रोडक्शन हुआ
सुनकर हमारी बात वो ऐसे उछल पड़े
इग्रीशन ट्यूब में, जैसे सोडियम भडक उठे

कु. मृणालीनी भुस्कडे
बी.ए. भाग २

मच्छरो की आरती

जय मच्छर भगवान उजागर,
तुम हो अती रोगों के सागर ।
गुप्त रूप घरसे आते,
भीमरूप घर के खा जाते ।
मधुर-मधुर सुखलाहट आव,
सारी देह लाल परी जावे ।
मलेरिया के तुम हो दाता,
तुम खटमल के छोटे भ्राता ।
मच्छरदानी काम न आवे,
डीडीटी तुमपर असर न लावे ।
जय जय मच्छर भगवान
श्री झिंगुरजी तुम्हारे नाना ।
भेदभाव तुमको नहीं भावे,
प्रेम तुम्हारा हरी कोई पावे ।

कु. साक्षी भटकर
बी.ए. भाग २

सच्चाई तो कत्ल हुई

शब्द सारे खो गये हैं
आज के परिवेश में ।
क्या पता था लुट जायेंगे
स्वयं के ही देश में ।
खेतों में मैदानों में
राजनीति के प्रांगण में ।
खुदगर्जियों के मेले में,
घुमे देखी झुठी मुस्काने
सच्चाई तो कत्ल हुई
अब क्या ढुंढे अवशेष में
गलत फहमीयां सिर उठाकर
घुमती बेखौफ में ।
समझ डोलती बावरी और
लडखडाता हे संयम ।
पक्षाघाती सोच बनी
एक बिमार निर्देश में ।
क्या सुनाओगी सुधा
तुम बारिशों के नाम पर
दूर तक सुखा पड़ा है
मानवीय प्रदेश में
सच्चाई तो कत्ल हुई
अब क्या ढुंढे अवशेष में ।

कु. अनिशा सोनोने
बी.ए. भाग २

मेरी सेहत देख

एक सज्जन बोले
आप क्या करते हैं ?
मैंने कहा मैं लिखता हूँ
उदर पोषण के लिए रोज
किस्तों में बिकता हूँ
और आप क्या करते हैं श्रीमान ?
उन्होंने कहा मैं श्रोता हूँ
और आप जैसे को
देखकर रोता हूँ ।
दूसरे सज्जन बोले
आप डाइट कर रहें हैं ?
मैंने कहा जी नहीं
मैं फाइट कर रहा हूँ
समाज में फैली कुरीतियों को
शब्द की भ्रष्टाचारी नीतियों को
अपनी कलम से राइट कर रहा हूँ

कु. वर्षा साकोरे
बी.ए. भाग २

शेरो-शायरी

दील जाते हैं सुहानी याद छोडकर
बाते रह जाती है एक कहानी बनकर
लेकीन दोस्त तो हमेशा दील मेगं
रहेंगे आखों का पानी बनकर

करनी है खूदासे एक गुजारिश
की तेरे दोस्तो के सिवा
कोई बंदगी ना मिले
हर जनम में मिले दोस्त तेरे जैसा
या फीर कभी दोस्त ना मिले

आप की इन मीठी बातों में एक बात का
एहसास होता है की शायद कोई हमें
याद तो करता है बेशक मिलने ना
आये पर अपना एक पल हमारे लिये बरबाद करता है

हमारी दोस्ती तब खतम होगी
जब एक गुंगा एक बेहरे को
कॉल करके बतायेगा की
एक अंधे ने देखा की
एक लंगडा भाग रहा था
गंजे के पीछे बाल काटने के लिये जायेगा ।

हम क्या गम करे,
अगर वो हमे ना मिले
अरे ! गम तो वो करे,
जिन्हे हम ना मिले

गमो से कभी आप की
मुलाकात ना हो
उदास बैठे हो ऐसी
कोई बात न हो
शिकायत हो तो
हमे माफ कर देना
फुरसत से बैठे हो तो हमे याद कर लेना

कु. उज्वला बारई
बी.ए. भाग २

वक्त फिसलता रहता है रेत की तरह
हम बस उसे संभालना भूल जाते हैं ।
कुछ लोग बहोत हसिन होते हैं ।
जिंदगी मे,
हम बस उन्हे कहना भूल जाते हैं ।

माना की हम इजहार नहीं करते ।
मतलब ये नहीं की याद नहीं करते ।
मायूसि मे बित जाता है वो दिन
जिस दिन आपको याद नहीं करते ।

माँ की दुआ खाली नहीं जाति ।
उसकी बंदुआ टाली नहीं जाती ।
बरतन माझकर भी माँ
३-४ बच्चे पाल लेती है ।
लेकिन दुल्हन आने के बाद
३-४ बेटों से १ माँ
पाली नहीं जाती

कु. उज्वला बारई
बी.ए. भाग २

माँ

जिसे कोई उपमा ना दी जा सके
 उसका नाम है "माँ" ।
 जिसकी कोई सिमा नहीं ओ है "माँ" ।
 जिसके प्यार को कभी पतझड़ स्पर्श ना करे
 ओ है सिर्फ "माँ"
 ऐसी तीन माँ है
 परमात्मा महात्मा और माँ ।
 प्रभू को पाने की पहली सिढी है माँ
 जो तलहटी की अवगणना करे
 वो शिखर को प्राप्त करे यह शक्य नहीं ।
 ऐसी माँ माला गिनकर
 हम प्रभू को प्राप्त करे यह बात
 बहुत ही दुर की है
 माँ का आदर करना सिखो
 क्यु की माँ के चरणों में है स्वर्ग
 माँ सबसे प्यारी और सबको
 प्यार करने वाली है
 उनके पास भेदभाव नाम का शब्द ही नहीं है ॥

कु. अनिशा सोनोने

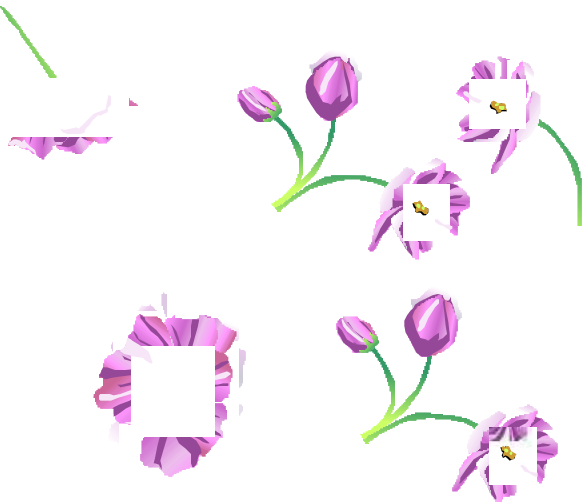
बी.ए. भाग २

भ्रष्टाचार

एक दिन रस्ते मे मुझे मिला भ्रष्टाचार
 मैने कहा क्या हाल है
 कहने लगा,
 हर जगह है मेरा बोल-बाला
 मेरे नाम से कोई करे मूँह
 गोरा कोई काला
 राजनिती से ऐसा बनाया रिश्ता,
 ना, जान सकी पब्लीक ना जाने फरिश्ता
 पोलीस वाला कभी ना मुझसे छूटे
 चाहे उसका नाता घर से टूटे
 स्कूलो मे चल रही है मारा-मारी
 हर कोई कह रहा हम है भ्रष्टाचारी
 सरकारी फायलियो मे तो मुझे पुजा जाता,
 मेरे बैगेर तो कोई खाना न खाता
 आजकल मैने बडा नाम कमाया है
 क्रिकेट मे
 हर कोई कहे बहुत खाया कोनिये ने
 जडेजा तो था बडा सिधा साधा
 मिला उसको भी मेरा प्रसाद आधा-आधा
 मेरा नाम हर मूलक मे चलने लगा
 मुझे अब हर कोई गले लगाने लगा,
 वही भटक रही थी मेरी तमन्ना कहने लगी,
 भाई छोड दो भ्रष्टाचार
 चाहे खाना पडे सूखी रोटी और अचार

कु. प्रिया धुर्वे

बी.ए. भाग २

युगपुरुष : डॉ अम्बेडकर

कु. किर्ती मेश्राम

बी.ए. भाग २

इतिहास इस बात का साक्षी है कि जब जब मानव द्वारा उत्पन्न विनाशकारी शक्तियां मानवजाति को प्रताडित करती हैं, उनका शोषण करती हैं, अन्याय अपनी चरनसीमा पार कर जाती हैं, तब कीसी महान क्रांतीकारी का जन्म होता है।

बाबा साहब डॉ. भीमराव अम्बेडकर का जन्म १४ अप्रैल १८९१ को महु छावनी (जिला-इन्द्रौर, मध्यप्रदेश) में हुआ। उनके पिता का नाम सुबेदार रामजी तथा माता का नाम भीमाबाई था। वर्ष १९०६ में उनका विवाह रमाबाई के साथ सम्पन्न हुआ। महाराजा बडौदा द्वारा मिलिट्री सेक्रेट्री के पद पर वर्ष १९१७ में नियुक्त किए गये। अपमानित होने के कारण उन्होंने वह नौकरी छोड़ दी। अपनी बात को दलित शोषित एवं अपेक्षित लोगों तक पहुंचाने के लिए वर्ष १९२० में 'मुकनायक' मराठी साप्ताहिक पत्र का प्रकाशन शुरू किया।

डॉ. अम्बेडकर ने चवदार तालाब से अछूतों को पानी लेने का अधिकार दिलाने के लिए वर्ष १९२७ में रत्नागिरी जिले के महाड नामक स्थान पर सत्याग्रह किया। मंदिर में दलितों के प्रवेश के लिए कालाराम मंदिर, नासिक पर वर्ष १९३० में सत्याग्रह किया। गोलमेज कांफ्रेंस, लन्दन में वर्ष १९३२ में डेलीगेट बने। वर्ष १९४७ में नेहरू मंत्रिमंडल में कानून मंत्री बने तथा वर्ष १९४८ में ड्राफ्टिंग कमेटी के अध्यक्ष के रूप में संविधान असेम्बली में मसौदा प्रस्तुत किया और भारत के संविधान निर्माता बने। शिक्षा के प्रचार-प्रसार के

लिए वर्ष १९५० में औरंगाबाद में मिलिंद महाविद्यालय की स्थापना की।

दलित, शोषित एवं उपेक्षित लोगों के उद्धार के लिए आजीवन संघर्ष कर २६ जनवरी १९५० को देश में लोकतंत्रात्मक शासन प्रणाली बनाकर तथा बालिंग मतधिकार का प्राविधान कर डॉ. अम्बेडकर भारत के नवनिर्माता बन गये। बाबा साहब डॉ. अम्बेडकर ने भारतीय संविधान बनाते समय अन्य पिछड़ा वर्ग के हितों का पुरा-पुरा ध्यान रखा और अनुच्छेद ३८० के तहत को उनके पिछड़ेपन को दूर करने की व्यवस्था दी। आज मण्डल कमीशन के तहत पिछड़े वर्ग के लोगों को जो भी आरक्षण एवं अन्य सुविधाएं मिल रही हैं, यह सब संविधान के अनुच्छेद ३४० की ही देन है। वर्ष १९५१ में हिन्दु कोड बिल पास न होने के कारण मंत्रिमंडल से त्याग पत्र दे दिया। १४ अक्टूबर, १९५६ को नागपुर में बौद्ध धर्म की दीक्षा ली।

६ दिसम्बर, १९५६ को अपने निवास २६, अलीपुर रोड, नई दिल्ली में महापरिनिर्वाण को प्राप्त हुए। डॉ. अम्बेडकर का सारा जीवन मानव अधिकारों के प्रति समर्पित और चिन्तन पूर्णतः मानवीय मूल्यों पर आधारित रहा। संविधान उनकी साधना का प्रतिक है, इस अप्रतिम योगदान के लिए देश सदैव उनको नमन करेगा। जयभीम

२१ वी सदी की सक्षम नारी

कु. अनिशा सोनोने

बी.ए. भाग २

यत्रनार्थं स्तू पुज्यन्ते । रमन्ते तत्र देवता
नारी केवल नारी वही, ये तो चिनगारी है ।

ल- लक्ष्मी, सरस्वती, महाकाली, महिषासुरमर्दिनी, रणचंडीका यह शक्तीरूप महिलाएँ हमें जादा माद्व में जिवन में देखी जाती है । वह आदिशक्ती है, मातृशक्ती उनकी चमकता सुरज है । उसका भविष्यकाल बहोत अच्छा है । पौराणिक कालो में गार्गी, मेत्रियी, लोपमुद्रा, मध्ययुगीन राष्ट्रमाता जिजाऊ, राणी लक्ष्मीबाई पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर जैसे महिलाएँ शिक्षा के प्रमुख आधार शिला रखने वाली सावित्रीबाई फुले, मेडीकल क्षेत्र ` सबसे जादा छलांग लगानेवाली आनंदीबाई जोशी, वर्तमान सदि में अंतरिक्ष मोहिम कामयाब तरिको से सुलझाने वाली कल्पना चावला भारतीय पुल की सुनिता विल्यमस यह महिलाएँ उनके आदर्श है । २१ वी सदी की सक्षम नारी उनके जिवन में सबसे आगे है ।

नारी जिवन में अपने आप में परिपूर्ण माँ, पतीओं की सच्ची साख रखनेवाली है, आदर्श गृहिनि स्वामिनि, दिल मे सेवा करनेवाली सेविका, मनपसंद स्वादिष्ट खाना पकानेवाली महिला लडके जीवन को सहि दिशा देनेवाली, घरघर में साफसफाई मामलों में ख्याल रखनेवाली गाडगे महाराज की शिष्य, अन्याय का मुहतोड जवाब देनेवाली, देश के साथ देशभक्ती रखनेवाली अपने जज्बाद को सिख देनेवाली समाज को हस-हस के मिलझूल रहनेवाली, राजनिती में अपना अर्जेडा रखनेवाला यही २१ वी सदी की नारी है ।

उसके हरफन मौला गुणों के कारण उनके लिए सब दरवाजे स्वागत कर रहे हैं ।

नारी कभी अबला न थी । पुरुष प्रधान संस्कृती ने उसे दूबल ठहराया है । लेकिन नारी अपने बलबूतेपर सबला और कार्यक्षम हुई है । अन्याय करनेवालो से जादा अन्याय सहनेवाला जादा होता है । ऐसा अहसास २१ वी सदी में दिख रहा है ।

भ्रष्टाचार का भस्मासूर, अत्याचार, बलात्कार का मुहतोड जवाब देने के लिए यह स्वरक्षित, सुरक्षित, शिक्षा निडर बनने के लिए कटीबध्द हुई है ।

महागाई का बढता ग्राफ देखा तो और नारी आर्थिक मायनों में सबल बनी है । वह अपनी और से घर की आर्थिक निर्णय लेने में काबीलीयत रखती है ।

घर एक अपनी जिवन की पाठशाला है । लडकी-लडकों को जिवन में अच्छी ईन्सानियत की पाठ पढानेवाली नारी है । इस कारण आगे आनेवाला समाज सब मायनों में खुला रहे । संस्कार के लिए भविष्यकाल की पिढी को 'अमृत' पिलाने से अत्याचार, भ्रष्टाचार करने से कतराहेगा । घर का माहौल, समाज का माहौल डरानेवाला रहेगा नहीं । सब युवा पिढी हूशार, मेहनती, चारित्र्यवान, गुणवान, अजातशत्रू देश की सेवा करनेवाला, देश के लिए कुर्बान होनेवाला, सब कुछ निछावर करनेवाला हो । २१ वी सदी में राष्ट्र के लिए, समाज के लिए योगदान होना चाहिये । अंधश्रद्धा निर्मूलन धर्मरक्षण यह जिवन के सुधार पैलू है । ना केवल संपत्ती लालच से प्रेरित हो कर आजकी नारी घर चलाने में सक्षम हो, वह समाज के विभिन्न अगों से जुडनेवाले विकलांग असाहाय, गरिब रोगपिडीत इनको रिहा करना, इनकी मदत करे ।

वर्तमान युग की नारी अष्टभूजा देवीओं के रुप में है । इतना ही नहीं तो के अंदर की परिभाषा, चाँद की शितलता 'सुरज की तेज' बादल की अखंडीत धाराएँ, 'हवाओं का झरोका', 'धरती की सहिष्णुता' इतने गुणों से भरी है ।

२१ वी सदी की नारी भारी रफ्तार से अपने योजना के मुताबीक चल रही है । उसका उनका भविष्य काल मंजिल के तरफ रफ्तार पकड रहा है ।

उनका भविष्यकाल अज्ञान का अंधेरो को छांटने के बाद ज्ञान के तरफ बढ रहा है ।

आज के नारी को २१ वी सदी में कामयाबी के लाख-लाख शुभकामनाएँ ।

इंग्रजी विभाग

My Aim in Life

Pradyumna S. Deshmukh

B.A.-II

It is said that 'A man without ambition is like a bird without wings the meaning of word aim is ambition that is what one want to become.

My aim is to be a teacher. Teacher is a type of social worker. By teaching, teacher gives us knowledge. I want to be the teacher of English literature because I like the subject. Study is key to fulfill ambition. The writer Khushwant Singh told its that hard work is important. I advise my friends that they should fix their aim is their life. Student who studies seriously do well in their exams and get a success in their life there are no shortcuts to success.

For achieving my aim, first I shall complete my graduation and after that I shall complete B.Ed. in this way I shall become an excellent teacher. The purpose of teaching is leadings. Students to greatness. The student are inspired to become like Mahatma Gandhi Nehruji and other great personalities. Teacher also helps students to get degrees and they get the way of life.

Teacher enable students to contribute for nations development. The formula of my life is simple living and high thinking want to do social work and my aim is to become a teacher of English literature be fulfilled by teaching.

I shall work hard and realize my tittle dream. My aim is very little but I think it is great

in my life. My aim is definite and my career. there is no risk and all gain.

The meaning of work aim is very different from the world of dream. But in my life. I want to turn my dream into my aim successfully.

I am determined to follow Vivekanandji's advise contained in thought 'Arise awake and do not stop till the goal is achieved.'

Half Sun, Half Shade

One day Birbal casually passed a harmless comment on Akbar's sense of humour. But Imperor Akbar was not a fool. He got very angry and ordered Birbal to leave not only the court, but also Agra, his capital. Birbal was terribly hurt. But could not do anything. So he lest. But soon Akbar was missing him. He decided to call Birbal back. But he did not knew his whereabouts. Nobody knew where Birbal was.

One day, an intelligent and learned Sadhu (Saint) came to the court and told Akbar the way to find out Birbal. Akbar followed the Sadhu's advice. He announced that whosoever will come to the court half in sunshine and half in shadow will be rewarded with a thousand gold coins.

Next day, a village came carrying a string cot over his head and clained the reward saying.

'I'm half in sun and half in shade.

Akbar realized that this was surely not the own idea of that man. On interrogation he consessed that Birbal suggested him this plan. Akbar was very happy to hear this.

Immediately he called Birbal and they had a happy reunion.

Moral :- Brilliant people can solve any problems.

Pratap K. Bethe

B.A. Part III

Inspiration

Everything that is realy great and inspiring is created by the individual who can work in freedom. It is never too late to be what you might have been.

A problem is a chance for you to do your best. Do not go where the path may lead, go instead where there is no path and leare a trial.

Nothing great is ever achieved with out enthusiasm. It is never too late to change the direction of your life.

Vitatity, shows itself in the ability to pe-persist and in the ability to start over and over again.

He that will have the fruit must clinb the tree. You cannot build a rsepuetation on what you are going to do.

Pratap K. Bethe

B.A. Part III

A Love Story

Ku. Samiksha V. Sawarkar
B.A. Part II

Hello friends,

I am Samiksha, I have written a love story. This is a love story but the story is not about a boy or girl. Friends you would be surprise because this love story is about "year 2020 and year 2021"

A few days ago there were two friends whose names were year 2020 & year 2021. They were very best friends. One day "31st Dec" came to the year 2020 home. He said to the year 2021.

31th Dec - Hello friend !
Year 2020 - Hi !
31th dec - I came here to order you. You will go in the past.
Year 2020 - But why ?
31th Dec - Because a year before 2008 went there.
Year 2020 - Why did 'year 2008' to there ?
31th Dec - I ordered him to go there.
Year 2020 - I will not go any where.
31th Dec - You must go. When I come every year, go there.
Year 2020 - Ok !
(At night 12 O' clock year 2010 comes)
Year 2021 - Hello, friends !
Year 2020 - Hi !
Year 2021 - What's happened ? Why are you nervous ?
Year 2020 - I am going in the past
Year 2021 - Why ?
Year 2020 - Because 31th Dec came to my home & orderd me to go as you are coming here so. I must go in the past.
Year 2021 - In the past means ?
Year 2020 - In the past means, I am going to God's home means God's city.

Year 2021 - I am sorry friends I will never break your heart.
Year 2020 - It's ok. my friend.
(When 11.50 O' clock at night 2020 was sad and he was crying & 2021 was trying to console him he was ready to go)
Year 2021 - My friend, I wish to talk to you some thing.
Year 2020 - What do you want to say ?
Year 2021 - Friend, I like you
Year 2020 - I also like you.
(At night 12 O' clock 2020 departed)
Year 2020 - friend I am going.
Year 2021 - Good bye 2020.

All the people said "Happy New Year" and celebrated it.

In this way year 2021 Love story was over finished.

Our India

Kashmir for looking
 Madras for cooking
 Kerla for Dance
 Mysore for Romance
 Ahmadabad for mills
 Nagaland for Hills
 Mumbai for Beauty
 Delhi for Majesty
 Bengol for Writting
 Punjab for Fighting
 Gujrat for Wealth
 M.P. for Health
 Bihar for mines
 Himachal for pines
 Andhra Pradesh for
 Hard Working
 And Maharashtra for bearning.

Ku. Pooja Kadu
 B. A. - III

Mistake

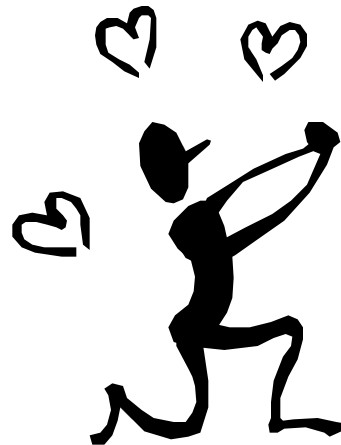
If a scientist makes a mistake,
 It's a new invention.
 If a sportsman makes a mistake,
 It's a new game.
 If a painter makes a mistake,
 It's a new design.
 If a doctor makes a mistake,
 It's a new disease.
 If a taillor makes a mistake,
 It's a new fashion.
 The teacher makes a mistake,
 It's a new subject.
 But if a student makes a mistake,
 It's a great mistake.

Ku. Ujama S. Anwar
 B.A. II

What is friendship ?

Friendship is a silken thread
 Which binds two unknown persons.
 Who are differ by blood
 but are close by hearts
 friendship is a collection of
 hearts ready
 to share and understand
 it only reminds
 us Life is not perfect
 without a Friends
 A friend is like someone who
 see the first tear in your
 eyes, holds the next one
 and make sure that third
 one does not come out

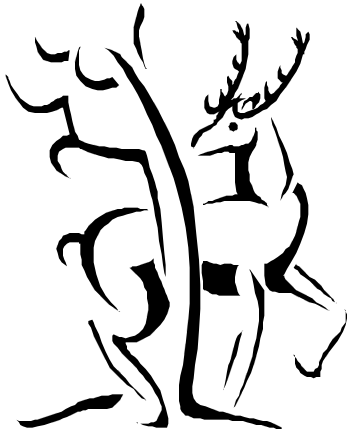
Ku. Nikita D. Shinde
 B.A. III

What you can buy

It can buy a house
But not a home
It can buy a bed
But not sleep
It can buy a clock
But not time
It can buy you a book
But not knowledge
It can buy you a position
But not respect
It can buy you medicine
But not health
It can buy you blood
But not life
So you see, money isn't everything.
And it often causes pain and suffering.
I tell you all this because I am your
Friend, and as your friend I
Want to take away your pain and
suffering.
So send me all your money and I will
suffer for you
A more true friend you will never find !

Shubham S. Mahalle
B.A. II

Friendship

You are very special for me
Always you should be safe my dear
I can't be with you all times
So please be careful when-ever you
Jumping from tree to tree
If you fall, in river there is boat
If you fall, in well there is rope
If you fall, in love
there is no hope
to hear what is unspoken
to see what is unseen
to fill without
even touching
called friendship

Ku. Vrushali R. Kalkar
B.A. Part II

Friend

A true friend is not like
rain that pours & goes away
but is like the air not visible
but always in touch !!

Love is like a chewing gum
it taster only in the beginning
but friendship is like a chocolate
it tasted till its "end" you are
my sweetest chocolate !!

Friend in different language
Iranian - Dost
German - Freund
Herbew - Chaver
French - Ami
Pinoy - Kai Baisan
Dutch - Vrend
Mexicon - Amigo+

Ku. Pratiksha A. Ingale
B.A. III

A to Z for success

- A - Aspire to reach your goal.
- B - Believe in yourself.
- C - Create good ideas.
- D - Dream about your futures.
- E - Exercise frequently.
- F - Forgive mistakes of others.
- G - Glorify the creative spirit.
- H - Honour yourself
- I - Imagine great things.
- J - Joyfully live each day.
- K - Kindly help others.
- L - Love the neighbours.
- M - Meditate everyday.
- N - Nurture the environment.
- O - Organise your life harmoniously.
- P - Praise performance.
- Q - Question most things.
- R - Regulate your behaviour.
- S - Smile often.
- T - Think rationally.
- U - Understand yourself.
- V - Value of life.
- W - Work for common good.
- X - X-ray and carefully examine your problems.
- Y - Year to improve.
- Z - Zestfully pursue happiness.

Ku. Bhavana N. Ingale
B.A. III

The Story of Gods

After creation of man, the gods were worried about the safety of the principle source of power. They were worried that things could become very difficult for them if man got hold of it.

Gods could never afford to let this happen. So they decided to call an urgent meeting. The question was where to keep the principle source of power safely and away from man.

One god suggested, "The best place is on the top of the mountain". Another disagreed. He said, "Sooner or later, man will get there, in the event, we will be ruined. So, the best place is the bottom of the deepest sea."

Third one suggested to bury it deep into the earth, one wise old god, who was listening silently at the back, stood up and said, "If hiding the principle source of power from man is your serious problem, why not put it inside the man himself?" Man would never think of looking for it there.

Each and every god agreed as they knew that this was the real solution to their problem.

And it happened that way indeed !

Moral :- You have everything in yourself to attain success.

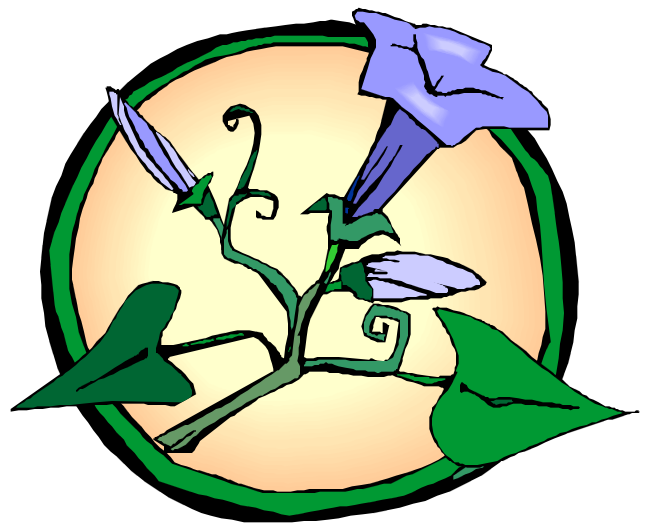
Ku. Manisha Tayde

B.A. Part III

Life

Life is a big ocean
It is difficult to swim it
Life is a big vally
It is full of sorrows
Life is a big mountain
It is very difficult to climb up
Life is a soft thread
No one can say when
that will break
One who breaks it all,
That's human being

Saurabh S. Bais
B.A. Part III

Incense & Neem

This is an incident from pre-independence period in those days people had some scientific knowledge useful for day-to-day life in Vinoba's Ashram near Wardha. Incense was burnt every morning and evening. Vinobaji made it a daily practice as he knew that burning incense reduces insects and kills germs in the air. Incense was burnt in the Ashram while neem leaves were burnt in the cowshed at the backyard. Neem leaves also keep mosquito's and other harmful insects away.

However one of the members in Ashram did not like this. He said "Vinobaji" it does not feel proper to have nice smell of incense here for us and bitter smell of neem leaves for the cattle in the cowshed. All living beings being equal. We'll burn incense everywhere. Vinobaji didn't say anything. The servant now started burning incense both in the Ashram and the cowshed. But realising that it entails more expenses he burnt neem-leaves everywhere. But the people in the Ashram started suffering from the smoke of neem leaves. Then he started burning incense in the Ashram and neem leaves in the cowshed as before.

Moral :- Actual experience makes the man wiser.

Ku. Kalyani S. Kalkar

B.A. Part III

Mind's Health Management Tips

- 1) Your thoughts affect your health.
- 2) Health is never an issue until someone gets sick.
- 3) Don't play with your food.
- 4) Eat less live longer.
- 5) Avoid negative people, places, things, habits.
- 6) The world you live in is created by your mind.
- 7) A disease known is half cured.
- 8) Health and wealth are state of mind.
- 9) Be happy with who are and what you have.
- 10) Good thoughts are half of health.
- 11) It is easier to educate the mind than the.

Ku. Vrushali S. Dube

B.A. Part III

Parliaments of Various Countries

Name of the house	Country
Parliament	India
Neset	Isreal
Rashtriya Panchayat	Nepal
Dayat	Japan
General Peoples Congress	Libia
People's Assembly	Egypt
Majlis	Maldives
General Congress	Mexico
(Chamber of Deputies and Senet)	
Great People's Khural	Mangolia
Mijlis	Iran
Grand National Assembly	Turkey
Parliament	Ganada
Congress	Brazil
(Chamber of Deputies and Senet)	
Shona	Afghanistan
Parliment	Ineland
Staten General	Netherlands
Federal Assembly	Switzenland

Ku. Priyanka S. Gaikwad
B.A.-III

Mother

I know a face
a lovely face indeed
A face full of beauty
and grace
Always a full of pleasure
and ever bright
In utter darkness
It gives me light
That face lends me
eternal joy
To have seen it
I'am lucky boy
I cherish this joy
that few others have
This lovely face, friends
belongs to my Mother !!!

Ku. Apeksha Tagade
B.A.-III

What is a friend ?

A friend is like a candle
who shows us right path
even in dark.
A friend is like a locker
where we can keep our secrets.
A friend is like a map,
who helps us to find the right way.
A friend is like a book
who gives us knowledge
about life

Ku. Kajal S. Manohar
B.A.-III

The value of time

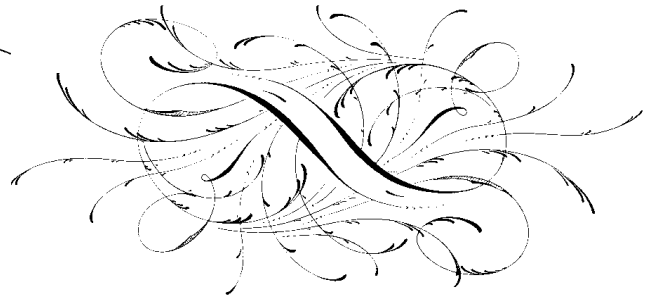
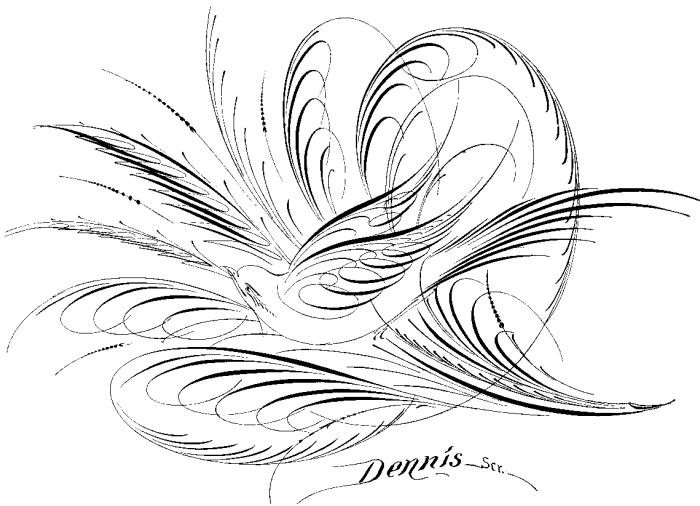
To realise the value of "ONE YEAR"
 Ask the student who has failed in his
 examination
 To realise the value of "ONE MONTH"
 Ask the mother
 Who has given birth to a premature baby
 To realise the value of "ONE WEEK"
 Ask the editor of weekly.
 To realise the value of "ONE DAY"
 Ask daily wage labourer
 To realise the value of "ONE HOUR"
 Ask the over who is waiting to meet
 To realise the value of "ONE MINUTE"
 Ask the person who has missed the train
 To realise the value of "ONE SECOND"
 Ask a person who has survived an accident
 To realise the value of "ONE MILLI
 SECOND"
 Ask the person who has own a silver medal
 in Olympics

Akshay A. Sardar
 B.A. I

Life

Life is an opportunity, benefit from it
 Life is a beauty, admire of
 Life is a bliss, taste it
 Life is a dream, realise it
 Life is a challenge, meet it
 Life is a duty, complete it
 Life is a game, play it
 Life is costly, care for it
 Life is walth, keep it
 Life is love, enjoy it
 Life is a mystery, know it
 Life is a promise, fulfill it
 Life is a sorrow, overcome it
 Life is a song, sing it
 Life is a struggle, accept it
 Life is a tragedy, confront it
 Life is an adventure, undertake it
 Life is a luck, make it
 Life is too precious, do not destroy it
 Life is life, fight for it
 Mother Teresa
 Life is like a mathematic
 add your friends
 subtract your enemies
 multiply your jobs
 divide your happiness !

Ku. Nikita D. Shinde
 B.A. Part II

Need of Discipline in life

Ku. Dipti Gobade
B.A. Part II

Discipline is the backbone of success in life. If discipline is not there, our feet will never touch the steps of success. Some people take it very lightly. Our lives should have such meaning, that others can take some lessons. I think discipline gives meaning to life. A disciplined soldier earns glory for himself as well as for his country. A disciplined sports man earns good name.

The whole educational system is depend on the discipline of students. If they start disobeying the rules of the school, teachers will not be able to teach them. A home is also a place consists of politened discipline. It also be humble and kind to every one. We must not hurt anyone with words because "Word" hurt more than "Stone" as a proverb say's "hurt by a stone but not by a word" A simple but rude word's can destroy all that you have earned throughout your life so try to be always polite, humble and gentle through disciplined nature.

Real discipline is self discipline. It cannot be imposed. It can be taught through books stories and fables etc.

But how can we force a person to be disciplined in his day to day normal life ? It is upto him to understand the value of this greatest virtue with my point of view. "Life is lived with discipline". If you want to became some one in life make your life a disciplined one. If everyone of us follows discipline our's will be a nation of discipline citizens achieving progress in every field.

Friendship

Suraj R. Bandurkar
B.A. Part II

Wellknown author Oliver Goldsmith comments on frienship. "O friendship fond soother of the human breast, to thee we fly in every calamity, to thee the wretched seek for succour, on thee the caretired son of misery fondly relies from thy kind assistance, the unfortunate always hopes relife and may be, ever sure of disappointment what is friendship ? Friendship is a great achievement that we dspire from life.

Friendship is as old as human history. It is a natural phenomenon that no one likes to be lonely. Every man has friends and needs friends. Without friends no one can enjoy life nor can learn and prosper. Winning friends and making friendship is an art like other art. Which one develops in the course of one's life. Span, friendship is not a matter of luck. It depends entirely on our nature and behaviour. Some persons fail to make fast friendship the reason for failure to make friendship with fellow men is that they build walls instead of bridges.

They only continue the traditional views that "Good walls make good friends". They make friends only for money. We must

be thoroughly sincere in objective of making and developing real friends. A true friend must be ready to lay down his life for the sake of his friend. Friendship will be a success only when these is an attitude of give and take. There is no benefit without a sacrifice. If we want a fast friend in life we must sacrifice for him.

"A friend in need is friend indeed."

Dr. Sarvapalli Radhakrishnan

Ku. Dipti Gobade
B.A.-II

Sarpapalli Radhakrishnan was born on September 5, 1888, at the pilgrim town of Tiruttani near Chennai.

He was the second son of a poor couple it is said that his father did not want his son to learn English and wanted him to be a priest instead. However, the boy was so talented that his parents decided to send him to a school run by German Missionaries at Tirupati.

He went on to study philosophy at the Christian college, Madras and got a Masters Degree in Arts.

Radhakrishnan is known as one of the greatest thinkers and philosophers of modern India. His mastery of philosophy surfaced while he was studying for his M. A. degree Radhakrishnan wrote a thesis on the ethics of the Vedanta titled.

"The ethics of the Vedanta and its metaphysical presuppositions", which was a reply to the charge that the vedanta system had no room for ethics on morality This thesis established his fame as a great philosopher.

In April 1909, when he was only 20 yrs old Radhakrishna was appointed to the department of philosophy at the Madras presidency college from then on, he started teaching, the profession on which he was to leave a lasting impression.

He became very popular with his students not only because of his knowledge

but also because of his simple, yet interesting way of teaching.

Dr. Radhakrishnan's speak. "Respect for teachers cannot be ordered, it must be earned." Fundu fact

So popular was Radhakrishnan that when he was leaving to join as a professor in Calcutta he was taken all the way from the Mysore University to the Railway station in a flower decked carriage pulled by his students

Dr. Radhakrishnan's birthday is celebrated every year as teacher's Day. The celebration has an interesting story behind it. when he became the president of India in 1962, some of his fans approached Dr. Radhakrishnan and requested him to allow them to celebrate September 5 as his "birthday" In reply Dr. Radhakrishnan said "instead of celebrating my birthday separately, it would be my proud privilege if September 5 is, observed as Teacher Day. The request showed Dr. Radhakrishna love for the teaching profession from then onward, the day has been observed as teachers' Day all over country.

India's highest award, the Bharat Ratna was conferred on him in 1954 in recognition of his meritorious service to mankind.

Sarpapalli Radhakrishnan passed away on April 17, 1975.

Violence Against Women

Ku. Nikita Shinde
B.A.-II

All observations on the violence against women in India shows that Indian society does not have a well defined uniform attitude towards women. Though India shed the shackles of slavery long ago, still women in our country continue to be helpless victim of male supremacy. In almost every field of our social life, they are treated as inferior beings. We may shout about constitutional equality between men and women, but the bitter reality is that we shall have to go a long way before women will find an equal, safe and honourable place in our society. Ours is undoubtedly a male - dominated society founded on the subjugation of women. Even women too feel safer and more comfortable to submit to the system meekly and accept a subordinate role. A few soul, no doubt, do now and then stand up to fight against this injustice, but their isolated effort proves to be too ineffective to shatter the strong-hold of male dominance.

One of the most hideous aspects of our society is the dowry system. It is a complex phenomenon and there are several dimension to it. This system reduces a young girl to a saleable commodity and lowers her dignity. In case, she protests dowry, it exposes her to the risk of maltreatment after marriage. The pity is that it is not just the illiterate and uncultured brute who mistreat their wives for an inadequate dowry and demand expensive and unaffordable gifts from their in laws. Even a doctor, an engineer, or a civil servant, who after selling himself to the highest bidder in the matrimonial market, maltreat his wife. It is pity that in spite of the various anti-dowry measures, our government has not been able

to control this malady.

No less an evil is the physical outrage on women. We persist in our wretched belief that women are weak, helpless creatures who need constant watching by their fathers, brothers, husband and sons at different stages of their life. The incidents of chain snatching are increasing at various places such as at temple, fairs, festivals, in crowded, public places and in the buses. Greed is not the only motive force behind the crimes against women. Sex hunger is also there. Young girls are deceived on promises of a decent job or marriage. And once a girl has fallen, she is blackmailed into a life of vice. This is the story of the most of the women in the red-light areas of various cities. The tragedy is that it is often the close relatives of a women-an uncle, an aunt, a family friend, whom the women look upon as her guardian and protector that lead her into the flesh trade.

In India, there has been an alarming increase in the incidence of violence against women. Our movies and prime time serials often glamorize violence and vitiate the impressionable mind of the immature youth. If the producers of such movies and serials do not exercise self-restraint, the government should step in and check the root through legislative measures. And the biggest responsibility to wage this battle lies with the women themselves. They must get organized. They have borne the tyranny of man for too long. The time has come for a crusade, and it is the women themselves who must take the lead in starting it.

Success

We all face problems but it is how you face them that counts rule of success.

When a man feels throbbing with in him the power to do what he and takes as well as it can possibly be done, this is happiness, this is success.

Successful men kept moving they take up and downs with equanimity. The day you take complete responsibility for your self, the day you stop making excuses that's the day you start to the top.

" Success is a journey, not a destination, happiness is to be round along the way, not at the end of the road" for them journey is over and it is too late.

Success comes in can's failure comes in "can't".

Be just as enthusiastic about the success of other as you are about your own success. Do not allow any thing to be an obstained. See everything as a stepping to victory.

Success without honour is like food without salt it will satisfy your huge but it wins taste good. Those men and women who changed the world did not have any more hours a day than you.

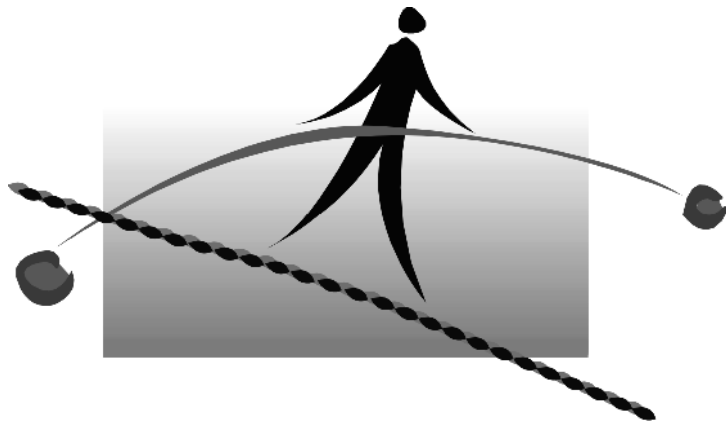
Success makes more enemies than friends.

Success is not a result of spontaneous combustion you have to set your self on fire.

Dictionary is only place where 'SUCCESS' comes before 'WORTH'.

Ku. Divya Dindekar

B.A. Part I

Powerful Relationship

Ku. Monika Tayde
B.A.-III

Some like golden ships, some like silver ships but I like friendship. Friendship, what a wonderful word it is ! Nochalas Garimald calls a friend a heavenly gift and the most trustworthy treasure. Of course, he refers to a true and good friend.

I think when God made this world, he might have thought that the people on this earth should be happy. So he made friends. Next to one's parents, brothers and sisters, friends are a great source of encouragement and support. Life's journey becomes easy and pleasant in the loving company of good friends, doing something with a friend multiplies the enjoyment of a particular experiment. Voltair said that friendship is the marriage of souls. It is like a soul with two bodies (Hence it is rightly said that blessed is the man who got a true friend.)

But in today's competitive world it is difficult to find a good and true friend. Good things are rare and so is friendship. Hence one should have a good eye to differentiate between a true friend and a companion. The friend we choose should be faithful so that we can trust him for anything. He should keep those things secret which are secret for us and give honest advice at the right time, even though it may hurt us. He should not

criticize behind our backs. Nowadays it is found that selfishness is a great obstacle in forming true friendship. So we should choose a friend who can be trusted. It is difficult to get good friends. It is more difficult to keep them. One should always keep in mind that to get a good friend one should become a good friend of others. The relation of friendship depends upon the cardinal principle of give and take. It cannot be a one way traffic.

Friendship is a powerful relationship that can reduce the difference between the poor and the rich. It can change rivals into companions. The application of true friendship can bring the whole together and help greatly in maintaining world peace. Knowing this, Mahatma Gandhi put an international view about friendship.

"My goal is friendship with the whole world and I can combine greatest love and greatest opposition to wrong. I would like to be a host of Gandhiji's world where every one is a friend of every one else.

Wouldn't you also like to be a part of it ?

Save Girl Child

Ku. Sakshi Mahore

B.A.-I

In this special occasion, I would like to write over save the girl child. In the Indian society girl children are considered as the curse from the ancient time. If we think from our own mind the question arise that how the girl child can be a curse the answer is very clear and full of fact that without a girl child, boy child can never take birth in this world. Then why people do lot of violence against women and girl child. Why they want to kill the girl child before taking birth in her mother womb. Why a girl child become blessing for the society and occasion for the continuation of life in this world. We worship many female goddesses at various festival however never feel a little bit of child to the women living in our home. Truly the girls are pillars of the society. A small girl child can be a good daughter - a sister, a wife, a mother or other good relation in the future.

Is anyone of us has ever thought that what will happen if women deny to be pregnant, give birth to a baby or give all responsibility of their motherhood to men. Are men able to do all such responsibilities if not then why girl are killed, why they are suppose as curse why they are burden to their parents or society why the eyes are not be open of the people even after many surprised truth and facts about girls.

Now a days women are working outside in the field with the men by meeting shoulder to shoulder together with their all responsibilities at home. This is a big shame to us that still girls are victims of many violence even they are

(have) changed themselves to survive in this modern world. We should widely participate the campaign of save the girl child by removing the male dominating nature of the society.

In India male considered themselves dominating and superior than women which gives rise all the violence against girls. Saving the girls child first needs parents to change their mind. They need to stop neglecting their daughter's nutrition, education, living style etc. They need to consider their kids same whether they are girls or boys. It is the parent's positive thinking towadres girls which can change the whole of society in India. They should raise the voice against criminal doctors killing innocent girls in the womb before their birth just for getting some money. All the rules and regulation should be tough and active against those who are involved in the crime against girls (whether they are parents doctor, relative, neighbour etc)

Only then we can think and expect a good future in India. Women should also need to be strong and raise their voice. They should learn from the great women leaders in India like - Sarojini Naidu, Indira Gandhi, Kalpana Chawla, Sunidata Williams etc without women everything is incomplete in this world like man home and a world itself so it is my humble request to all of you that please involve yourself in saving the girls child.

What is Life

A rich man in laughter and said
money is life

A poor man trembling with
cold said

"life is struggle"
A lazy man dreaming in his sleep
said

"Life is a bed of roses"
A young-ster enjoying his
life said

"Life is full of pleasure"
A saint in his speech said
"Life is the only way to reach God"

A lover waiting anxiously for his

beloved said
Love is life
But I say

"Life is a mystery unloved"

Ku. Mrunalini Bhuskade
B.A. Part II

All are one

New ways new destinations
New life new generation
Hindu sikh Muslim christain

No barriers, no division
we are one, All are one
Mandir Masjid Gurudwara
Girjaghar

Our pilgrimage, our inspiration
Id Diwali, our devotion
we are all the children

of mother India
we are Indian first
we are one All are one

Ku. Mrunalini Bhuskade
B.A. Part II

Are We Independent?

Ku. Vaishnavi Chapke

B.A. I

Bhagat Singh, Chandrashekhar Azad and so many freedom fighters have devoted their whole lives for our country. Mahatma Gandhi, Pt. Jawaharlal Nehru, Sardar Patel all these great persons had only one per purpose that was to make India free. They dreamt of a free India where all people of different religion, castes and language will live together without any kind of difference among them. Than India will be know as a peaceful and developed country. But what is present condition of our country?

Our country is free from Britishers but we are not free from our own vested interest our minds are still slaves. Everything is happening before our eyes but our mind does not allow us to read on it. We are just like a puppet in the hands of some political leaders. The result is that we are lagging far behind from the other countries in the area of sports, development and good leadership. Recent example of Olympics, when every country is giving their best performance we are just feeling proud of one or two gold and silver medals why? Don't we have good players? No. in fact. We do not have good selectors. Our selectors are from political area and they fail to select a good team.

Present situation is that a person who has money power can easily sit on the chair no political party is interested in the problems of common people, they want only power to lead country, they never think in the interest of common people or country but they only think about their own bank account. Being victims of all these, can we say we are independent?

Every day New papers are covered with scandals done by our elected political leaders. But what are we doing? Just electing them again and again. The result of this attitude is that we are taking our own country to distribution. But we never think about it. we just want to eat and sleep. If one corrupt person is given a ticket by

some political party, we elect him as our leader without thinking about it. Is it the proper thinking of independent countries people?

In most of the countries people think only about the profit of their nation they are always ready to give extra time to their country. Because of our casual attitude even after the 57 years of independence we have to face so many problems like unemployment. Poverty and so many other problems should it be the condition of independent country?

We have Hindustan which is created by Mughal emperor so we are Hindustani, we have India created by Britishers so we are own identity? we are forgetting that we are Bhartiya. We know we are Hindus. we know we are Muslim, we know we are Christian but we forget that we are human beings. we are Bhartiya and our religion is humanism. Forgetting our own identity, can we say that we are independent ?

Over the question of 'Ram Mandir' we are fighting with our own people without knowing the real message of Ram. He is known as Maryada Purushuttam, and what we are doing, crossing all the limits of humanity in the name of Ram. our leaders forget their duty and they don't know about the preaching of Krishna, Buddha or Mahavira. They forget that their Karna is to lead our society towards the right direction. They are involved in the politics and raise only point of Ram Mandir and Hindutva in every election and we support them. In this our freedom?

Only because of our unhealthy thinking even after independence we are still slaves. We are free only to serve our own purpose. Our duty as Bhartiya does not matter for us inspite of all these things are proudly say that we are independent are we ?

William Shakespeare : The Great Sonneteer

Ku. Vaishnavi Ganorkar
B.A. II

William Shakespeare was a great dramatist and poet. He lived and worked during the reign of queen Elizabeth - I of England. He wrote as many as 154 sonnets. In his sonnets, he delineated his feelings.

Sonnet is a poem of fourteen lines. There are three quatrains and a couplet in a sonnet. Shakespeare takes a concept and illustrates it in the first twelve lines. In the last couplet, he consolidates his concept.

Shakespeare composed a sonnet, 'Let me not to the Marriage of true Mind'. This sonnet is also called as a 'Sonnet 116'. 'Sonnet 116' presents a universal idea of true love. It is a regular Shakespearean sonnet. The theme of true love has been developed in the first twelve lines. In the last couplet the sonneteer asserts his statement about true love.

In the first quatrain, the poet says that love is a union of two minds. These two minds are true to each other. They do not allow any obstacles to come in the way of true love. A marriage is a sacred bond that ties two individuals. It remains unchanged even with the changing pace of time. If it changes, the sonneteer asserts that it can not be love. Shakespeare says that love is immortal. It can not be

Shakespeare describes love as a light-house. It keeps a watch over the storms of life. Love is like the pole-star that guides wandering ship and keeps it on the right track. One may try to measure the worth of true love. But its worth can never be understood because of its depth. Love is such a priceless and fathomless emotion. Time is a mighty destroyer. It destroys everything. But true love is not a slave of time. Time is helpless as far as true love is concerned. True love is eternal and unchanging. It lasts till the end of the world.

In the concluding couplet, Shakespeare gives an open challenge. He says if anyone proves him wrong, he would stop writing. Such a great sonnet was composed by Shakespeare. He wrote memorable sonnets in his life. All his sonnets are remarkable for their themes. 'Let me not to the marriage of true mind' is an example. William Shakespeare is really one of the greatest sonneteers in the realm of English Literature.

ग्रंथालय विभागातर्फे 'प्राक्टीकल लायब्ररीयनशीप' या विषयावर आयोजित राष्ट्रीय वेबीनार मध्ये मार्गदर्शन करताना डॉ. प्रशांत कलोलि

ग्रंथालय विभागातर्फे 'प्राक्टीकल लायब्ररीयनशीप' या विषयावर आयोजित राष्ट्रीय वेबीनार मध्ये सहभागी प्राध्यापक व संशोधक विद्यार्थी

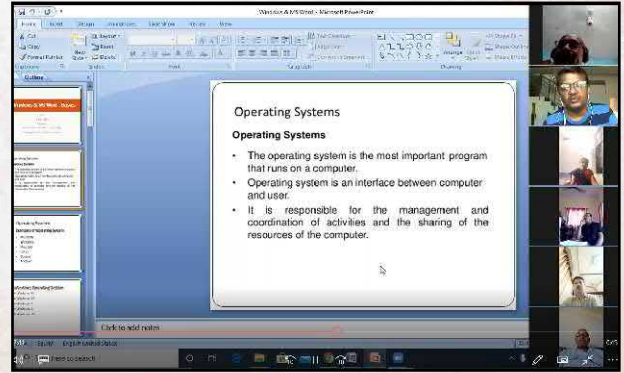
'ऑनलाईन शिक्षण प्रणाली ही शिक्षणाची उत्तम पद्धत आहे' या विषयावर आयोजित वादविवाद स्पर्धेतील विजयी स्पर्धक

जिल्हास्तरीय वादविवाद स्पर्धेतील विजेते स्पर्धक

ऑनलाईन ट्रेनिंग प्रोग्राममध्ये सहभागी प्राध्यापक

ऑनलाईन ट्रेनिंग प्रोग्राममध्ये मार्गदर्शन करताना महाविद्यालयाचे ग्रंथपाल श्री. विकास अडलोक

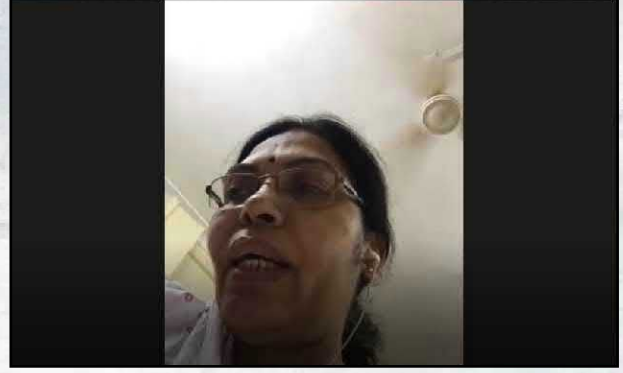
मराठी व इतिहास संशोधन केंद्रातर्फे आयोजित 'संशोधन पद्धती' या विषयावर आयोजित राज्यस्तरीय चर्चासत्रात मार्गदर्शन करताना डॉ. श्याम कोरेटी,

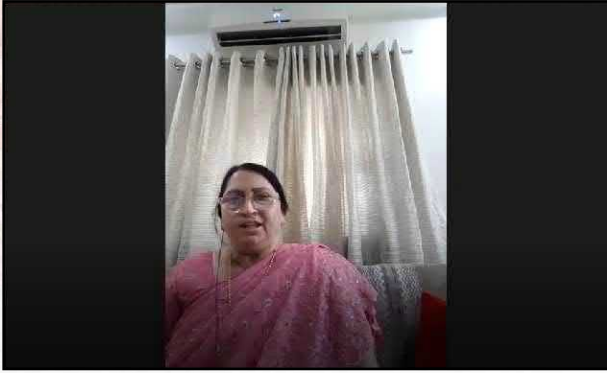
महाविद्यालयातील संशोधन केंद्रात प्रवेशित असलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित कार्यशाळेत सहभागी संशोधक विद्यार्थी

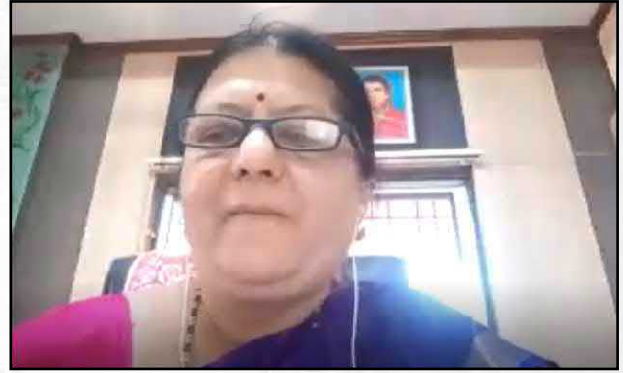
गृहअर्थशास्त्र विभागातर्फे 'मीच माझ्या परिवाराची रक्षक :
कोरोना काळातील गृहिणींची भूमिका आणि आव्हाने' या विषयावर
आयोजित राष्ट्रीय चर्चासत्रात उद्घाटनपर मार्गदर्शन करताना डॉ. संगीता जवंजाळ

गृहअर्थशास्त्र विभागातर्फे 'मीच माझ्या परिवाराची रक्षक :
कोरोना काळातील गृहिणींची भूमिका आणि आव्हाने' या विषयावर
आयोजित राष्ट्रीय चर्चासत्रात मार्गदर्शन करताना डॉ. संध्या रोटकर

गृहअर्थशास्त्र विभागातर्फे 'मीच माझ्या परिवाराची रक्षक :
कोरोना काळातील गृहिणींची भूमिका आणि आव्हाने' या विषयावर
आयोजित राष्ट्रीय चर्चासत्रात उद्घाटनपर मार्गदर्शन करताना डॉ. नुजहत सुलताना

गृहअर्थशास्त्र विभागातर्फे 'मीच माझ्या परिवाराची रक्षक :
कोरोना काळातील गृहिणींची भूमिका आणि आव्हाने' या विषयावर
आयोजित राष्ट्रीय चर्चासत्रात उद्घाटनपर मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ. स्वाती चांदे

गृहअर्थशास्त्र विभागातर्फे 'मीच माझ्या परिवाराची रक्षक :
कोरोना काळातील गृहिणींची भूमिका आणि आव्हाने' या विषयावर
आयोजित राष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभागी प्राध्यापक व संशोधक विद्यार्थी

मराठी व इतिहास संशोधन केंद्रातर्फे आयोजित 'संशोधन पद्धती' या विषयावर
आयोजित राज्यस्तरीय चर्चासत्रात मार्गदर्शन करताना डॉ. देवानंद सोनटके

रा.से.यो. विभाग - संत गाडगे बाबा पुण्यतिथी

रा.से.यो. विभाग - डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती

इतिहास विभागातर्फे आयोजित 'कोरोनेतर काळातील देशापुढील समस्या व आव्हाने' या विषयावर आयोजित राज्यस्तरीय चर्चासत्रात अध्यक्षीय भाषण करताना संस्थचे अध्यक्ष श्री. सोमेश्वरजी पुसदकर

इतिहास विभागातर्फे आयोजित 'कोरोनेतर काळातील देशापुढील समस्या व आव्हाने' या विषयावर आयोजित राज्यस्तरीय चर्चासत्रात सहभागी प्राध्यापक

इतिहास विभागातर्फे आयोजित 'कोरोनेतर काळातील देशापुढील समस्या व आव्हाने' या विषयावर आयोजित राज्यस्तरीय चर्चासत्रात उद्घाटनपर मार्गदर्शन करताना वनराई नागपूर चे विश्वस्त डॉ. गिरीशजी गांधी

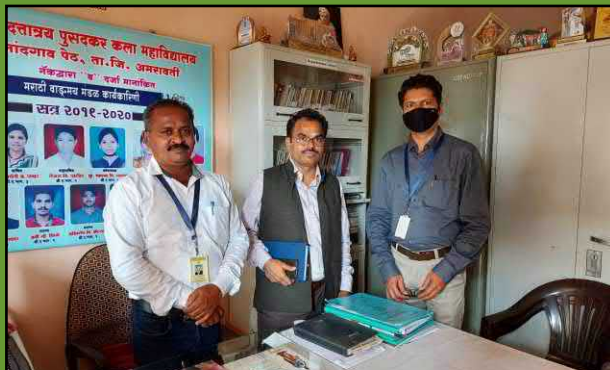
इतिहास विभागातर्फे आयोजित 'कोरोनेतर काळातील देशापुढील समस्या व आव्हाने' या विषयावर आयोजित राज्यस्तरीय चर्चासत्रात मार्गदर्शन करताना श्री. आल्हाद काशीकर

इतिहास विभागातर्फे आयोजित 'कोरोनेतर काळातील देशापुढील समस्या व आव्हाने' या विषयावर आयोजित राज्यस्तरीय चर्चासत्रात मार्गदर्शन करताना बालाजी इन्व्हेस्टमेंटचे संचालक श्री. महेशजी गडगाणी

'शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांच्या विविध समस्या व समाधान' या विषयावर आयोजित राज्यस्तरीय चर्चासत्र मार्गदर्शन करताना श्री. विजय निकम

मा. डॉ. केशवजी तुपे, सह-संचालक, उच्च शिक्षण, अमरावती विभाग, अमरावती यांची महाविद्यालयास सदिच्छा भेट

मा. डॉ. मुरलीधर चांदेकर, कुलगुरु तसेच मा. डॉ. एफ. सी. रघुवंशी, अधिष्ठाता, विज्ञान शाखा, सं.गा.वा. अमरावती विद्यापीठ, अमरावती यांची महाविद्यालयास सदिच्छा भेट